Zpráva o mládeži 2013

Základní informace o situaci mladých lidí v České republice

Mgr. Hana Maříková

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

Jazyková redakce: PaedDr. Marie Havlíková, Ph.D.

Obsah

Obsah 3
1. Úvodní informace 5
1.1 Cíl zprávy 5
1.2 Východiska 6
1.3 Definice cílové skupiny pro potřeby zprávy 7
2. Hlavní zjištění 8
3. Demografické údaje 11
3.1 Základní informace 11
3.2 Migrace 14
4. Mládež a zaměstnanost 16
4.1 Ukazatele nezaměstnanosti 16
4.2 Determinanty nezaměstnanosti 20
4.3 Příprava na vstup na pracovní trh 21
4.4 Podnikání mladých 22
5. Zdraví a životní styl 23
5.1 Zdravotní stav a přístup ke zdravotní péči 23
5.2 Nadváha a obezita 23
5.3 Kouření tabáku 25
5.4 Konzumace alkoholu 26
5.5 Užívání nelegálních drog 27
6. Mládež, vzdělávání a volný čas 30
6.1 Formální vzdělávání 30
6.2 Neformální a zájmové vzdělávání a volný čas 34
6.2.1 Organizovaný volný čas 36
6.2.2 Volný čas obecně 38
7. Sociální začleňování 40
7.1 Ukazatele chudoby a sociálního vyloučení 40
7.2 Skupiny ohrožené sociálním vyloučením 42
7.2.1 Mladí lidé, kteří jsou nezaměstnaní, nestudují ani se neúčastní odborné přípravy (tzv. NEET) 42

7.2.2 Migranti a etnické menšiny 43
7.3 Kriminalita mládeže 46
8. Participace mládeže 48
8.1. Zájem o společenské a politické dění 48
8.2 Aktivní účast na společenském a politickém životě 51
9. Dobrovolnictví mládeže 54
10. Kultura, tvořivost a média 57
10.1 Zapojení do kulturních aktivit 57
10.2 Mediální chování 58
11. Mládež, Evropa a svět 63
11.1 Mobilita ve vzdělávání a v pracovním životě 63
11.2 Globální témata 66
12. Přílohy 67
12.1 Přehled evropských indikátorů mládeže 67
A: Existující indikátory 67
B: Nové indikátory 71
12.2 Seznam grafů 73
12.3 Seznam tabulek 75
12.4 Seznam použitých zkratek jednotlivých evropských států 76
12.2 Bibliografie 77

1. Úvodní informace

1.1 Cíl zprávy

Zpráva o mládeži 2013 (dále jen Zpráva) vychází tematicky i obsahově především z *Evropské zprávy o mládeži 2012* (EU Youth Report 2012)[1] a je doplněna o data a zjištění z českého prostředí. Jejím hlavním cílem je poskytnout základní informace o situaci mladých lidí žijících v České republice, a to především za období 2007–2013, tj. za éru platnosti *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007-2013*[2]. Na straně jedné si klade za cíl popsat základní vývojové trendy v jednotlivých tematických oblastech a na straně druhé poskytnout srovnání aktuální situace českých mladých lidí se situací v jiných evropských státech nebo v Evropské unii (dále také jen EU) celkově.

Jak již bylo řečeno národní Zpráva, vychází ze zprávy evropské a respektuje prioritní oblasti politiky pro oblast mládeže tak, jak jsou nastaveny *Evropskou strategií pro mládež* (The EU Youth Strategy)[3]. Bez ohledu na jejich pořadí se jedná o následující tematické okruhy:

- Zaměstnanost a podnikání;
- Zdraví a zdravý životní styl;
- Vzdělání a výchova;
- Sociální začleňování;
- Participace;
- Dobrovolnické aktivity;
- Tvořivost a kultura;
- Mládež a svět.

[1] *Evropská Zpráva o mládeži 2012* shrnuje výsledky prvního pracovního cyklu strategie EU pro mládež (2010-2012) a navrhuje priority pro příštích tři roky. Je složena ze dvou dokumentů. První shrnuje to, jak byla Evropská strategie pro oblast mládeže naplňována na úrovni členských států a na úrovni Evropské unie v letech 2010-2012, a druhý představuje komplexní analýzu situace mladých lidí v Evropské unii. Zpráva je ke stažení na: http://bookshop.europa.eu/en/eu-youth-report-pbNC3212410/

[2] *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007 – 2013* je základním strategickým dokumentem České republiky pro realizaci státní politiky mládeže. Její realizace je prováděna ve dvouletých intervalech formou naplňování cílů Plánů aktivit na příslušná období. Text je dostupný na: http://www.msmt.cz/mladez/narodni-strategie-pro-mladez

[3] *Evropská strategie pro mládež* (The EU Youth Strategy), známá také jako „*Obnovený rámec evropské spolupráce v oblasti mládeže*“, je strategií pro mládež na úrovni EU pro období devíti let (2010-2018), jejímž cílem je investovat do mladých lidí a posilovat jejich úlohu, a to vytvářením dalších příležitostí pro mladé v oblasti vzdělávání a pracovního uplatnění, zlepšením přístupu a zajištěním plné účasti všech mladých lidí ve společnosti a posílením vzájemné solidarity mezi společností a mladými lidmi. http://www.msmt.cz/mladez/evropska-strategie-pro-mladez
Dokumenty týkající se strategie jsou dostupné na:
http://ec.europa.eu/youth/policy/youth_strategy/index_en.htm

Zpráva je jedním z podkladových materiálů pro nově vznikající koncepční dokument *Strategie pro mládež 2020*, který nastavuje politiku pro oblast mládeže na národní úrovni na roky 2014 až 2020.

1.2 Východiska

Pro účely vypracování Zprávy nebyl realizován žádný unikátní výzkum, ale byla použita dostupná data a další výstupy z již uskutečněných aktuálních výzkumných šetření. Zpráva se zaměřila především na výzkumy a šetření, jejichž výsledky byly publikovány v letech 2007 až 2013, popřípadě na časové řady za příslušné nebo delší období.

Mezi nejdůležitější zahraniční zdroje patřily údaje z datových souborů Eurostatu, a to především týkající se tzv. evropských indikátorů mládeže[4] (jejich kompletní seznam je k dispozici v příloze č. 1). Dále byly využity zprávy z Eurobarometrů, které jsou realizovány sekcí Analýz veřejného mínění Evropské komise. Jako další prameny posloužily zprávy z mezinárodních srovnávacích výzkumů, jako jsou: *Evropský sociální výzkum (ESS), Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD), Evropské výběrové šetření o zdravotním stavu (EHIS), Mezinárodní studie o zdraví a životním stylu dětí a školáků (HBSC), Program pro mezinárodní hodnocení žáků (PISA)* nebo *EU Kids Online*. Nepostradatelnou inspirací se staly také další evropské zprávy o mládeži a zpráva *Visegrad Youth*.

Z domácích zdrojů byla využita data a články Českého statistického úřadu, zprávy uveřejňované v Národním registru výzkumu o dětech a mládeži a výstupy z výzkumů, které byly realizovány pro potřeby Úřadu vlády, ministerstev České republiky a jejich přímo řízených organizací. Řada stěžejních a zajímavých zjištění pochází také z výzkumů tuzemských univerzit, ze šetření Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. a dalších veřejných i soukromých institucí jako SCIO nebo Rada pro rozhlasové a televizní vysílání aj. Využity byly také strategické a koncepční materiály uveřejňované v Databázi strategií[5].

[4] Soubor evropských indikátorů mládeže (Dashboard of EU youth indicators) zahrnuje 41 ukazatelů, rozdělených do devíti prioritních oblastí, které měří nejdůležitější aspekty životních podmínek mladých lidí v Evropě. Soubor byl vydán Evropskou komisí na jaře roku 2011 a expertní komise v něm vyhodnocuje v ročních intervalech, zda zjištěné hodnoty odrážejí měnící se realitu mladých lidí žijících v Evropě. Průvodní dokument k evropským indikátorům mládeže je dostupný na:
http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/news/news_279.html
Seznam indikátorů, jejichž hodnoty jsou zjišťovány prostřednictvím Eurostatu, je dostupný na:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_social_policy_equality/youth/indicators

[5] Databáze strategií je celostátním informačním systémem schválených strategických a koncepčních dokumentů. Databáze je dostupná na: http://www.databaze-strategie.cz/

1.3 Definice cílové skupiny pro potřeby zprávy

Podle *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007-2013* jsou děti a mládež věkovou skupinou obyvatelstva od narození do 26 let. Velký sociologický slovník k pojmu mládež uvádí, že se: *„věkově i sociálně jedná o mezivrstvu mezi dětmi a dospělými, která má své specifické zájmy, aspirace, postoje, postavení a svou roli, prestiž. Zvláštní status mládeže vyplývá z toho, že je ve stádiu neúplné nebo odložené ekonomické aktivity a profesionální přípravy a že je sociálně a ekonomicky závislá na světě dospělých. Mládež je dynamická a vnitřně variabilní kategorie. … V našich podmínkách se o mládeži uvažuje většinou od 14–15 let, kdy končí povinná školní docházka, do 30 let, kdy jsou završeny dílčí procesy sociálního zrání.“* (*Velký sociologický slovník*, 1996).

Jak již bylo uvedeno, Zpráva se neopírá o žádný unikátní výzkum, který by byl pro tyto účely realizován. Byla využita data a zjištění z výzkumů a šetření již existujících. Z tohoto důvodu nebylo možné popsat aktuální situaci v různých oblastech života mladého člověka v předem jasně vymezené věkové kategorii. Každý badatelský tým si ve svém výzkumu definoval svoji cílovou skupinu jiným způsobem a dle svých potřeb.

V oficiálních evropských dokumentech není mládež s ohledem na věkové rozmezí specifikována jednotně. *Evropská strategie pro mládež* konstatuje, že není možné jednoznačně definovat stádium, kdy je člověk považován za „mladého“. Definice mládeže a její věkové vymezení se liší a každý členský stát EU má nastaveny jiné parametry. Jeden z nástrojů implementace této strategie do roku 2013 program *Mládež v akci* [6] byl otevřen pro aktivity mladých lidí ve věku 13 až 30 let. V posledních letech je trendem věkové hranice spíše rozšiřovat.

V průvodním dokumentu k ustanovení souboru evropských indikátorů mládeže je uvedeno, že tam, kde to bude možné, budou nadále sledovány hodnoty ukazatelů ve třech věkových kategoriích a to: 15–19 let, 20–24 let a 25–29 let. Na druhou stranu ovšem dokument připouští, že u některých ukazatelů je vhodnější věkovou skupinu omezit (například podíl předčasně opouštějících vzdělávací proces) nebo vzít v úvahu také dětskou populaci (podíl ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením). Omezená velikost vzorku v případě sledování některých problematik rovněž může vyžadovat použití jiných věkových kategorií. Všechny ukazatele jsou sledovány podle pohlaví, a kde je to relevantní, také dle úrovně nejvyššího dosaženého vzdělání.[7]

[6] Více o programu Mládež v akci na: http://www.mladezvakci.cz/

[7] Průvodní dokument k evropským indikátorům mládeže (The Commission Staff Working Document on EU youth indicators), dostupný na: http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/news/news_279.html

2. Hlavní zjištění

- V České republice k 1. 1. 2013 žilo **1.881.844 obyvatel ve věku 15–29 let**, což představuje necelých 18 % z celkové populace. Nejmenší podíl mladých lidí žil v roce 2012 v Praze a ve Středočeském kraji, nejvíce naopak na Vysočině a v Moravskoslezském kraji.

- Ve srovnání s dalšími evropskými zeměmi je **míra nezaměstnanosti mládeže** (ve věku 15-24 let) **relativně nízká**, a to i přesto, že se od roku 2008 neustále zvyšuje. Mezi dubnem 2012 a 2013 nezaměstnanost vzrostla o 0,5 % a dosáhla hodnoty 20 %. Evropský průměr v této věkové kategorii je 23,5 %.

- Nezaměstnanost mladých lidí (ve věku 15-24 let) dosahuje hodnoty téměř trojnásobné než je míra nezaměstnanosti v celkové populaci 15–64letých. Mezi **nejohroženější skupiny na pracovním trhu patří absolventi s nižší úrovní vzdělání**.

- Téměř dvě třetiny mladých lidí (ve věku 15-24 let) posoudily svůj zdravotní stav jako velmi dobrý, necelá třetina jako dobrý a jen 3 % jako uspokojivý. Mladí lidé v České republice nepociťují také téměř žádné problémy v přístupu ke zdravotní péči a dostupnosti lékařského vyšetření.

- Stále závažnějším **problémem se stává nadváha a obezita dětí a mladých lidí**. V populaci 11-15letých trpí nadváhou pětina chlapců a desetina dívek, mezi 15-24letými dokonce 32,9 % mužů, 5 % je potom obézních.

- Česká republika patří k zemím **s největším podílem mladistvých kuřáků**, **uživatelů alkoholu a marihuany.** Ve věku 15-24 let denně kouří 17,5 % dívek a 22,6 % chlapců, marihuanu potom kouřilo během posledního roku téměř 30 % (nejvíce v celé EU). Za posledních 30 dní bylo alespoň jednou opilých 21 % 16letých. Zároveň se také Česká republika dlouhodobě řadí mezi země s **nejvyšší mírou zkušeností studentů s užitím nelegálních drog** v Evropě. Polovina 16letých si **nepřipouští rizika** spojená jak s denním kouřením tabáku, tak s pravidelnou konzumací alkoholu.

- Přes 90 % mladých lidí ve věku 20–24 let má v České republice ukončené vyšší středoškolské vzdělání (na stupni ISCED 3) a zároveň také velmi nízký podíl mladých lidí předčasně opouští vzdělávací systém.

- I přesto, že počet **absolventů vysokých škol vzrůstá**, v roce 2012 mělo ve věku 30–34 let ukončené vysokoškolské vzdělání pouze 25,6 % mladých lidí.

- Aktivitám neformálního vzdělávání se ve věkové kategorii 15-24 let věnovalo v průběhu posledního měsíce 10 % mládeže.

- Česká republika se řadí mezi evropské země **s nízkou mírou ohrožení chudobou nebo sociálním vyloučením** a to i v rámci populace 18-24letých. V roce 2012 byla ohrožena chudobou nebo sociálním vyloučením necelá pětina mladých lidí v této věkové kategorii, zatímco průměr EU byl v tomto roce 29,8 %.

- V České republice žije relativně **malé procento i tzv. NEET** (tj. těch, kteří jsou nezaměstnaní, nestudují ani se neúčastní jiné odborné přípravy). V roce 2012 to bylo necelých 9 %.

- Více než dvě pětiny odhalených pachatelů trestné činnosti bylo dle údajů z roku 2010 ve věku 15–30 let. **Počet trestných činů** známých pachatelů do 18 let **se stále snižuje**.

- Mladí lidé v České republice se vyznačují obecně **velmi malým a ještě klesajícím zájmem o politiku**. Téměř nebo vůbec se nezajímá 94 % mladých ve věku 15-30 let. Průměrný zájem o politiku v EU je 25 %. Mezi nejčastěji uváděné důvody nezájmu o politické dění v ČR patří: nezájem obecně, znechucení ze stávající situace ve společnosti a nulová možnost ovlivnit společenské dění.

- V roce 2010 uvedlo 53 % mladých lidí ve věku 18-30 let, že volilo v posledních volbách na národní úrovni. Mezi 15-20letými by se voleb, pokud by měla možnost, zúčastnila polovina. Necelé 1 % je členem politické strany.

- Za poslední rok **se účastnilo organizované dobrovolné aktivity 22 % mladých lidí** (ve věku 15-30 let) a 23 % z nich se dostalo formálního ocenění. Pouze 1,5 % působilo jako dobrovolník v zahraničí. V porovnání s ostatními věkovými kategoriemi inklinuje mládež spíše k tzv. perifernímu dobrovolnictví (méně pravidelně, na kratší časový úsek, krátkodobě, méně aktivní). Nejčastěji se realizuje v oblastech sportu a činnosti mládeže a také ve sborech dobrovolných hasičů.

- Mladí lidé ve věku 15–30 let patří ve srovnání s celkovou českou populací mezi **nadprůměrné účastníky kulturních aktivit**. V posledním roce navštívilo 87 % z nich kino nebo koncert, 77 % památky, muzea nebo galerie a 56 % divadlo, taneční představení nebo operu. 29 % se věnuje neprofesionálním kulturním činnostem aktivní formou.

- **Sledování televize patří** stabilně mezi **oblíbené volnočasové aktivity**. Třetina 15–30letých ji sleduje 1,5-2,5 hodiny denně. Dlouhodobě klesá v této věkové kategorii

čtenost tisku a poslechovost rozhlasu. Mladí lidé ve věku 15-24 let patří mezi nadprůměrné čtenáře knih i návštěvníky knihoven.

- V roce 2012 využívalo **internet** denně 77 % 16-24letých, **počet každodenních uživatelů se neustále prudce zvyšuje**. **České děti** ve věku 9-16 let patří podle mezinárodního srovnávacího výzkumu mezi **nadprůměrné uživatele internetu** a to jak z hlediska frekvence, tak i znalostí. Jsou tedy více vystaveny rizikům, ale zároveň umějí lépe využívat i možností internetu.

- **Pouze 14 % mladých lidí** ve věku 15-30 let **absolvovalo stáž nebo studijní pobyt v zahraničí**. Mezi nejčastěji uváděné důvody, proč se stáže neúčastnili, patří: nezájem o studium v zahraničí, nedostatek finančních prostředků a rodinné důvody. Počty vyslaných i přijatých ERASMUS studentů od roku 2001 rostly. V akademickém roce 2011/12 Česká republika vyslala přes 7 tisíc studujících.

- Mladí Češi **nejsou** ve srovnání s jinými evropskými národy příliš **ochotní pracovat v zahraničí**. Celkem 42 % mladých lidí není ochotno se nechat zaměstnat v zahraniční, a to ani krátkodobě.

- Také participace české mládeže na projektech s tématikou globální a tématikou podporující spolupráci napříč kontinenty je poměrně nízká.

3. Demografické údaje

3.1 Základní informace

V České republice k 1. 1. 2013 žilo 10.516.125 obyvatel[8], přičemž 1.881.844 z nich bylo ve věku 15-29 let, což představuje necelých 18 **%** (4,9 % ve věku 15–19 let, 6,3 % ve věku 20–24 let a 6,8 % věku 25–29 let) [9]. Nejmenší podíl mladých lidí ve věku 15–29 let žil v roce 2012 v Praze a ve Středočeském kraji, nejvíce naopak na Vysočině a v Moravskoslezském kraji.

Tabulka 1 Počet obyvatel v jednotlivých věkových kategoriích (údaje v celých tis.)[10]

ROK	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
15-19 let	699	682	674	665	664	657	653	651	646	637	615	578	541	510
20-24 let	889	852	809	773	740	708	698	694	699	707	700	676	671	660
25-29 let	825	867	887	906	908	891	863	829	808	784	758	728	721,	711
CELKEM 15-29 let	2414	2401	2371	2345	2312	2257	2215	2175	2154	2129	2075	1983	1933	1881

Zdroj: Eurostat - EU Youth Indicators, 2013.

Tabulka 2 Podíl obyvatel ve věkové kategorii 15-29 let v jednotlivých krajích ČR v %

KRAJ	Hl.m.Praha	STČ kraj	JIČ kraj	PLZ kraj	KVA kraj	ÚST kraj	LIB kraj
15–29 let	17,5	17,7	18,4	18,1	18,7	18,7	18,6
KRAJ	**KHR kraj**	**PAR kraj**	**VYS kraj**	**JIM kraj**	**OLM kraj**	**ZLN kraj**	**MSL kraj**
15–29 let	18,2	18,8	19,3	18,5	18,6	18,8	19,1

Zdroj: Český statistický úřad, 2013.

Česká republika patří již několik let k evropským zemím, jejichž populace stárne a kde se počet mladých lidí neustále snižuje. Od roku 2010 jejich podíl poklesl o 5 % a dosáhl téměř průměru Evropské unie. Společně se Španělskem, Portugalskem, Itálií, Slovinskem,

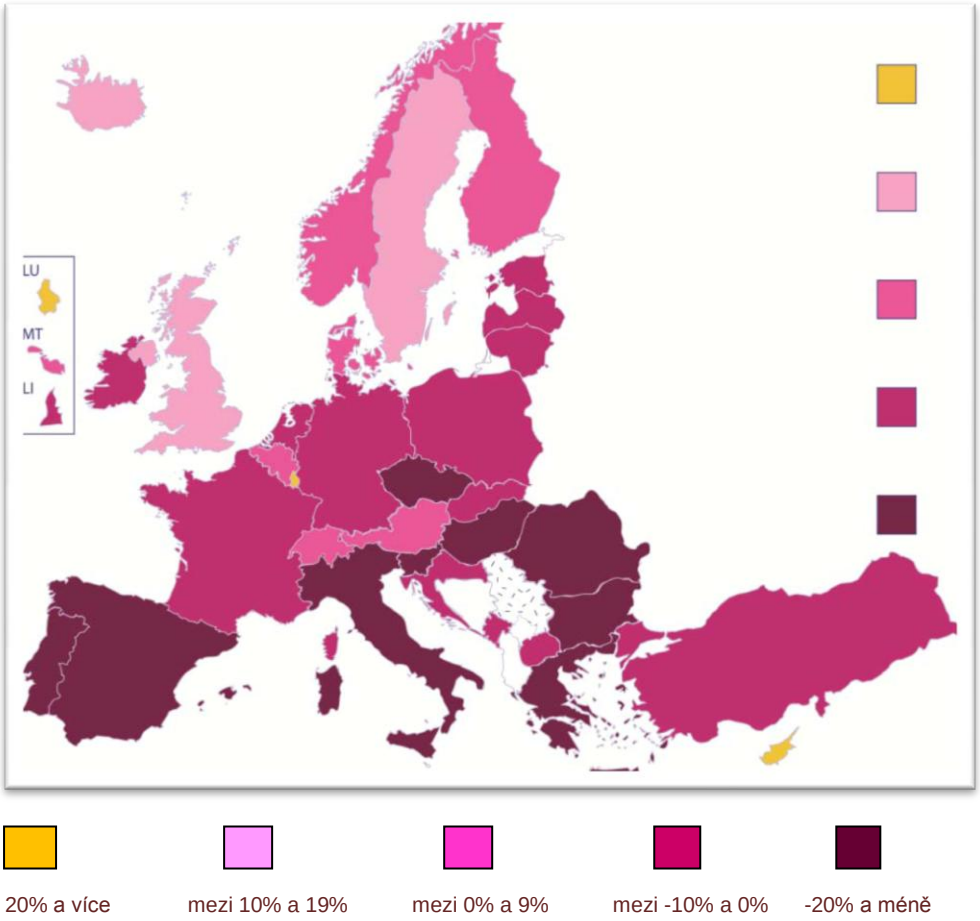
[8] Údaj Českého statistického úřadu dostupný na: http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/p/1301-13, podrobné údaje o věkovém složení k 1. 1. 2012 v krajích ČR jsou k dispozici na http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/p/4003-13

[9] Dashboard of EU Youth Indicators. Eurostat 2012. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_social_policy_equality/youth/indicators

[10] Údaje v jednotlivých políčkách tabulky jsou zaokrouhlené na celé tisíce, výsledné součty za celou věkovou kategorii 15-29 let se tedy za jednotlivé roky mohou lišit.

Maďarskem, Bulharskem, Rumunskem a Řeckem patříme mezi státy, kde je pokles nejrazantnější[11].

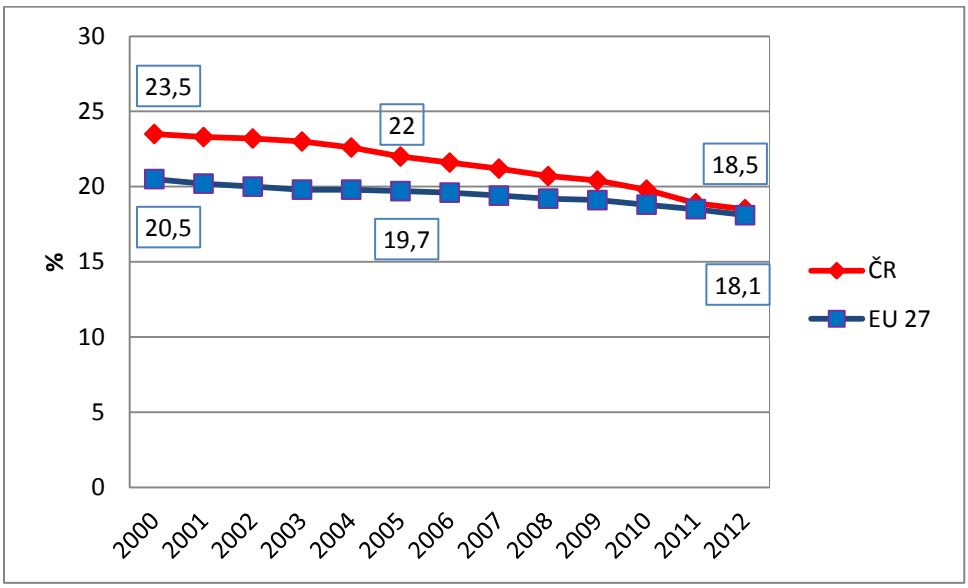
Graf 1 Změny v populaci mladých lidí ve věku 15-29 let mezi 1. lednem 2000 a 1. lednem 2010

Zdroj: Eurostat, 2010. Online data code: demo_pjangroup, EU Youth Report 2012.

[11] Tamtéž.

Graf 2 Podíl populace ve věku 15-29 let

Zdroj: Eurostat, 2013, EU Youth Indicators.

Věková pyramida ukazuje na postupující proces stárnutí české společnosti a celkový úbytek v populaci dětí a mladých lidí. Tato tendence je způsobena zejména nízkou mírou plodnosti žen a trendem odkládáním mateřství do vyššího věku. Mezi lety 2002 a 2010 sice úhrnná plodnost[12] v zemích EU-27 mírně vzrostla, ale stále je hluboko pod reprodukční úrovní, která se uvádí jako hodnota 2,1. V České republice dosáhla úhrnná plodnost v roce 2001 hodnoty 1,14, dále rostla až do roku 2010 na úroveň 1,49, ale poté v roce 2011 mírně poklesla na 1,43. V roce 2012 na jednu ženu v průměru připadalo 1,45 dítěte. Průměrný věk matek se v roce 2012 dále zvýšil, a to na 29,8 roku, což bylo o 0,1 roku více než v roce 2011. V roce 2012 byl průměrný věk při narození prvního dítěte 27,9 roku, což bylo také o 0,1 roku více než v roce 2011.[13] Podle populační prognózy Eurostatu EUROPOP2010 se podíl mladých lidí v celkové populaci bude minimálně až do roku 2060 neustále snižovat[14].

[12] Úhrnná plodnost udává průměrný počet živě narozených dětí, které by se narodily jedné ženě za předpokladu zachování rozložení měr plodnosti podle věku na úrovni roku daného kalendářního roku, http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/vyvoj_obyvatelstva_ceske_republiky_v_roce_2012_zakladni_udaje
[13] Tamtéž.
[14] EU Youth Report 2012.

3.2 Migrace

Dlouhodobý pokles populace mladých lidí v Evropě za poslední desetiletí je částečně kompenzován nárůstem počtu cizinců, a to zejména ze zemí třetího světa. Následující graf zobrazuje prognózy dalšího vývoje populace mladých lidí bez a s migrací.

Graf 3 Předpoklad vývoje populace EU 27 ve věkové kategorie 15-29 let v letech 2010-2060, (v milionech)[15]

Zdroj: Eurostat, 2010. Online data code: proj_10c2150zmp, EU Youth Report 2012.

Česká republika zatím nepatří k evropským zemím, které jsou z pohledu migrantů ze zemí třetího světa atraktivní, a to zejména z důvodů ekonomických a geografických. Celkový počet cizinců, kteří u nás žijí, a to včetně cizinců ve věkové skupině 15-29 let, mírně kolísá. Celkem u nás žilo v roce 2012 v uvedené věkové kategorii přes 101 tisíc cizinců[16]. Výsledky analýzy OECD PISA[17] ukazují, že rodiče žáků - cizinců mají ve srovnání s rodiči českých žáků celkově vyšší kvalifikaci a pracují častěji v nemanuálních profesích. Z toho můžeme usuzovat, že v České republice dochází spíše k usazování celých rodin s dětmi a s vyšším socioekonomickým statusem.

[15] Tmavě fialová křivka znázorňuje předpokládaný vývoj zahrnující migraci, růžová potom vývoj bez migrace.
[16] Údaje Eurostatu.
[17] Integrace dětí cizinců z třetích zemí na základě mezinárodního šetření OECD PISA a řízených rozhovorů s pedagogy základních škol, dostupné na: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_348.pdf

Tabulka 3 Počet cizinců[18] žijící v ČR v jednotlivých věkových kategoriích

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
15-19 let	12.498	13.723	15.475	15.903	15.930	15.506
20-24 let	27.769	33.316	41.220	41.415	35.636	30.349
25-29 let	41.151	48.883	58.940	61.130	57.737	55.953
CELKEM 15-29 let	**81.418**	**95.922**	**115.635**	**118.448**	**109.303**	**101.808**

Zdroj: Eurostat, 2013. Online data code: migr_pop1ctz.

Tabulka 4 Počet cizinců z EU žijící v ČR v jednotlivých věkových kategoriích

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
15-19 let	2.207	2.572	2.786	2.726	2.738	2.770
20-24 let	9.989	10.966	10.698	9.235	8.264	7.470
25-29 let	17.869	21.289	23.604	21.755	20.468	21.495
CELKEM 15-29 let	**30.065**	**34.827**	**37.088**	**33.716**	**31.470**	**31.735**

Zdroj: Eurostat, 2013. Online data code: migr_pop1ctz.

[18] Pojem cizinec se vztahuje na osoby, které nejsou občany země, ve které mají bydliště, včetně osob s neznámým občanstvím a osob bez státní příslušnosti.

4. Mládež a zaměstnanost

Mladí lidé reprezentují významnou skupinu obyvatelstva, a to i z pohledu trhu práce. Z objektivních důvodů ovšem zároveň patří mezi skupiny, které jsou na tomto trhu nejvíce ohroženy a nezanedbatelnou mírou se podílejí také na nezaměstnanosti. Jejich nízký věk je často spojen s nedostatkem zkušeností, chybějící praxí a také s neosvojením si základních pracovních návyků. Setkání s nezaměstnaností na počátku jejich profesního života může nejen přibrzdit rozvoj jejich kariéry, ale v tom horším případě u nezaměstnanosti dlouhodobé také způsobit to, že se dostanou do bludného kruhu sociálního vyloučení.

Zaměstnanost (resp. nezaměstnanost) mladých lidí se řadí mezi nejzávažnější socioekonomické problémy současnosti. Mladí lidé a absolventi patří mezi skupiny, které nejčastěji podléhají výkyvům ekonomického cyklu, který se přímo odráží na stavu pracovního trhu. Ekonomická krize tak zasáhla tuto věkovou skupinu nejmarkantněji.

4.1 Ukazatele nezaměstnanosti

Česká republika stále patří mezi evropské země s nejnižší (i když vzrůstající) mírou nezaměstnanosti,[19] a to včetně nezaměstnanosti mládeže. Ze zprávy Eurostatu[20] z dubna letošního vyplývá, že v dubnu roku 2012 byla celková nezaměstnanost v Evropské unii 10,9 % a nezaměstnanost mezi 15-24letými 22,6 %. Za rok se zvýšila na 11 % a na 23,5 % v případě mládeže. V České republice je situace o něco lepší. V dubnu roku 2012 dosáhla celková nezaměstnanost hodnoty 7,1 % a nezaměstnanost 15-24letých potom 19,6 %. Za rok se zvýšila celková nezaměstnanost na 7,2 % a nezaměstnanost mládeže na 20 %. Nezaměstnanost mladých lidí tedy dosahuje hodnoty téměř trojnásobné než je míra nezaměstnanosti v celkové populaci 15–64letých.

Odlišné míry nezaměstnanosti mladých lidí v jednotlivých zemích lze vysvětlovat zejména rozdíly ve vzdělávacích systémech, v institucích trhu práce a především v síle národní ekonomiky. Svoji roli ovšem mohou sehrávat také politická opatření v této oblasti. The

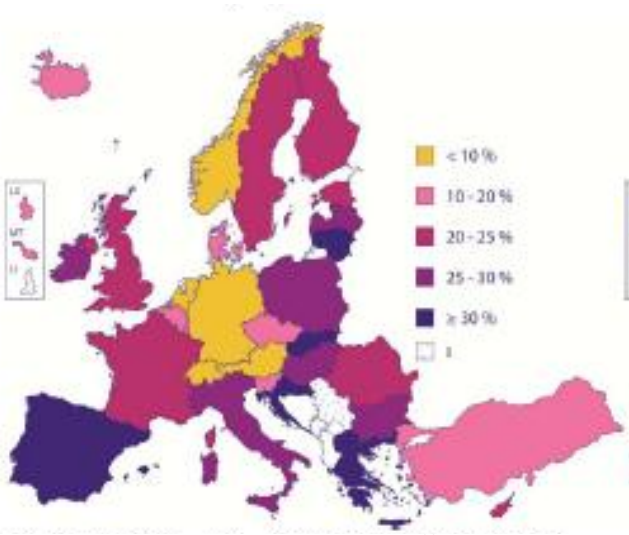
[19] Míra nezaměstnanosti je poměr počet nezaměstnaných k pracovní síle, resp. k ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu, kterým rozumíme skupinu osob ve věkové skupině 20–64 let. „Osoby mladší jsou brány jako osoby v předproduktivním věku a osoby starší jako osoby ve věku postproduktivním. Žádná z osob, které jsou v před- a v postproduktivním věku nemůže být do skupiny osob ekonomicky aktivních započítána, i kdyby byla ekonomicky aktivní. Proti tomu osoby ve věkové skupině 20–64 jsou bez rozdílu brány jako ekonomicky aktivní.“ (Mazouch, Fischer, 2010).

[20] Dostupné na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-31052013-BP/EN/3-31052013-BP-EN.PDF

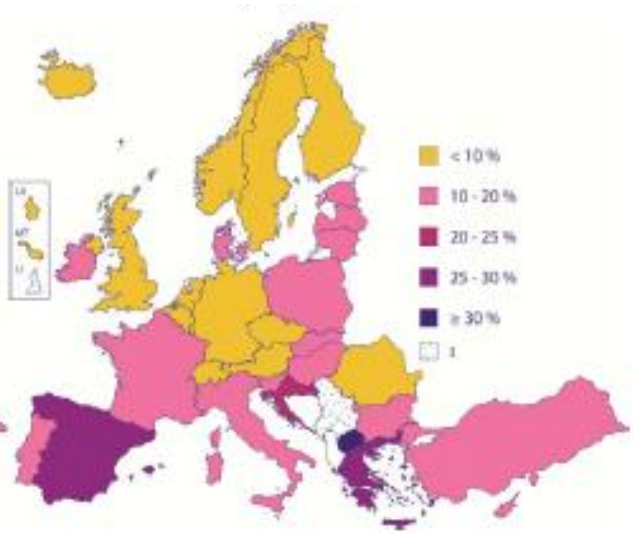
Work Foundation[21] si jako příklady úspěšných zemí, které mohou sloužit jako inspirace pro ostatní, vybrala Německo, Nizozemsko, Dánsko a Austrálii. [22]

Graf 4 Míra nezaměstnanosti mladých lidí (ve věkových kategoriích 15-24 let a 25–29 let) dle zemí a věku v roce 2011

15-24 let

25-29 let

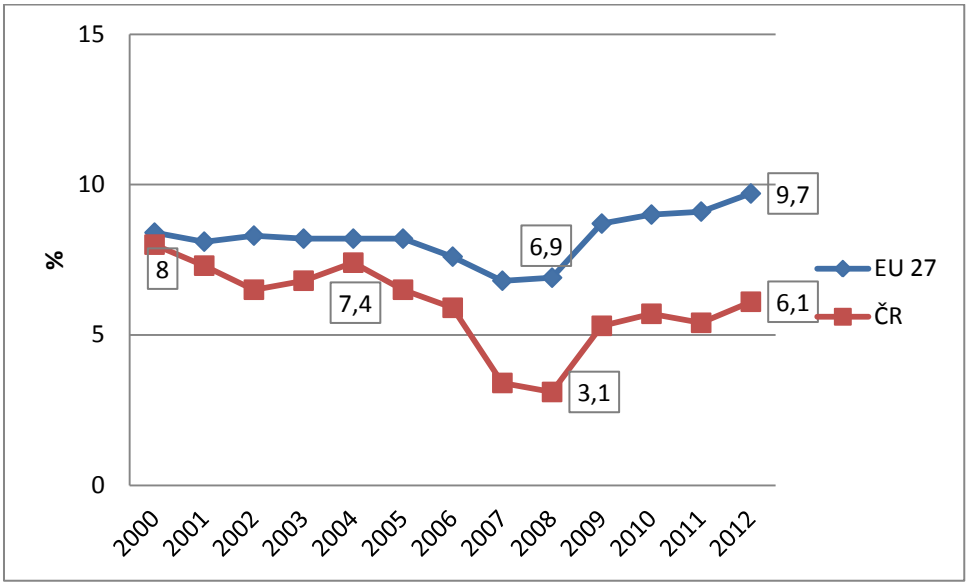
Zdroj: Eurostat – LFS (Labour Force Survey)[23] . Online data code: lfsa_urgan, EU Youth Report 2012.

[21] The Work Foundation je britská nezisková organizace a nezávislý orgán, který poskytuje poradenství a realizuje mj. výzkumy o budoucnosti práce a zlepšení kvality pracovního života. Spolupracuje s vládou, obchodními organizacemi, veřejným a neziskovým sektorem.

[22] Nová, A.: *Nezaměstnanost mládeže v Evropě*, 2013, dostupné na: http://nuv.cz/publikace-a-periodika/vzdelavani-2-2013.

[23] Hlavním cílem LFS (Labour Force Survey) je získávání pravidelných informací o situaci na trhu práce, umožňujících její analýzu z různých hledisek, zejména ekonomických, sociálních a demografických. V České republice probíhá toto zjišťování pod názvem Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS) a je pravidelně realizováno Českým statistickým úřadem.

Graf 5 Vývoj podílu nezaměstnaných v populaci 15-24letých[24]

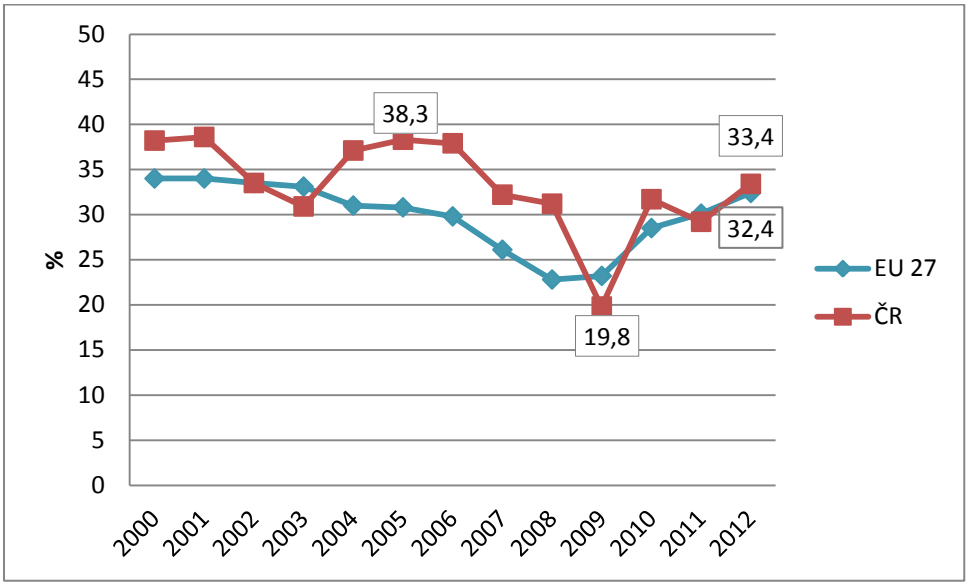
Zdroj: Eurostat – LFS, 2013. Online data code: lfsi_act_a.

Závažnějším jevem je také dlouhodobá nezaměstnanost mládeže. Údaje z České republiky od roku 2000 kolísaly, nejvyšší hodnoty 38,3 % dosáhly v roce 2005, v roce 2012 se dlouhodobá nezaměstnanost opět zvýšila a mírně přesáhla evropský průměr. Mezi její negativní důsledky může patřit existenční i sociální závislost na rodině, nerozvinutí získaných dovedností a schopností, omezení kontaktů a sociální izolaci, nevytvoření si potřebných pracovních návyků a sklony k rizikovému chování. Mnoho mladých lidí se může dostat do situace, kdy ztrácí motivaci k hledání zaměstnání a smíří se svojí rolí nezaměstnaného[25].

[24] Alternativní možností, jak přistupovat k problematice nezaměstnanosti mládeže, je sledovat spíše tzv. podíl nezaměstnaných v celkové populaci 15-24letých (Unemployment ratio of young people). Tento ukazatel vyrovnává rozdíly v mírách ekonomické aktivity jednotlivých členských zemí, které mohou právě míru nezaměstnanosti ovlivňovat. V případě míry nezaměstnanosti (Unemployment rate) bývají do statistik zařazeni i studenti, tj. ekonomicky neaktivní. Více viz např. studie *Kdo je vlastně ekonomicky aktivní*. Dostupné na: http://kdem.vse.cz/resources/relik10/PDFucastnici/Mazouch_Fischer.pdf.

[25] Podrobněji se problematice tzv. NEET, tj. mladých lidí, kteří jsou nezaměstnaní, nestudují ani se neúčastní odborné přípravy, se bude věnovat kapitola o sociálním začleňování.

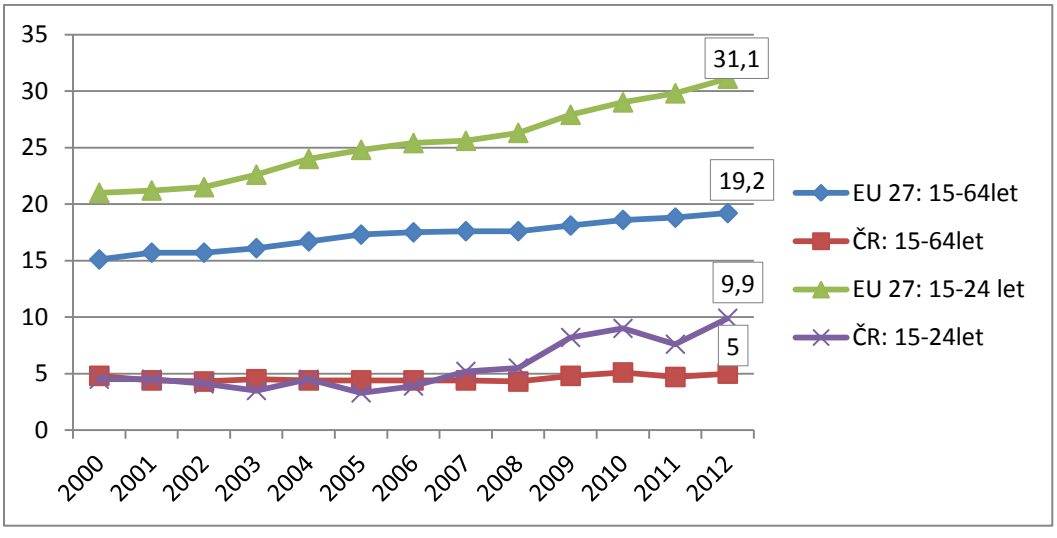
Graf 6 Vývoj míry dlouhodobé nezaměstnanosti v populaci 15–24letých[26]

Zdroj: Eurostat – LFS, 2013. Online data code: lfsa_upgal.

Dalším ukazatelem nestabilní situace mladých lidí na trhu práce je množství uzavřených pracovních smluv na dobu určitou. Zatímco v celkové populaci se hodnoty téměř nemění a nereflektují výkyvy ekonomického cyklu na pracovním trhu, ve věkové skupině 15-24 let podíl uzavřených smluv tohoto typu přibývá. Pokud bychom ovšem porovnaly tyto hodnoty s průměrem Evropské unie, jsou stále velmi nízké.

Graf 7 Vývoj podílu zaměstnanců se smlouvou na dobu určitou

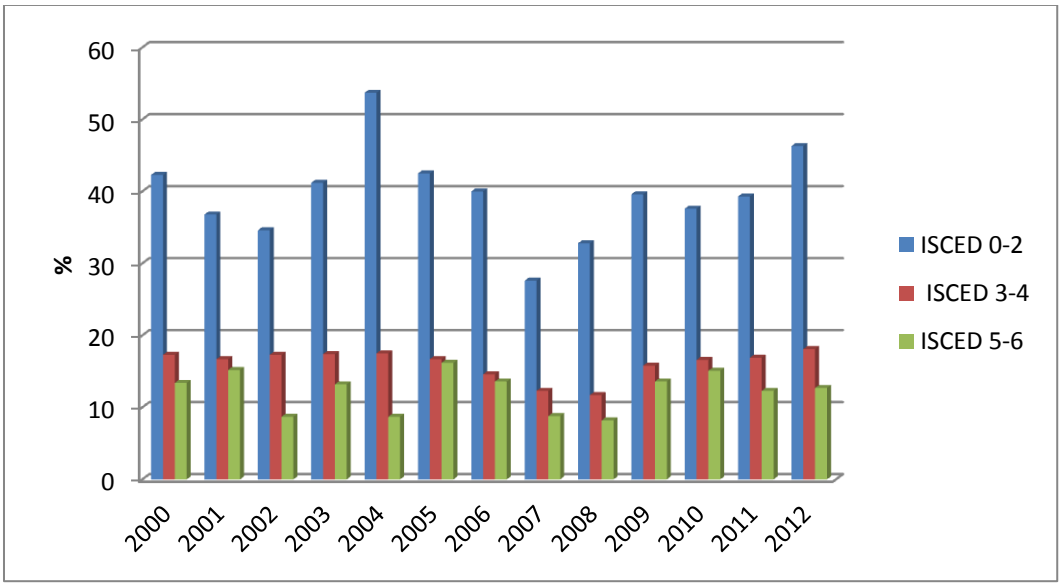
Zdroj: Eurostat – LFS, 2013. Online data code: lfsa_etpga.

[26] Podíl nezaměstnaných ve věku 15–24 let bez práce posledních 12 měsíců v příslušné věkové skupině.

4.2 Determinanty nezaměstnanosti

Mezi základní faktory ovlivňující uplatnitelnost na pracovním trhu patří výše a také charakter vzdělání a komplexní příprava na tuto životní změnu. Zde se otvírá poměrně velký prostor pro aplikaci různých politických opatření pro boj s nezaměstnaností mládeže a usnadnění přechodu z procesu vzdělávání na pracovní trh. Z českých zpráv o nezaměstnanosti absolventů škol[27] vyplývá, že absolventi s vyšší úrovní vzdělání vykazují nižší míru nezaměstnanosti. Zároveň se ovšem ukazuje, že i při současných ekonomických problémech existují možnosti uplatnění zejména v průmyslové výrobě, což se odráží v nízkých hodnotách míry nezaměstnanosti ve strojírenských a některých elektrotechnických oborech. Po mnoha letech se podařilo zastavit pokles podílu přijímaných do učebních oborů.

Graf 8 Míra nezaměstnanosti dle nejvyššího dosaženého vzdělání ve věkové kategorii 20-24 let[28]

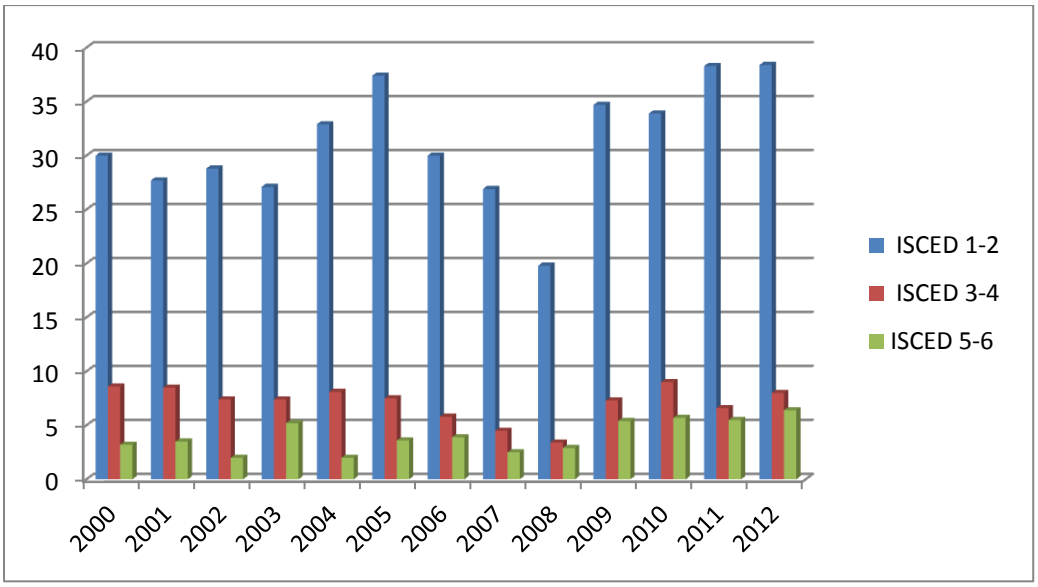

Zdroj: Eurostat – LFS, 2013. Online data code: lfsa_urgaed.

[27] Vojtěch, J., Chamoutová, D., 2013. *Předběžná zpráva o nezaměstnanosti čerstvých absolventů škol ke konci dubna 2013*. Dostupné na: http://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-75&NazevSeo=Vyvoj-vzdelanostni-a-oborove-struktury-zaku-a-

[28] Úroveň vzdělání podle mezinárodní klasifikace ISCED 97, kdy ISCED 0–2 označuje osoby se základním nebo nižším středoškolským vzděláním (bez výučního listu), ISCED 3–4 zahrnuje střední vzdělání s výučním listem a střední vzdělání s maturitní zkouškou (včetně nástavbového studia po vyučení), ISCED 5–6 označuje terciární úroveň (vysokoškolské nebo vyšší odborné vzdělání). V případě měření u kategorie ISCED 5-6 byla spolehlivost měření (reliabilita) téměř ve všech letech velmi nízká. Více o klasifikace např. na: http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/metodika_mezinarodni_klasifikace_vzdelani_isced_97

Graf 9 Míra nezaměstnanosti dle nejvyššího dosaženého vzdělání ve věkové kategorii 24 – 29 let

Zdroj: Eurostat – LFS, 2013. Online data code: lfsa_urgaed.

4.3 Příprava na vstup na pracovní trh

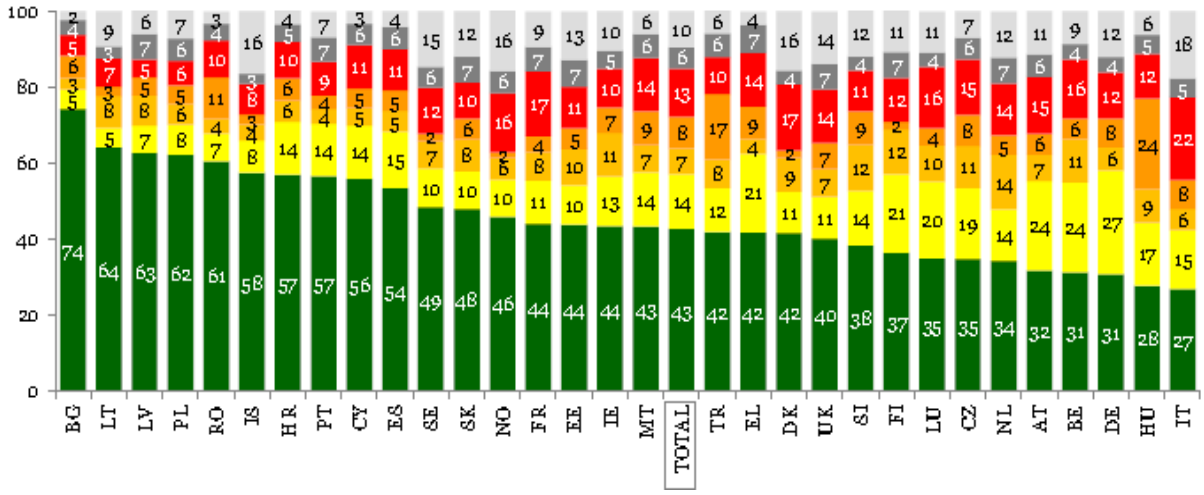
Z mezinárodní studie *First Steps into the Labour Market* společnosti Deloitte[29] z roku 2013, která mapuje situaci a postoje vysokoškoláků před vstupem na pracovní trh, vyplývá, že necelá polovina studentů českých vysokých škol má zkušenost s prací v oboru, který studuje. Zároveň je 61 % respondentů přesvědčeno, že české vysokoškolské instituce nepřipravují své absolventy na proces hledání zaměstnání a třetina se dokonce domnívá, že je univerzita nepřipraví ani na profesní život. Nejdůležitější hodnotou práce jsou pro ně „příjemní lidé“ (96 %) a „dobrý plat“ (93 %), dále možnost něčeho dosáhnout a možnost uplatnit své schopnosti. Pouze pro 45 % vysokoškolských studentů je důležité, že jejich práce někomu pomáhá. 72 % respondentů uvedlo, že je ochotno se v rámci České republiky přestěhovat za lepšími pracovními příležitostmi.

[29] Deloitte 2013. *First Steps into the Labour Market*. The move that matters. International survey of students and graduates, dostupné na: https://www.deloitte.com/view/en_GX/global/insights/focus-on-the-issues/first-steps-into-the-labour-market/index.htm. Pozn. Výzkum vysokoškolských studentů v 11 evropských zemích probíhal pomocí internetového dotazníku a v České republice tvořili převážnou část vzorku studenti VŠE (z 65°%), vzorek tedy nebyl reprezentativní a výsledky mohou být zkreslené.

4.4 Podnikání mladých

Jedním ze způsobů, jak čelit nedostatku pracovních příležitostí pro mladé lidi, je podporovat vytváření nových pracovních míst pro absolventy a zároveň usnadňovat podmínky pro samostatné podnikání. Evropské statistiky udávají míru osob, které jsou si samy zaměstnavatelem (Self-employment rate) a dále míru ochoty začít se podnikání věnovat [30]. Česká mládež v nich patří, jak v kategorii 20-24 let (9%), tak 25-29 let (11 %) mezi spíše nadprůměrné státy (průměr EU 27 je necelých 5 % mezi 20-24letými a 8,5 % mezi 25-29letými[31]. A naopak výsledky DG EAC Flash Eurobarometru o mládeži řadí české mladé lidi v ochotě začít podnikat na spodní příčky žebříčku. Pouze 35 % respondentů uvedlo, že by chtělo začít s podnikáním (průměr EU27 je 43 %). Mezi důvody, proč mladí lidé nechtějí začít podnikat, respondenti výzkumu Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR[32] uváděli zejména: nedostatek finančních prostředků (63 %), nedostatečnou odvahu začít podnikat (40 %), absenci podnikatelského záměru (40 %), strach z konkurence a obavy ze zodpovědnosti a stresu.

Graf 10 Ochota začít podnikat

Zdroj: Youth on the Move, 2011.

	Ano		Ne, je to příliš riskantní
	Ne, nemám odpovídající podnikatelské schopnosti		Ne, nemám finanční prostředky
	Ne, je to příliš komplikované		Již podnikám
	Bez odpovědi		

[30] Podíl mladých lidé ve věku 15–30 let, kteří odpověděli *„Ano“* na otázku *„Chtěli byste v budoucnosti začít podnikat?“* Eurobarometer 2011a. Youth on the move. Analytical report. Flash EB No 319a., dostupné na: http:// ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_319a_en.pdf

[31] Zdroj Eurostat – LFS.

[32] 21. průzkum AMSP ČR - Podnikání mladých "Young Business", dostupné na: http://www.amsp.cz/uploads/Pruzkumy/Toplines_k_pruzkumu_Young_Business_.docx.pdf

5. Zdraví a životní styl

Mladí lidé pociťují ve srovnání se staršími věkovými kategoriemi daleko méně problémů v oblasti svého zdravotního stavu, nicméně právě období dětství a dospívání je zásadní z hlediska osvojení si základních principů zdravého životního stylu. Rizikové chování (jako je užívání alkoholu, tabáku nebo dalších návykových látek, nesprávná výživa nebo nedostatek pohybové aktivity aj.) zvláště v tomto období může mít později dlouhodobé a celoživotní následky. Většina mladých lidí podléhá v době dospívání vlivu své vrstevnické skupiny a nemá o negativních důsledcích takového chování dostatek informací, případně si je nepřipouští. Z výsledků výzkumů vyplynulo, že rizikové chování je velmi často kombinací více jevů zároveň, pokud např. mladý člověk v době dospívání kouří, bude rovněž častěji inklinovat také ke konzumaci alkoholu. Pití alkoholu a pravidelné kouření tabáku a marihuany dospívajícími zůstává dlouhodobě závažným problémem.

5.1 Zdravotní stav a přístup ke zdravotní péči

Téměř dvě třetiny (65,3 %) mladých lidí ve věku 16–24 let posoudily v roce 2010 svůj zdravotní stav jako velmi dobrý, třetina (30,4 %) jako dobrý a jen 3,3 % jako uspokojivý.[33] Mladí lidé v České republice také nepociťují téměř žádné bariéry, které by limitovaly jejich přístup ke zdravotní péči.

5.2 Nadváha a obezita

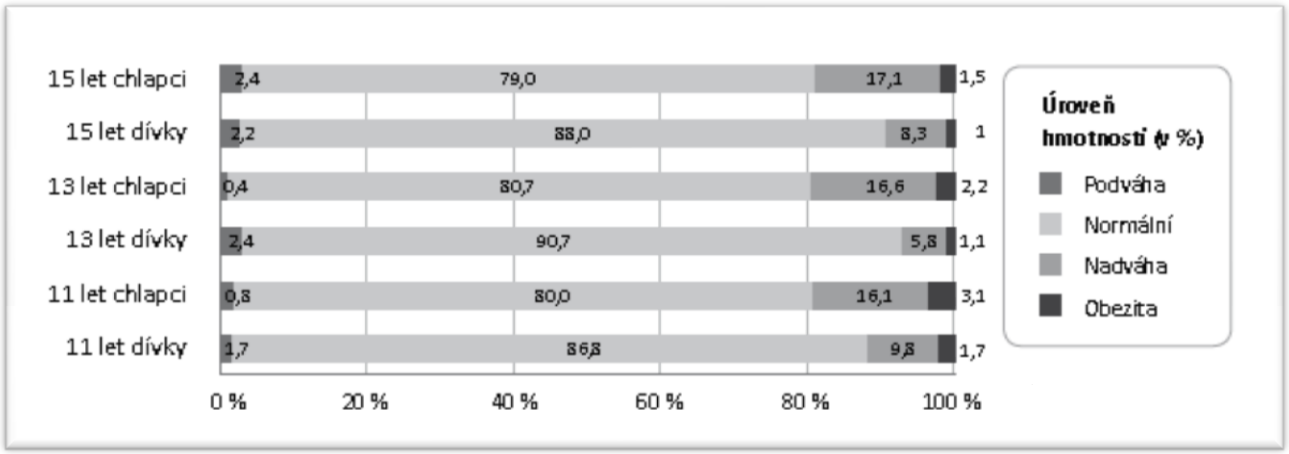
Jako zásadní problém ovlivňující dlouhodobě zdravotní stav se ukazuje neustále se zvyšující procento dětí a mladých lidí, kteří trpí nadváhou nebo dokonce obezitou. Podle *Národní zprávy o zdraví a životním stylu dětí a školáků*[34] má výskyt nadváhy a obezity v dětském věku závažné zdravotní důsledky v oblasti fyzické (kosterní, svalový, kardiovaskulární systém), psychické i sociální. V populaci 11-15letých trpí nadváhou pětina chlapců a desetina dívek (ve výskytu nadváhy a obezity chlapci výrazně převyšují

[33] Eurostat – SILC Online data code: hlth_silc_02, 2010, data za ČR však nebyla v roce 2010 dostatečně reliabilní.

[34] *Národní zpráva o zdraví a životním stylu dětí a školáků,* na základě mezinárodního výzkumu uskutečněného v roce 2010, v rámci mezinárodního projektu „Health Behaviour in School-aged Children: WHO Collaborative Cross-National study (HBSC). Šetření se zaměřilo na mladé lidi ve věku 11, 13 a 15 let celkem v 41 státech v Evropě a Severní Americe. Na realizaci výzkumu v České republice se podílí zejména akademičtí a vědečtí pracovníci Univerzity Palackého v Olomouci a Psychiatrického centra v Praze. Zpráva za Českou republiku je dostupná na: http://www.upol.cz/fileadmin/user_upload/AKTUALITY_2012/HBSC_2010_narodni_zprava_o_zdravi_a_zivotnim_stylu_deti_a_skolaku_offline.pdf

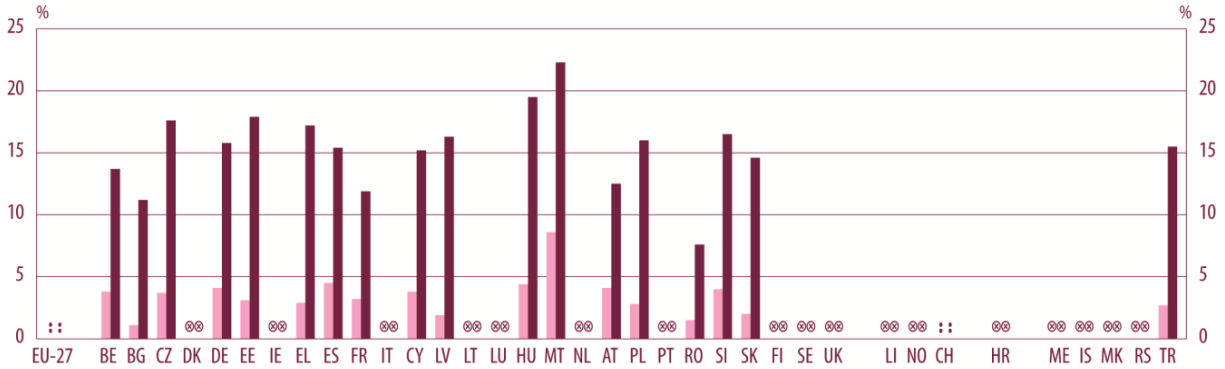
dívky ve všech věkových skupinách), mezi 15-24letými má nadváhu dokonce 32,9 % mužů, 5 % je potom obézních[35].

Graf 11 Výskyt nadváhy a obezity

Zdroj: HBSC – Česká republika, 2010.

Graf 12 Podíl obézních osob dle věku a státu, 2008[36]

Zdroj: Eurostat – European Health Interview Survey (EHIS)[37], EU Youth Report 2012.

Zvyšující se ukazatele nadváhy a obezity přímo souvisí také s dalším zjištěním výzkumu HBSC. Přibližně tři čtvrtiny dětí nedosahují na 60 minut pohybové aktivity každý den v týdnu (což je doporučení udávané Světovou zdravotnickou organizací - WHO). Frekvence pravidelně vykonávané pohybové aktivity je u dívek nižší než u chlapců, a to ve

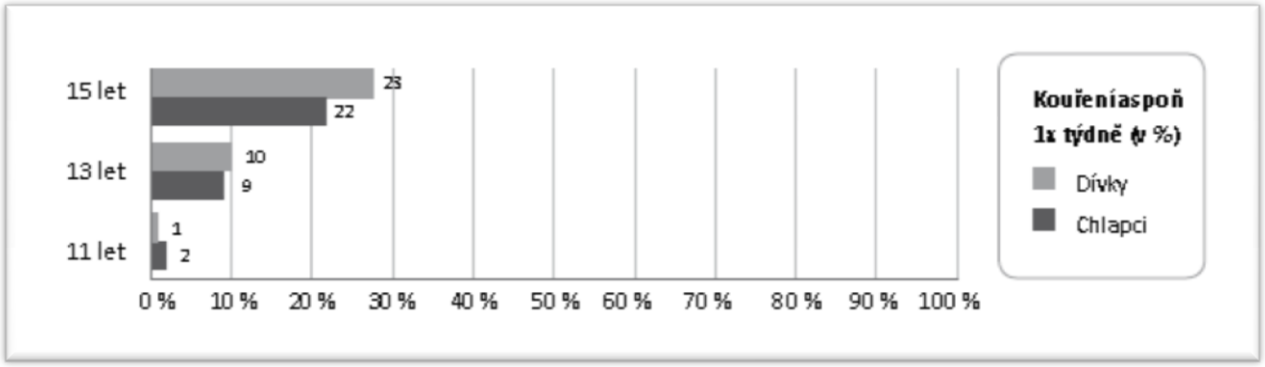
[35] Eurostat – EHIS, údaje za rok 2008.
[36] Růžové sloupce grafu ukazují hodnoty ve věkové kategorii 15-24 let a fialové potom za celkovou populaci.
[37] EHIS (European Health Information Survey)- Výběrové šetření o zdravotním stavu populace je v České republice realizováno Ústavem zdravotnických informací a statistiky ČR. Výsledky za rok 2008 jsou dostupné na: http://www.uzis.cz/en/book/export/html/4352

všech věkových kategoriích. Úroveň pohybové aktivity u dívek s rostoucím věkem klesá (*Národní zpráva o zdraví a životním stylu dětí a školáků*, 2010).

5.3 Kouření tabáku

Zkušenosti s kouřením tabáku uvádí více než polovina třináctiletých a tři čtvrtiny patnáctiletých. Pravidelnými kuřáky je 18 % patnáctiletých. Pravidelně do věku patnácti let kouří častěji dívky než chlapci. Mezi roky 2006 a 2010 nebyl ve vývoji kuřáctví zaznamenán významnější rozdíl (*Národní zpráva o zdraví a životním stylu dětí a školáků*, 2010).

Graf 13 Kouření tabáku[38]

Zdroj: HBSC – Česká republika, 2010.

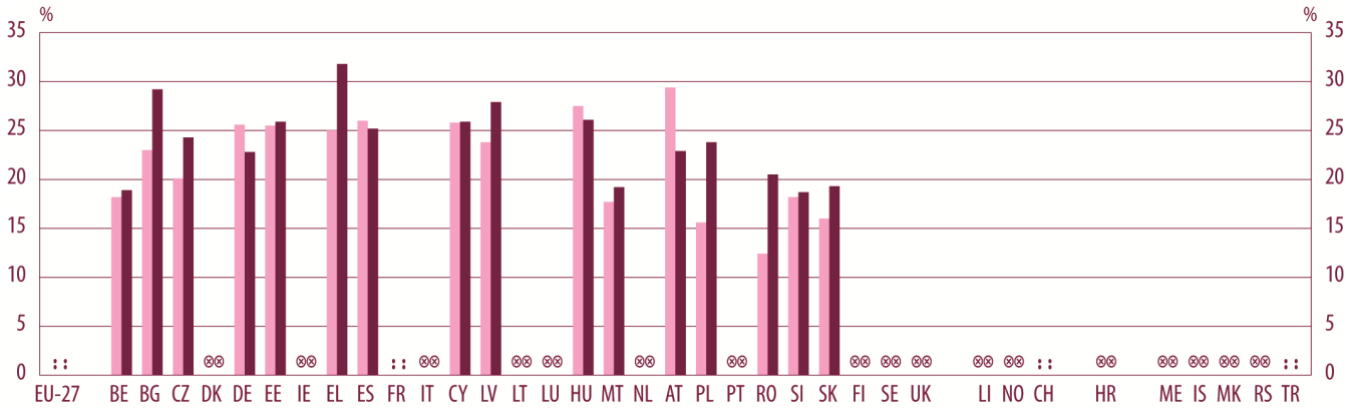
Kouření mezi dětmi i mladými lidmi je obecně poměrně tolerovanou záležitostí. Velmi vadí jen čtvrtině dětí ve věku 13-15 let. S věkem dítěte se tolerance či lhostejnost ke kouření zvyšuje, část starších dětí se kuřáky stává a ostatním to méně vadí (*Hodnotové orientace dětí ve věku 6–15 let,* 2011).

Podle Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách za rok 2011[39] zůstává podíl denních kuřáků mezi šestnáctiletými dlouhodobě na stejné úrovni. Denně kouřila v roce 2011 celkem čtvrtina, přičemž 8 % patřilo mezi silné kuřáky (vykouřilo denně 11 a více cigaret). Rozdíly v prevalenci denního kuřáctví byly mezi chlapci a dívkami malé (27,2 % v případě chlapců a 24,2 % u dívek).

[38] V případě kouření tabáku jsou české děti ve věku 15 let celkově na 7. místě žebříčku zúčastněných zemí.
[39] Projekt ESPAD – (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs) je největší celoevropskou studií zaměřenou na zjištění rozsahu užívání návykových látek u dospívajících. Projekt je realizován každé 4 roky od roku 1995. V roce 2011 tak proběhla již pátá vlna studie. V České republice na realizaci projektu ESPAD dlouhodobě spolupracuje Psychiatrické centrum Praha (PCP), Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti (NMS) a Lékařské informační centrum (LIC) spolu s agenturou INRES-SONES. Více informací o výzkumu a závěrečné zprávy ke stažení na: www.espad.org

V populaci 15-24letých denně kouří 20 % mladých lidí (17,5 % dívek a 22,6 % chlapců, u dívek se hodnota v posledních letech zvyšuje)[40].

Graf 14 Podíl denních kuřáků v populaci dle státu, 2008[41]

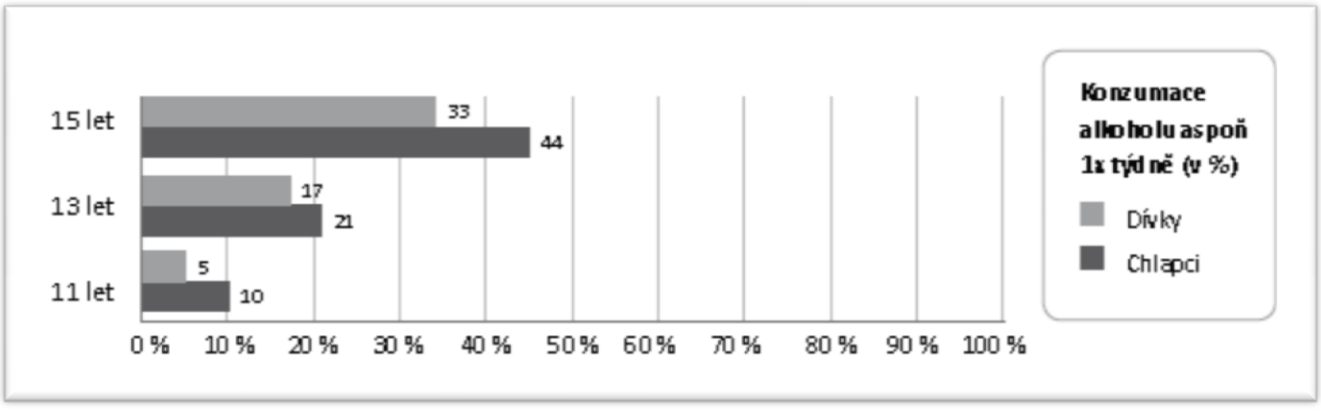

Zdroj: Eurostat – EHIS. Online data code: hlth_ehis_de3, EU Youth Report 2012.

5.4 Konzumace alkoholu

V patnácti letech pravidelně pije alkohol třetina dívek a téměř polovina chlapců. Narůstá počet dětí, které uvádí, že byly opakovaně opilé, u 15letých chlapců evidujeme v porovnání s rokem 2006 nárůst z 37 % na 47 %, u děvčat z 30 % na 40 %. Z alkoholu mají děti nejčastější zkušenosti s pivem (*Národní zpráva o zdraví a životním stylu dětí a školáků*, 2010).

Graf 15 Konzumace alkoholu[42]

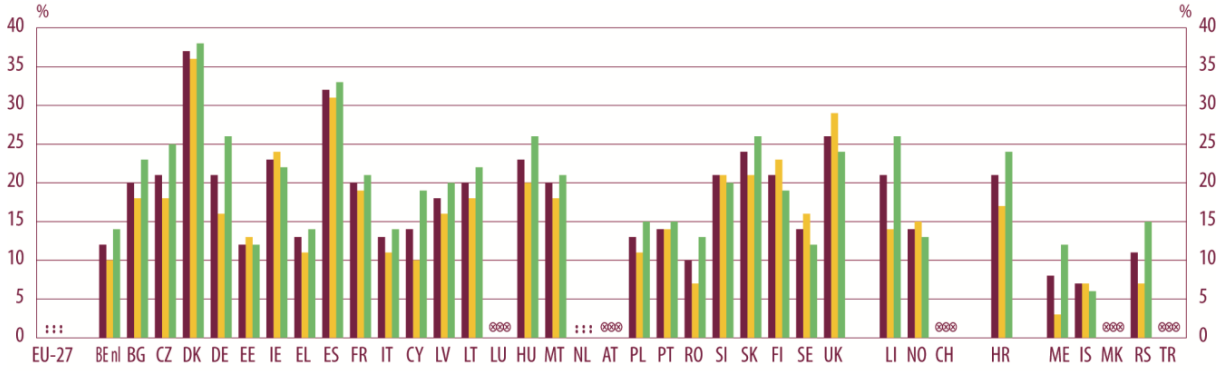

Zdroj: HBSC – Česká republika, 2010.

[40] EU Youth Report 2012.
[41] Růžový sloupec znázorňuje hodnoty ve věkové skupině 15-24 let, fialový potom hodnoty za celou populaci.
[42] V případě konzumace alkoholu jsou české děti ve věku 15 let dokonce na prvním místě žebříčku.

V užívání alkoholických nápojů se situace téměř nezměnila od poloviny 90. let minulého století. U chlapců vzrostl výskyt pravidelného pití piva a destilátů, u děvčat vína a destilátů. Nadměrné dávky alkoholu (5 a více sklenic při jedné příležitosti) více než 3krát v posledním měsíci konzumovalo 21 % 16letých studentů. [43]

Graf 16 Podíl 16letých, kteří uvedli, že byli opilí alespoň jednou za posledních 30 dní dle státu a pohlaví, 2011[44]

Zdroj: ESPAD 2011, EU Youth Report 2012.

5.5 Užívání nelegálních drog

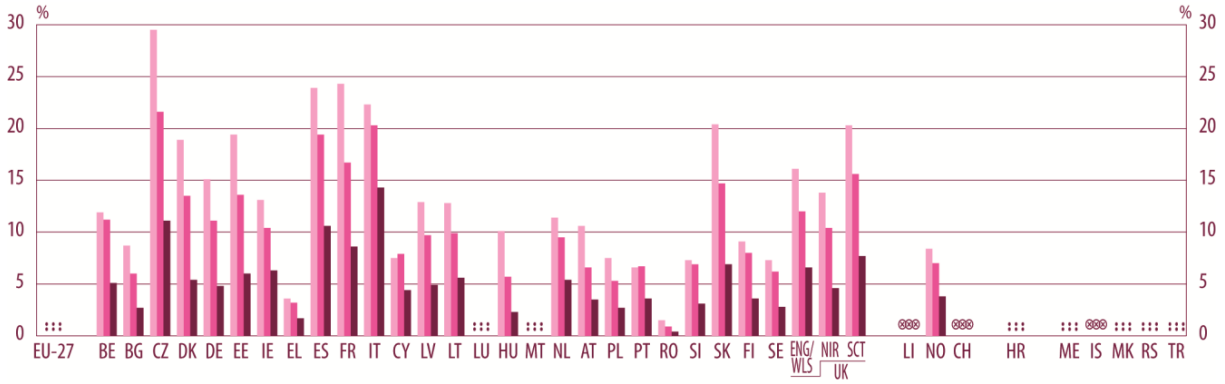
Zkušenosti s marihuanou má asi 30 % patnáctiletých, asi desetina patnáctiletých školáků uvádí užití marihuany v posledních 30 dnech. K pravidelnému užívaní marihuany směřují spíše chlapci, kteří mají s jejím užíváním více zkušeností.[45] U jiných drog nebyly rozdíly v závislosti na pohlaví významné.

Podle studie ESPAD v roce 2011 pokračoval pokles zkušeností mládeže s nelegálními drogami, který byl zjištěn již mezi roky 2003 a 2007. Pokles zkušeností byl zaznamenán u všech sledovaných nelegálních drog včetně konopných látek. Z nelegálních drog uváděli respondenti v roce 2011 nejčastěji zkušenosti s užíváním konopných látek (42,3 %). Na dalších místech se objevovaly zkušenosti s užíváním léků se sedativním účinkem (10,1 %), s čicháním rozpouštědel (7,8 %) a s užitím halucinogenních hub (6,9 %). Zkušenosti s LSD (5,1 %), extází (3,3 %) a amfetaminy (2,0 %) byly mezi studenty méně časté, zkušenosti s drogami typu heroin a kokain byly v populaci šestnáctiletých minimální (1,4 %, resp. 1,1 %) (Csémy, L., Chomynová, P., 2012).

V posledních 30 dnech užilo marihuanu 14,6 % šestnáctiletých, mezi 15-24letými kouřilo marihuanu během posledního roku téměř 30 %, což je nejvíce ze všech evropských zemí, kde byl tento údaj sledován (tamtéž).

[43] Projekt ESPAD.
[44] Fialový sloupec udává hodnoty za celou populaci 16letých, žlutý sloupec údaj za dívky a zelený za chlapce.
[45] HBSC.

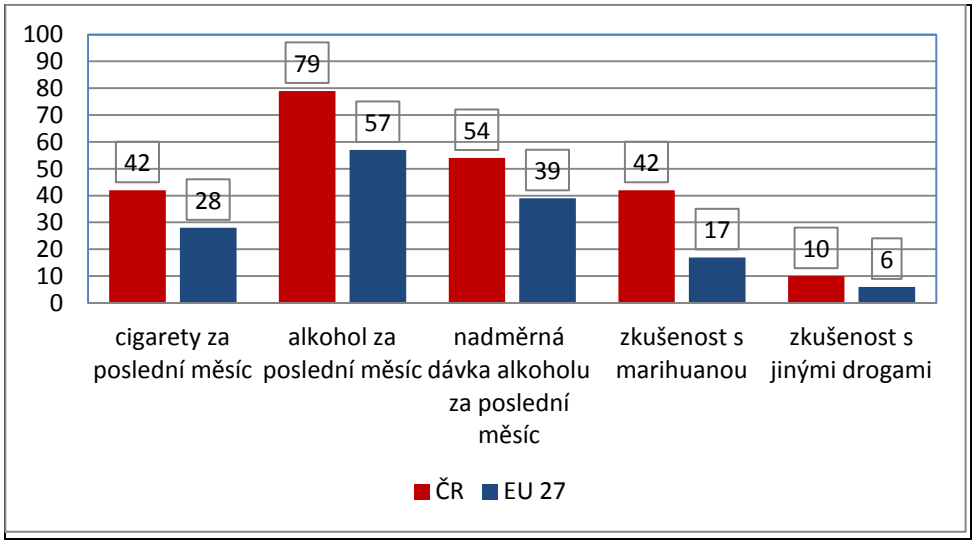
Graf 17 Užívání marihuany v posledních 12 měsících, dle státu a věku[46]

Zdroj: EMCDDA[47], EU Youth Report 2012.

Kouření, nadměrné pití alkoholu a užívání marihuany spolu pozitivně korelují. Srovnání zkušeností a chování 16letých v oblasti kouření, konzumace alkoholu a nelegálních drog s evropským průměrem v této věkové skupině přináší následující graf sestavený na základě údajů z výzkumu ESPAD (*The 2011 ESPAD Report*, 2012).

Graf 18 Zkušenosti a chování 16letých - ESPAD 2011, údaje v %

Zdroj: ESPAD 2011.

[46] Za jednotlivé státy byla využita nejnovější dostupná data, první sloupec (světle růžový) znázorňuje hodnoty v procentech za věkovou skupinu 15-24 let, druhý sloupec (tmavě růžový) za věkovou skupinu 15–34 let a poslední (fialový) za skupinu 15-64 let. EU Youth Report 2012 uvádí, že v České republice byla využita odlišná metoda sběru dat.

[47] Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost - European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA) je jednou z decentralizovaných agentur Evropské unie a jeho úkolem je poskytovat EU a jejím členským státům faktický přehled o evropských problémech v oblasti drog a spolehlivou znalostní základnu pro podporu diskuse o drogách. Více informací na: http://www.emcdda.europa.eu/

Oproti roku 2007 se nezměnilo subjektivní vnímání rizik spojených s kouřením a pitím alkoholu. Jen 55 % dotázaných považuje denní kouření více než 20 cigaret za velké zdravotní riziko a necelá polovina dotázaných považuje za rizikové pití 4 nebo více sklenic alkoholu denně. Zároveň došlo k poklesu subjektivně vnímané dostupnosti nelegálních drog (poprvé také včetně konopných látek) a k nárůstu subjektivně vnímaných rizik spojených s jejich užitím (Csémy, L., Chomynová, P., 2012).

6. Mládež, vzdělávání a volný čas

Vzdělávání uspokojuje celou řadu potřeb a zájmů. Motivace ke vzdělávání je podmíněna důvody existenčními/ekonomickými, společenskými/socializačními a individuálně psychickými/osobnostními.

Vzdělávání obvykle bývá v centru zájmu života mladého člověka. Ve škole a v dalších prostředích, kde vzdělávací proces probíhá, si mladí lidé osvojují dovednosti a znalosti potřebné pro uplatnění zejména v profesním životě. Kompetence a kvalifikace, které díky škole postupně získávají, jim pomáhají získávat nezávislost v dospělosti a aktivně se zapojit do života společnosti. Vedle formálního vzdělávání, jež je i přes určitý vývoj v této oblasti v posledních letech stále vnímáno především jako vzdělávání prvotní, které člověk absolvuje v prvních desetiletích svého života (minimálně jako povinnou školní docházku), hraje významnou roli také vzdělávání zájmové a neformální, které se zásadně podílí také na procesu celoživotního učení.

Zájmové a neformální vzdělávání významně zasahuje do oblasti naplňování volného času jedince, a je zvláště důležité pro děti a mládež. Volný čas je významnou sociologickou, ekonomickou a pedagogickou kategorií a jeho smysluplné využívání přispívá k rozvoji osobnosti jedince, jeho zájmů a nadání. Často může pozitivně ovlivnit i budoucí profesní dráhu jedince a je významným prostředkem prevence rizikového chování, především dětí a mládeže.

6.1 Formální vzdělávání

Pojmem formální vzdělání je dle *Strategie celoživotního učení ČR* označováno *„vzdělávání realizované ve vzdělávacích institucích, zpravidla školách. Jeho funkce, cíle, obsah, organizační formy a způsoby hodnocení jsou vymezeny právními předpisy. Zahrnuje získávání na sebe navazujících stupňů vzdělání (základního vzdělání, středního vzdělání s výučním listem, středního vzdělání s maturitní zkouškou, vyššího odborného vzdělání, vysokoškolského vzdělání), jejichž absolvování je potvrzováno příslušným osvědčením (výučním listem, maturitním vysvědčením, vysokoškolským diplomem apod.)“* (*Strategie celoživotního učení ČR*, 2007).

Česká republika dosahuje stabilně od roku 2002 na nejvyšší místa v žebříčku evropských států v případě počtu mladých lidí se středoškolským vzděláním. Přes 90 % populace ve věku 20-24 let má ukončené vyšší středoškolské vzdělání (na stupni ISCED 3). Evropský průměr byl v roce 2012 80 %. V České republice není v tomto ohledu rozdíl mezi muži a ženami.

Graf 19 Ukončené vyšší střední vzdělání (stupeň ISCED 3) ve věkové skupině 20-24 let, porovnání z let 2000 a 2011

Zdroj: Eurostat - LFS, EU Youth Report 2012.

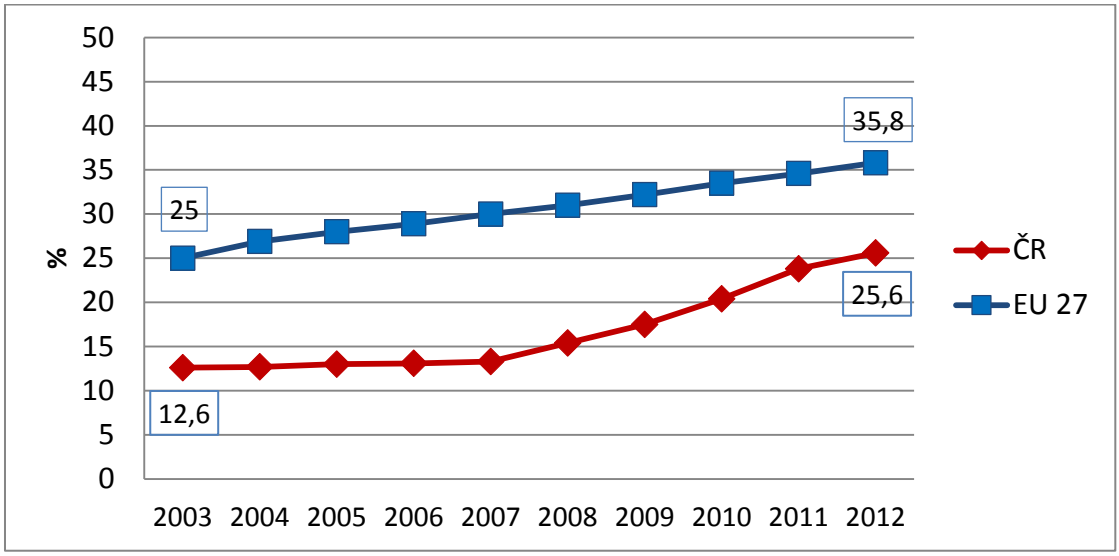
Podobně má Česká republika také velmi nízký podíl mladých lidí, kteří by předčasně opouštěli vzdělávací systém[48]. V roce 2012 to bylo jen 5,5 %, zatímco průměr EU byl 13 % a v dalších evropských státech ještě mnohem vyšší (např. Turecko 42 %, Malta 34 % nebo Španělsko 26 %). Ve většině evropských států vzdělávací systém častěji opouští chlapci, v České republice neexistují výraznější rozdíly mezi pohlavími.

V čem naopak Česká republika zaostává, je podíl vysokoškoláků. Ačkoliv počet mladých vysokoškolsky vzdělaných lidí neustále vzrůstá, v roce 2012 mělo ukončené vysokoškolské vzdělání 25,6 % mladých lidí ve věku 30 – 34 let. Evropský průměr tohoto ukazatele byl v roce 2012 téměř 36 %.

Ačkoliv se počet absolventů vysokoškolského vzdělání, jak z následujícího grafu vyplývá, zvyšuje, dá se předpokládat, že s ohledem na demografický vývoj v České republice se tento růst v nejbližších několika letech spíše zastaví.

[48] Předčasně ukončeným vzděláváním máme na mysli podíl populace ve věku 18-24 let s nejvyšším ukončeným vzděláním na stupni nižší střední (ISCED 0, 1, 2 nebo 3c), kteří nepokračují v dalším vzdělávání nebo odborné přípravě.

Graf 20 Ukončené univerzitní vzdělání ve věku 30 – 34 let

Zdroj: Eurostat - EU Youth Indicators, 2013.

Celkový počet nově zapsaných studentů vysokých škol v posledních letech spíše stagnuje. Přitom je stále poměrně rozšířené přesvědčení, že tento počet neustále (a hlavně neúměrně) roste. Vzhledem k početně slabším populačním ročníkům, které v příštích letech budou maturovat, se dá očekávat pokračující stagnace počtu uchazečů nebo dokonce i jejich pokles (*Motivace, priority a kvalita uchazečů o VŠ studium*, 2012)[49].

V České republice úspěšně ukončí studium 67 % mužů a dokonce 83 % žen, kteří nastoupili ke studiu na vysoké škole, tyto údaje jsou ve srovnání s dalšími evropskými státy spíše nadprůměrné (Kleňhová, M., 2013)[50].

Jako hlavní důvod, proč studovat vysokou školu, označili mladí lidé potřebu zlepšit své pracovní uplatnění. Tuto odpověď uvedla třetina z nich. Pro čtvrtinu je motivací především získání vyššího stupně vzdělání a pro pětinu potom vyšší mzda. 12 % odpovědělo, že ke studiu je vedl zejména zájem o konkrétní předmět nebo vědeckou disciplínu a necelá desetina by prostřednictvím vysokoškolského studia ráda vylepšila svoji možnost začít podnikat (*Youth on the Move*, 2011). K podobným závěrům docházejí také autoři studie z českého prostředí *Motivace, priority a kvalita uchazečů o VŠ studium.* Mezi tři hlavní důvody, které uchazeče o VŠ motivují v podobné míře, patří: zájem dále se vzdělávat, zájem získat vysokoškolský titul a zájem získat žádanou pracovní pozici. Zájem o

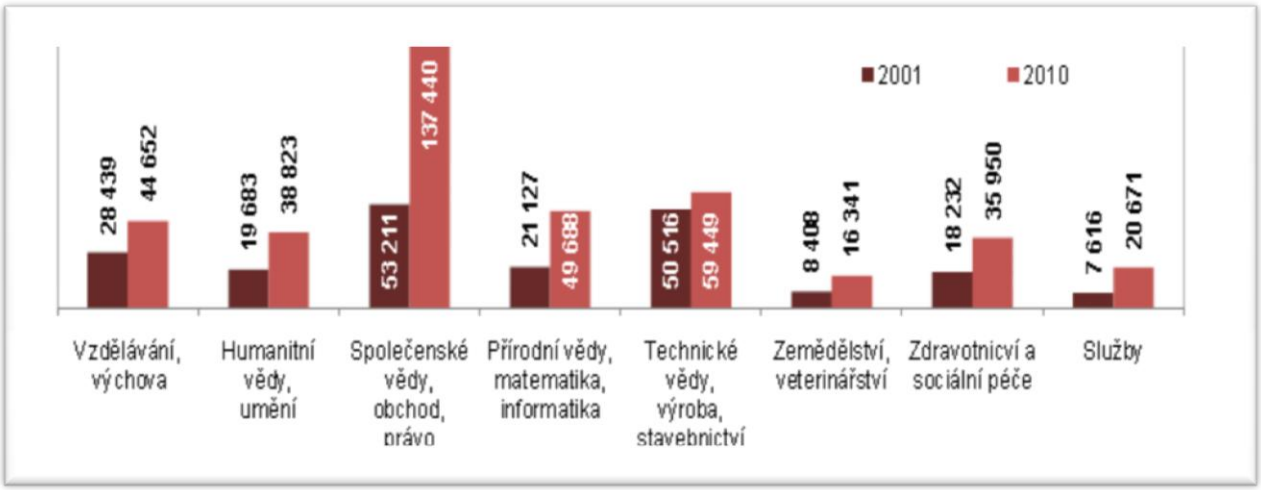
[49] Tato zpráva se zabývá problematikou kvality a motivace uchazečů o vysokoškolské vzdělávání. Prezentuje konkrétní poznatky získané v průběhu posledních několika let prostřednictvím testování společnosti Scio, a to jednak v rámci projektu Vektor (testování ve středních školách), jednak v rámci Národních srovnávacích zkoušek, podle jejichž výsledků přijímají desítky VŠ v ČR uchazeče ke studiu. Dostupné na: http://scio.cz/download/analyzy/souhrn_poznatku_Vektor_uchazeci.pdf

[50] Kleňhová, M., 2013, dostupné na: http://www.msmt.cz/file/30010/download/

zisk společenské prestiže a očekávání okolí nejvýznamněji působí na uchazeče o právnické obory (*Motivace, priority a kvalita uchazečů o VŠ studium*, 2012).

Z následujícího grafu vyplývá, že počty studentů napříč jednotlivými obory studia nejsou rozloženy rovnoměrně a významně převažují zejména studenti společenských věd, obchodu a práva, jejichž počet se od roku 2001 více než zdvojnásobil.

Graf 21 Studenti VŠ podle oborů vzdělávání, 2010

Zdroj: ČSÚ/ÚIV, Studenti a absolventi vysokých škol v roce 2010.

Zájem studentů středních škol o vysokoškolské studium jako takové a o jednotlivé obory se vyvíjí s věkem a ročníkem studia, liší se s ohledem na typ studované střední školy a také dle studijních předpokladů uchazečů. Největší podíl žáků středních škol na začátku 4. ročníku preferuje mezi vysokoškolskými obory technické; po podání přihlášek však mají největší podíl uchazečů ekonomicky zaměřené fakulty. Nejlepší studijní předpoklady vykazují zájemci o matematicko-fyzikální obory, naopak nejnižší zájemci o pedagogické obory. Konkrétní školu si žáci volí nejčastěji s ohledem na uplatnění v praxi, pro zájemce o společenskovědní obory je stejně důležitá též kvalita výuky. Snaha o co nejlevnější studium a o co nejsnadnější cestu k absolvování školy se relativně často objevuje u uchazečů o pedagogické obory (*Motivace, priority a kvalita uchazečů o VŠ studium*, 2012*).*

6.2 Neformální a zájmové vzdělávání a volný čas

Pojem neformální vzdělávání bylo v rámci šetření AES[51] definováno jako *„jakékoli vzdělávání probíhající ve strukturovaných vzdělávacích programech, zaměřených na získávání dovedností a kompetencí, které mohou účastníkovi pomoci zlepšit jeho společenské či pracovní uplatnění. Neformální vzdělávání zde zahrnuje takové vzdělávací programy, které jsou formalizované a organizované, ale nelze je považovat za formální vzdělávání. Jejich hlavní charakteristikou je přítomnost vzdělávací autority.*“ (*Vzdělávání dospělých*, 2013).

Zájmové vzdělávání je *Školským zákonem*[52] definováno v § 111 jako vzdělávání poskytující *účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti. Zájmové vzdělávání se uskutečňuje ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, zejména ve střediscích volného času, školních družinách a školních klubech. Střediska volného času se dále podílejí na další péči o nadané děti, žáky a studenty a ve spolupráci se školami a dalšími institucemi rovněž na organizaci soutěží a přehlídek dětí a žáků.*

Zájmové vzdělávání neposkytuje stupeň vzdělání, zabývá se však aktivitami potřebnými pro rozvoj osobnosti, má funkci výchovnou, vzdělávací, kulturní, preventivní, zdravotní (relaxační a regenerační), sociální a preventivní, rozvíjí schopnosti, znalosti, dovednosti, talent, upevňuje sociální vztahy.[53]

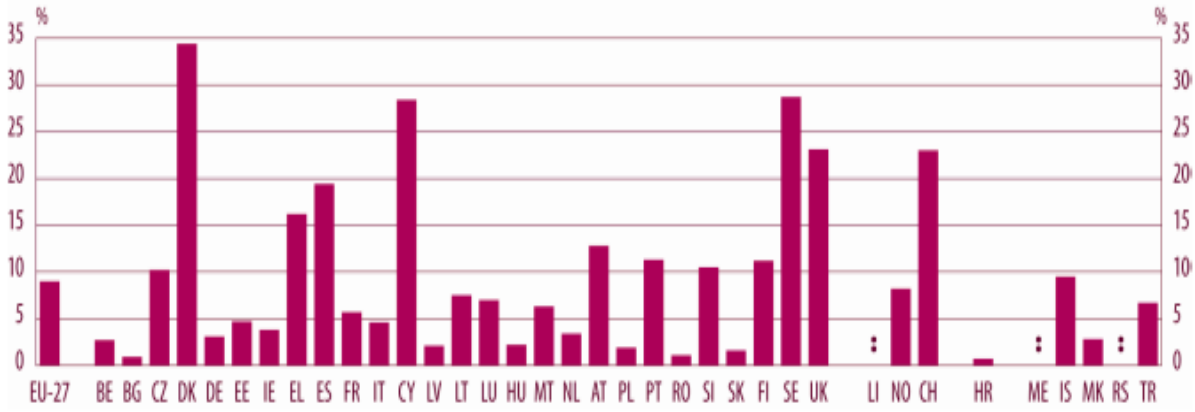
[51] Adult Educational Survey (AES) je šetření domácností, které je součástí statistik Evropské unie v oblasti celoživotního vzdělávání. Je zaměřeno na zjišťování informací o účasti na formálním a neformálním vzdělávání, jeho obsahové náplni, nákladech respondentů na vzdělávání, o informálním učení, dále o účasti v kulturním životě, o využití IT, o dosažených znalostech cizích jazyků a důvodech neúčasti ve vzdělávání. Více informací na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/EN/trng_aes_esms.htm

[52] Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

[53] http://www.msmt.cz/mladez/zajmove-vzdelavani-1

Aktivitám neformálního vzdělávání se ve věkové kategorii 15-24 let dle údajů Eurostatu věnovalo v průběhu posledního měsíce 10,2 % české mládeže. Tato hodnota je srovnatelná s hodnotou průměru EU, který je 9 %. Ženy se věnují neformálnímu vzdělávání častěji než muži (v ČR 9,3 % v případě mužů a 11,1 % v případě žen).

Graf 22 Účast mladých lidí na neformálním vzdělávání za poslední měsíc, 2011 [54]

Zdroj: Eurostat – LFS, 2011, Online data code: trng_lfs_09, EU Youth Report 2012.

Školní družiny jsou většinou zřizovány přímo v základních školách. Počet školních družin zůstává v posledních pěti letech stabilní – ve školním roce 2012/13 jich existovalo v České republice 3 974. Počet žáků zapsaných ve školních družinách v souladu se zlepšující se demografickou situací na prvním stupni základní školy roste. Ve školním roce 2012/13 navštěvovalo školní družiny 269,9 tis. žáků, tj. o 18,3% více než ve školním roce 2007/08. Podíl žáků ve školních družinách vztažený k počtu žáků 1. stupně meziročně roste a v posledních pěti letech překračuje hranici 50 % (55,3 % v roce 2012/13) (Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2012, 2013).

Školní kluby zabezpečují výchovnou, vzdělávací, zájmovou a tematickou rekreační činnost, nabízí příležitostné a spontánní činnosti. Školní kluby zpravidla vznikají při základních školách, víceletých gymnáziích, ale mohou také existovat jako samostatná školská zařízení pro zájmové vzdělávání. Počet školních klubů po celé sledované období mírně narůstá; v roce 2012/13 existovalo 526 (meziročně o 3 více) školních klubů, které navštěvovalo 44,9 tis. žáků. Počet žáků navštěvujících školní kluby zaznamenal oproti předešlému roku 2010/11 mírný nárůst (o 0,6 %). Podíl zapsaných na počtu žáků 2. stupně a adekvátních ročníků středních škol a konzervatoří zaznamenal ve školním roce 2012/13 mírný nárůst oproti roku 2011/12, dosáhl hodnoty 12,5 % (tamtéž).

[54] Respondentům byla (bez další specifikace) v rámci *Výběrového šetření pracovních sil* položena otázka: *„Účastnil/a jste se za poslední 4 týdny vzdělávacích aktivit v rámci neformálního vzdělávání?“*

Střediska volného času organizují různorodé pravidelné či jednorázové aktivity a plní funkci výchovně-vzdělávací a rekreační. Můžeme je rozdělit na domy dětí a mládeže se širokou působností v mnoha zájmových oborech a na stanice zájmových činností specializované na konkrétní zájmovou činnost. Nabídka činností je určena všem věkovým kategoriím dětí, žáků a studentů, včetně rodičů a dalších zájemců, a je značně široká. Vedle pravidelné zájmové činnosti (zájmové kroužky, kluby, kurzy) organizují střediska příležitostné akce, včetně víkendových (exkurze, přednášky, besedy), prázdninovou činnost (tábory, odborná soustředění), soutěže, přehlídky a nabídku různých spontánních aktivit. V roce 2012/13 dosáhla střediska volného času počtu 310. Jejich činnost v daném roce zabezpečovalo 14,5 tis. pedagogických pracovníků, z nichž více než 86 % bylo externích. Zájmové útvary měly v roce 2012/13 celkem 268,4 tis. účastníků (tj. o 13 590 více než v předešlém roce).

Vedle těchto státních institucí je v ČR přibližně 1 500 nestátních neziskových organizací, které taktéž nabízejí volnočasové aktivity pro děti a mládež a jejichž činnost spadá do oblasti vzdělávání neformálního (*Hodnotové orientace dětí ve věku 6–15 let*, 2011).

6.2.1 Organizovaný volný čas

Jedním z hlavních témat, na které se zaměřil rozsáhlý výzkum *Hodnotové orientace dětí ve věku 6-15 let* [55], byla problematika trávení volného času. I když cílová skupina výzkumu se s mládeží, tak jak je vymezována pro potřeby této zprávy, zcela nepřekrývá, přináší šetření řadu zajímavých závěrů o dětech, které do sledované věkové kategorie dospívají a budou dospívat v následujících letech.[56]

Některou z nabídky organizovaných volnočasových aktivit navštěvuje pravidelně alespoň jednou týdně 63 % dotázaných dětí ve věku 15 let (přitom ve věku 11 let je to přes 80 % dětí) Po třináctém roce věku zájem o tyto aktivity spíše klesá, do popředí zájmu se dostává spíše trávení času s kamarády. Díky tomu, že se dítě organizovaných volnočasových aktivit účastní, nejen že aktivně a smysluplně tráví volný čas, nabývá nových dovedností a zkušeností, předchází sklonům k rizikovým projevům chování, ale rozvíjí i svůj sociální kapitál – síť vztahů a kontaktů mimo rodinu (*Hodnotové orientace dětí ve věku 6-15 let*, 2011).

[55] Výzkum byl realizován v rámci projektu Klíče pro život. Závěrečná zpráva je ke stažení na: http://www.vyzkum-mladez.cz/cs/registr/vyzkumy/236-hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-le.html.

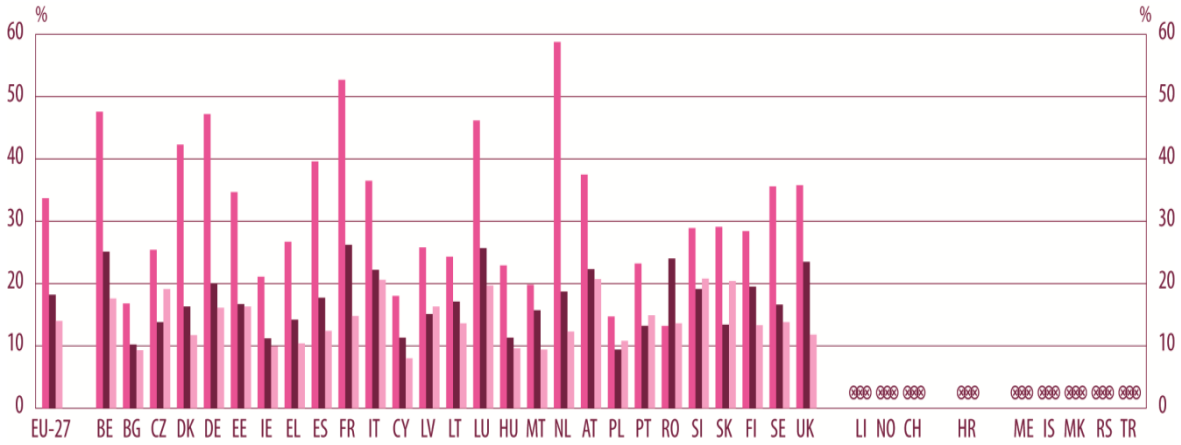
[56] Na problematiku životního stylu a trávení volného času dětí a mládeže se zaměřilo v posledních letech několik převážně komerčních výzkumů (např. syndikovaná studie *TRU*, realizovaná TNS Aisa nebo *LSS - výzkum životního stylu dětí*, ATO a agentury MEDIARESEARCH, *České děti a mládež* realizovaná Millward Brown nebo projekt *Kidmap*). Výstupy z těchto výzkumů však nejsou z pochopitelných důvodů volně distribuovány.

Vedle věku mezi hlavní faktory, ovlivňující to, zda se děti účastní organizovaných volnočasových aktivit, patří socioekonomický status a především vzdělanostní úroveň rodiny. Vzdělanější a aktivnější rodiče totiž na své děti přenášejí podstatně více pozitivních vzorců chování a jejich děti navštěvují tyto aktivity v daleko vyšší míře než děti, jejichž rodiče mají nižší vzdělání (tamtéž).

Pokud jde o typ činností, nejvíce jsou ve věkové kategorii 13-15 let navštěvovány sportovní a pohybové kroužky nebo oddíly (přes 70 %, z těch, kteří volnočasové aktivity navštěvují), dále pak hudebně dramatické (třetina) a vzdělávací aktivity (necelých 30 %). Hlavní motivací, proč děti kroužky navštěvují, jsou bez ohledu na věk zábava a kamarádi, se kterými se v kroužku setkávají. Jako další důvody pak děti uváděly, že se naučí zajímavé věci a že chtějí být dobré v tom, co se v kroužku nebo v oddílu učí. Ti, co žádné volnočasové aktivity nenavštěvují, uváděli jako nejčastější příčiny nezájem o takovouto formu činnosti, dále nedostupnost v místě bydliště a finanční bariéry (*Hodnotové orientace dětí ve věku 6-15 let*, 2011).

Ačkoliv, jak bylo výše uvedeno, zájem o organizované volnočasové aktivity po třináctém roce věku klesá, čtvrtina mladých lidí ve věku 15-30 let v České republice se aktivně věnuje činnosti ve sportovních klubech (průměr EU je 34 %), 14 % potom aktivitám mládežnických organizací (EU průměr – 18 %) a necelá pětina se zapojuje do činnosti kulturních organizací (EU průměr 14 %) (*Youth on Move*, 2011).

Graf 23 Účast mladých lidí (15-30 let) ve sportovních klubech, mládežnických klubech nebo kulturních organizacích[57]

Zdroj: Youth on Move, 2011, EU Youth Report 2012.

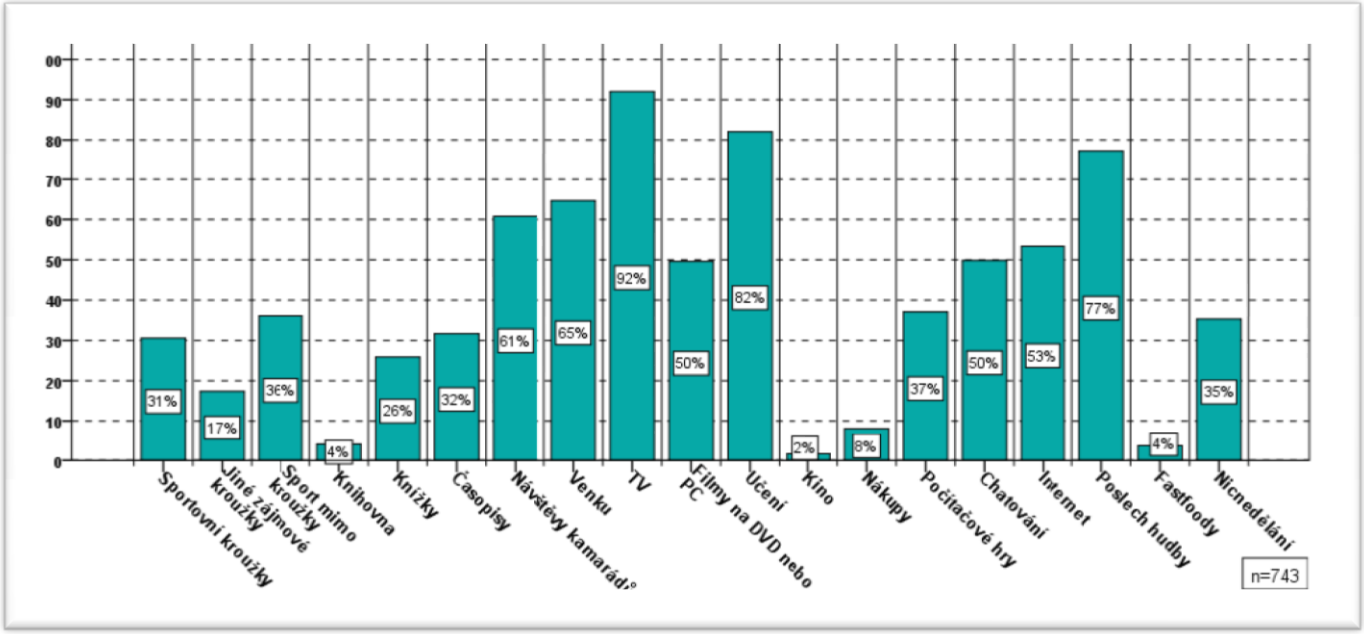
6.2.2 Volný čas obecně

Nejrozšířenější činností ve volném čase obecně je v případě dětí ve věku 13-15 let podle výzkumu *Hodnotové orientace dětí ve věku 6-15 let* sledování televize, kterou každý všední den alespoň chvíli sleduje 72 % dotázaných a několikrát týdně se na televizi dívá 92 %. Více než tři čtvrtiny (77 %) poslouchají několikrát týdně hudbu. V této věkové kategorii výrazně narůstá počet těch, kteří tráví svůj volný čas u počítače. Počítačové hry hraje denně 17 % dotázaných, ale několikrát týdně je to již 37 %. Denně chatuje 25 %, několikrát do týdne potom polovina. Na internet se podle tohoto výzkumu denně připojuje více než 27 % dětí, ale několikrát týdně je k internetu připojeno 53 %. Polovina dětí si také několikrát týdně pouští filmy na počítači nebo DVD. S rostoucím věkem stoupá i doba trávená s kamarády, kteří hrají v životě mladého člověka stále dominantnější roli. Několikrát týdně se s nimi navštěvuje 61 % a venku s nimi tráví čas několikrát týdně 65 %. (*Hodnotové orientace dětí ve věku 6-15 let*, 2011).

[57] Graf znázorňuje podíl respondentů, kteří odpovědi kladně na otázku: *„Zapojil/a jste se během posledního roku aktivně do činnosti následujících organizací: sportovní kluby, mládežnické nebo volnočasové kluby/organizace nebo kulturní organizace?“* První sloupec označuje podíl účasti respondentů ve sportovních klubech, druhý v mládežnických a třetí v kulturních organizacích.

Následující graf popisuje trávení volného času ve všední den u věkové kategorie 13-15 let (tj. nejstarší sledované) obecně.

Graf 24 Trávení volného času ve všední den, děti 13-15 let[58]

Zdroj: Hodnotové orientace dětí ve věku 6-15 let, 2011.

Podle výzkumu *České děti a mládež 2008*[59]patřilo v roce 2008 mezi 5 nejobvyklejších činností ve volném čase mezi 15–18letými dívkami: čas trávený s kamarády, poslech hudby, sledování televize, internet a návštěvy kina nebo divadla. Chlapci v tomto věku nejčastěji poslouchají hudbu, jsou s kamarády, jsou připojení na internet, sledují televizi a hrají počítačové hry (*Děti a TV reklama,* 2010).

Obecně lze říci, že trávení volného času dětí je významně závislé na iniciativě, informovanosti a možnostech jejich rodičů, což souvisí především se vzdělanostní úrovní a socioekonomickým statusem rodiny (*Hodnotové orientace dětí ve věku 6-15 let*, 2011). [60]

[58] Sloupce znázorňují podíl respondentů, kteří na otázku: *„Jak obvykle trávíš volný čas odpoledne po škole?“* odpověděli *„Téměř každý den“* nebo *„2x – 3x týdně.“*

[59] Dílčí výstupy týkající se trávení volného času dětí a mládeže jsou součástí prezentace *Děti a TV reklama*, výzkumné agentury Millward Brown dostupné na: http://www.slideshare.net/PanMediaWestern/millward-brown-dti-a-tv-reklama. Otázka zněla: „Co obvykle děláš ve svém volném čase?“

[60] S těmito zjištěními korespondují také některé závěry, které byly publikovány ve studiích J. Šafra a kol. *Mechanismy mezigenerační reprodukce nerovností* a K. Večerky *Mládež o kriminalitě a etice každodennosti*.

7. Sociální začleňování

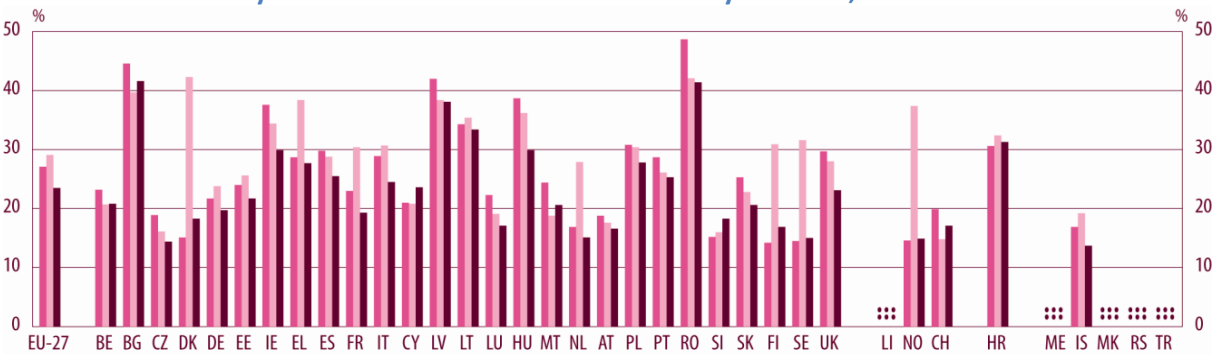
Sociální vyloučení a s ním spojená existence na okraji společnosti je až na výjimky doprovázena chudobou, špatnými životními podmínkami, nedostatkem základních kompetencí a diskriminací ze strany většiny. Pro sociální exkluzi je typický omezený přístup ke vzdělání, na pracovní trh (příznačná je nezaměstnanost nebo práce s velmi nízkou kvalifikací), ale také obtížně dosažitelná zdravotní péče. Rovněž sociální kontakty a přístup k informacím jsou značně limitovány a člověk si osvojuje specifické vzorce jednání, které jsou často v rozporu s hodnotami většinové společnosti. Mladý člověk se tak ocitá v začarovaném kruhu, který ovlivňuje všechny aspekty jeho života a ze kterého se velmi obtížně vystupuje. Past sociálního vyloučení, a to především v brzkém věku, má dalekosáhlé důsledky jak pro samotného jedince, tak i pro společnost jako celek.

Sociální začleňování je potom proces, který zajišťuje, že osoby ohrožené chudobou a sociálním vyloučením získají (zpět) příležitosti a zdroje nezbytné k plné účasti na ekonomickém, hospodářském, sociálním a kulturním životě, aby mohli existovat na úrovni, která je ve společnosti, ve které žijí, považována za normální (*EU Youth Report 2012*).

7.1 Ukazatele chudoby a sociálního vyloučení

Míra ohrožení chudobou nebo sociálním vyloučením[61] je v České republice, a to i v rámci populace mladých lidí (ve věku 18–24 let), ve srovnání s jinými evropskými státy velmi nízká. V roce 2012 dosáhla její hodnota v této kategorii 18,9 % (průměr EU 27 mezi 18–24letými byl 31,5 %), přičemž v celé populaci potom 15,4 % (průměr EU 27 byl 24,8 %). Od roku 2009 hodnoty v České republice vzrůstají.

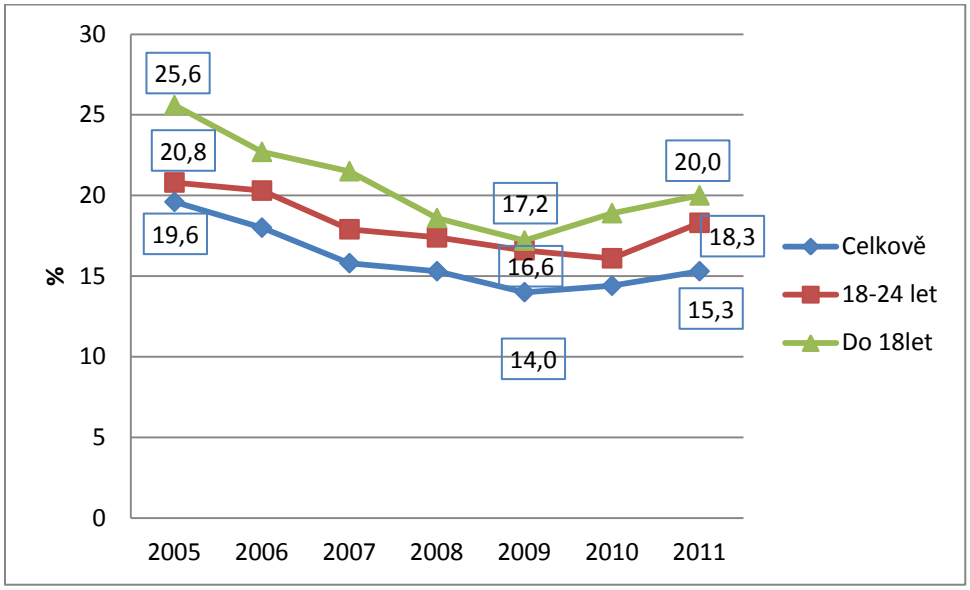
Graf 25 Ukazatel míry ohrožení chudobou nebo sociálním vyloučením, 2010[62]

Zdroj: Eurostat – Statistics on Income and Living Conditions (SILC)[63], Online data code: ilc_peps01. EU Youth Report 2012.

[62] První tmavě růžový sloupec označuje hodnoty za populaci do 18 let, druhý světle růžový potom hodnoty ve věkové kategorii 18–24 let a poslední fialový, hodnoty za celou populaci v příslušném státu.

Graf 26 Vývoj míry ohrožení chudobou nebo sociálním vyloučením v ČR

Zdroj: Eurostat – SILC - EU Youth Indicators, 2012.

Tento ukazatel je založen na třech dílčích ukazatelích: míra ohrožení chudobou[64], závažné materiální nedostatky[65] a podíl domácností s velmi nízkou intenzitou práce[66]. Údaje za populaci ČR jsou ve všech třech ukazatelích pod hranicí evropského průměru. Hodnota míry ohrožení chudobou byla v roce 2011 v populaci 18-24 let 12,7 %, závažné materiální nedostatky byly shledány u 6,1 % a 6,6 % žilo v tomto roce v domácnostech s nízkou intenzitou práce.

[63] SILC (Statistics on Income and Living Conditions) - Výběrové šetření příjmů a životních podmínek domácností. Smyslem tohoto zjišťování je dlouhodobě získávat srovnatelné údaje o sociální situaci obyvatel ve všech zemích Evropské unie a zároveň data, která poskytnou potřebné informace pro usměrňování sociální politiky státu. V České republice probíhá toto zjišťování pod názvem „Životní podmínky“ a je pravidelně realizováno Českým statistickým úřadem.

[64] Je počítána na základě porovnání poměrného ročního příjmu připadající na jednu spotřební jednotku domácnosti s příjmem stanoveným jako hranice chudoby, tj. 60 % mediánu tohoto příjmu (ze šetření EU-SILC 2011 je předběžná hranice chudoby 114 097 Kč). Přepočet na spotřební jednotku zohledňuje velikost a demografické složení domácnosti, používá se tedy pro lepší srovnatelnost mezi různými typy domácností (rodiny s dětmi resp. bez dětí, jednotlivci apod.).

[65] Míra materiální deprivace vyjadřuje podíl materiálně deprivovaných osob trpících určitým materiálním nedostatkem, tzn. osob, které si nemohou dovolit některé věci, služby či požitky. Konkrétně se určuje podíl osob, kterým chybí alespoň 4 položky z celkových 9 (domácnost respondenta má problém s placením nájemného, resp. hypotéky či půjček, nemůže si z finančních důvodů dovolit zaplatit dovolenou; jíst obden maso; dostatečně vytápět byt; zaplatit neočekávaný výdaj; vlastnit pračku; barevný televizor; telefon či auto), jež se v šetření zkoumají.

[66] Tento ukazatel je definován jako podíl domácností, kde bylo v předchozím roce využito méně než 20 % celkového pracovního potenciálu (dospělí jedinci, kteří žijí v domácnosti, využívají celkově svůj potenciál pracovní síly méně než z 20 %).

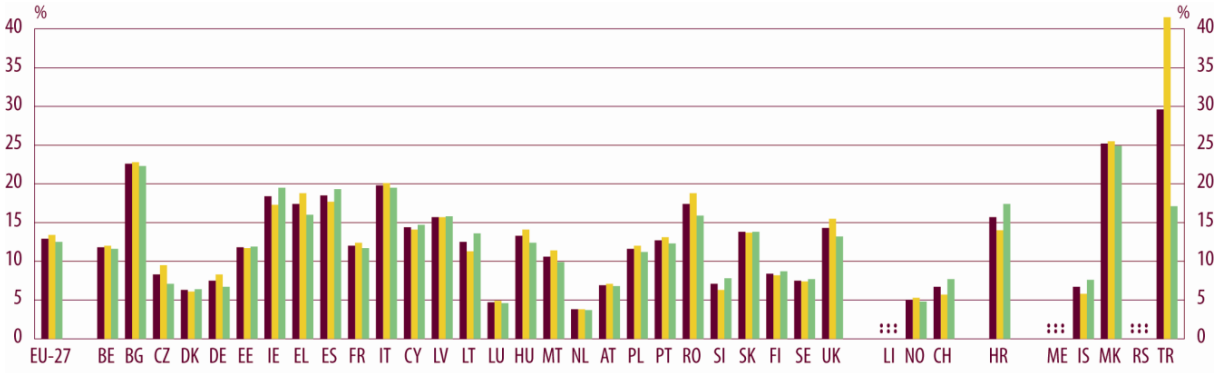
7.2 Skupiny ohrožené sociálním vyloučením

7.2.1 Mladí lidé, kteří jsou nezaměstnaní, nestudují ani se neúčastní odborné přípravy (tzv. NEET[67])

Termínem NEET jsou označovány osoby (ve věku od 15 do 24 let), které se bez ohledu na úroveň dosaženého vzdělání neúčastní pracovního ani vzdělávacího procesu, takže jsou na trhu práce ohroženější a zvýšenou měrou jim hrozí sociální vyloučeni. Mezi rizikové faktory, které zvyšuji pravděpodobnost toho, že se mladý člověk zařadí do této kategorie, patří: zdravotní postižení, přistěhovalecký původ, nízká úroveň vzdělání, bydliště v odlehlých oblastech, nízký příjem domácnosti, zkušenost rodičů s nezaměstnaností, nízká úroveň vzdělání rodičů, jejich rozvod a život v neúplné rodině (*Mladí lidé a skupina NEET v Evropě: První zjištění*, 2011).

V České republice žije ve srovnání s jinými evropskými státy relativně nízký počet mladých lidí, kteří spadají do skupiny NEET. V roce 2012 to bylo jen necelých 9 %, zatímco evropský průměr dosáhl hodnoty 13,1 %.

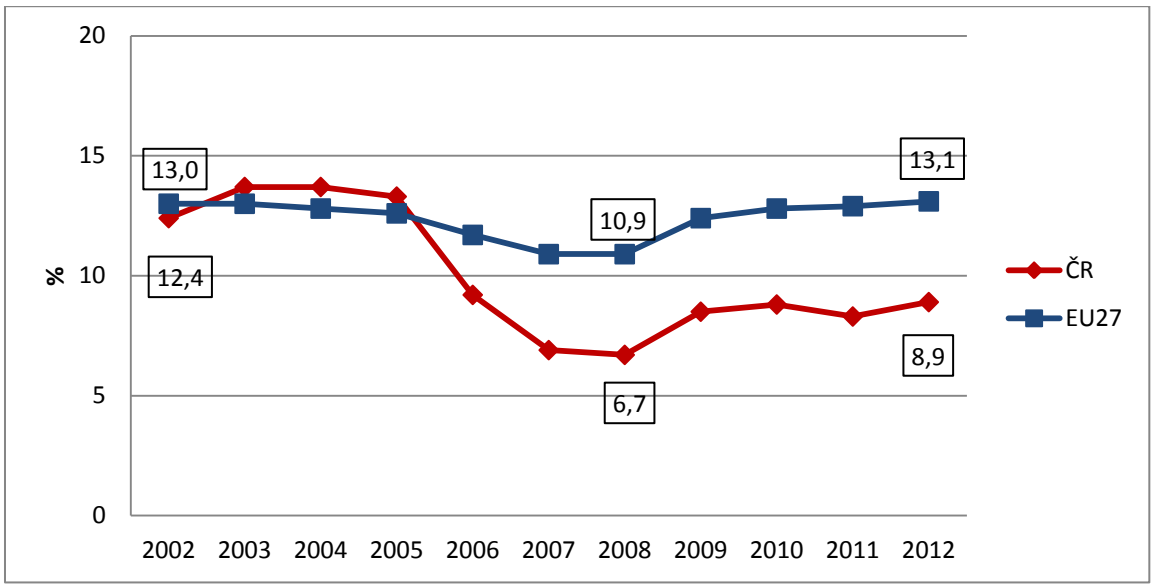
Graf 27 Podíl mladých lidí (ve věku 15-24 let), kteří jsou nezaměstnaní, nestudují ani se neúčastní odborné přípravy (tzv. NEET rate), 2011[68]

Zdroj: Eurostat – LFS, EU Youth Report 2012.

[67] Z anglického termínu - Not in Education, Employment, or Training.
[68] Fialový sloupec udává hodnoty za celou populaci, žlutý za dívky a zelený za chlapce.

Graf 28 Vývoj podílu mladých lidí (ve věku 15-24 let), kteří jsou nezaměstnaní, nestudují ani se neúčastní odborné přípravy (tzv. NEET rate)

Zdroj: Eurostat – LFS - EU Youth Indicators, 2012.

7.2.2 Migranti a etnické menšiny

Podle studie *Integrace dětí cizinců z třetích zemí*[69] navštěvovalo v České republice ve školním roce 2011/2012 základní školu 14 315 dětí cizinců, z toho děti cizinců z třetích zemí tvořily 70 %. Výsledky analýzy ukazují, že rodiče žáků - cizinců mají ve srovnání s rodiči českých žáků celkově vyšší kvalifikaci a pracují častěji v nemanuálních profesích. Z toho můžeme usuzovat, že v ČR dochází k usazování celých rodin s dětmi s vyšším socioekonomickým statusem. Prostředí českých škol je pohledem studentů a žáků z řad migrantů považováno za nediskriminační a většina z nich tvrdí, že si ve škole nachází své přátele a je to prostředí, kde ho/ji mají rádi (Vavrečková, Dobiášová, 2012).

Zatímco zapojení dětí cizinců do formálního vzdělávání se jeví víceméně jako bezproblémové, v oblasti zájmového a neformálního vzdělání už situace tak pozitivní není. Podle výzkumu *Multikulturalita v zájmovém a neformálním vzdělávání*[70] je míra zapojení velmi nízká. Bariéry existují jak na straně organizací (často nejsou připraveny na specifické potřeby dětí a mladých lidí z jiného kulturního prostředí), tak i ze strany jedinců (např. absence podpory ze strany rodičů pro tento typ aktivit, který není považován za prioritu).

[69] Vavrečková, J., Dobiášová, K. *Integrace dětí cizinců z třetích zemí na základě mezinárodního šetření OECD PISA a řízených rozhovorů s pedagogy základních škol,* 2012, dostupné na: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_348.pdf

[70] Národní institut dětí a mládeže, GAC, spol. s r.o.: *Multikulturalita v zájmovém a neformálním vzdělávání*, 2009. Závěrečná zpráva z výzkumu je dostupná na: http://www.vyzkum-mladez.cz/zpravy/1259756256.pdf

Jak již bylo uvedeno, v České republice se většinou usazují rodiny cizinců s dětmi, jejichž proces integrace do většinové společnosti se jeví jako nekonfliktní. Kde se naopak sociální začleňování jeví jako problémové, je obyvatelstvo České republiky žijící v sociálně vyloučených lokalitách.

„Ačkoliv je zřejmé, že ne všichni Romové v České republice žijí v prostředí sociálního vyloučení a ne každý, kdo se v podmínkách sociálního vyloučení nalézá, je Rom“, je možné konstatovat, že vyloučení je v České republice částečně etnizované a právě Romové tvořili podle výzkumu MPSV z roku 2006 tři čtvrtiny obyvatel sociálně vyloučených lokalit (Švec, J., 2010).

Postavení romské minority je v naší zemi dlouhodobě problematické a ve výzkumech až tři čtvrtiny lidí u nás deklarují (i když se často jedná o zkušenosti nepodložené předsudky) vůči Romům negativní postoj.[71] Romské děti a mládež, zejména ti, kteří vyrůstají v prostředí vyloučených lokalit, tak mají již od počátku nerovné startovní podmínky.

Podle *Zprávy o stavu romské menšiny v České republice za rok 2012*[72] je situace romské mládeže ve věku mezi 15 a 26 lety alarmující. 61 % z nich je nezaměstnaných a navíc 77 % z nich nemělo nikdy žádnou pracovní zkušenost. Závažným problémem je rovněž velmi nízká věková hranice prvního kontaktu romských dětí a mládeže s návykovou látkou, která se pohybuje mezi 9. – 13. rokem (*Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2012)*.

Analýza postojů a vzdělávacích potřeb romských dětí a mládeže[73] (mj.) poukázala na to, že problémy romské integrace mají své kořeny také ve vzdělávání. Šance romských dětí udržet se ve třídách základních škol, do kterých nastupují, jsou velmi nízké (z deseti romských dětí, které do základních škol nastupují v prvním ročníku, se ve své původní třídě udrží v průměru pouze tři chlapci a polovina dívek). Zbytek buď alespoň jednou propadne, nebo odejde do speciální školy či třídy. V těchto třídách skončila asi třetina zkoumaných romských žáků, kteří svou vzdělávací kariéru započali v běžné třídě základní školy. Dalším velkým problémem romských dětí je výrazně vyšší míra zameškaných hodin než u dětí z majoritní populace (*Analýza postojů a vzdělávacích potřeb romských dětí a mládeže,* 2007).

---

[71] Dle výzkumu STEM z roku 2010 dostupného na http://www.stem.cz/clanek/1943

[72] Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2012, dostupné na: http://www.romea.cz/dokumenty/Zprava_romove_2013.pdf

[73] Závěrečná zpráva výzkumného projektu *Analýza postojů a vzdělávacích potřeb romských dětí a mládeže*, , dostupné na: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_ROMSKOLY_analyza_vzdelavacich_potreb_romskych_deti_FINAL.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_ROMSKOLY_analyza_vzdelavacich_potreb_romskych_deti_FINAL.pdf.

Sociálně-ekonomická situace sociálně vyloučených rodin pravděpodobně nejvýrazněji ovlivňuje vzdělanostní a profesní aspirace romských dětí z těchto rodin. Z celkového obrazu profesních ambicí romských dětí je patrné, že obvykle nepřekračují horizont každodenní životní zkušenosti svých rodičů. Vesměs se totiž omezují na to, co jejich rodiče dělají v domácnosti a rodině. U romských dětí se neprojevují výraznější ambice, čerpají z každodenních životní zkušenosti svých rodičů a kopírují velice omezený horizont vyloučených romských lokalit (tamtéž). Situaci navíc komplikují jazykové bariéry a zpravidla nedostatečná podpora ve vzdělávání ze strany rodičů, ale i školy. (*Vzdělanostní dráhy a vzdělanostní šance romských žákyň a žáků základních škol v okolí vyloučených romských lokalit*, 2009).[74]

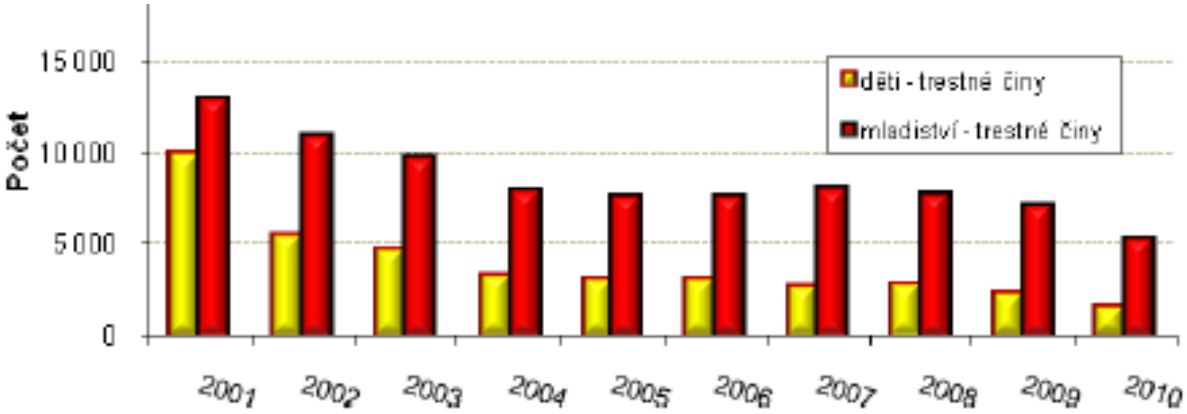
Jako alternativu k formálnímu vzdělávání, která by pomáhala podporovat sociální integraci romských dětí a mládeže, se jeví prostředí vzdělávání neformálního a zájmového. Nicméně výzkumy *Multikulturalita v zájmovém a neformálním vzdělávání a Zdravé klima v zájmovém a neformálním vzdělávání* poukazují na to, že pravidelná a dlouhodobá účast na těchto aktivitách je spíše výjimečná. Romská mládež ze sociálně vyloučeného prostředí většinou upřednostňuje zařízení s volnou docházkou, tj. nízkoprahové a otevřené kluby. Klíčovým faktorem, který romské děti k neformálnímu vzdělávání přitahuje, je zejména bezplatnost. Dalším faktorem je pocit bezpečí, který děti mají v nízkoprahovém zařízení, kde se scházejí s kamarády a kamarádkami a který ve střediscích volného času často chybí, na vině může být právě absence přátel, špatná zkušenost nebo příliš formální prostředí. Mezi další faktory, ovlivňující vztah k neformálnímu vzdělávání, jsou vlastní neorganizované venkovní činnosti, nízká míra informovanosti a malý zájem rodičů o rozvoj dětí (*Multikulturalita v zájmovém a neformálním vzdělávání,* 2009 a *Zdravé klima v zájmovém a neformálním vzdělávání*, 2010).

[74] GAC, Vzdělanostní dráhy a vzdělanostní šance romských žákyň a žáků základních škol v okolí vyloučených romských lokalit, 2009. Dostupné na: http://www.msmt.cz/file/1627_1_1/download/

7.3 Kriminalita mládeže

Podle údajů z roku 2010 spáchali děti mladší 15 let 1 584 a mladiství[75] celkem 5 339 trestných činů. Na základě hodnot z let předcházejících je možné konstatovat, že kriminalita mládeže stále klesá a že se jedná se o dlouhodobý trend. Rovněž podíl počtu stíhaných a vyšetřovaných osob se v případě dětí i mladistvých snižuje. Nejvyšší podíl mladistvých na celkovém počtu vyšetřovaných a stíhaných osob byl evidován v Moravskoslezském kraji (5,4 %) a v kraji Vysočina (4,9 %), nejnižší naopak v hl. městě Praze (1,5 %) (*Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2010*).

Graf 29 Vývoj trestné činnosti dětí mladších 15 let a mladistvých v ČR, která byla evidována Policií ČR

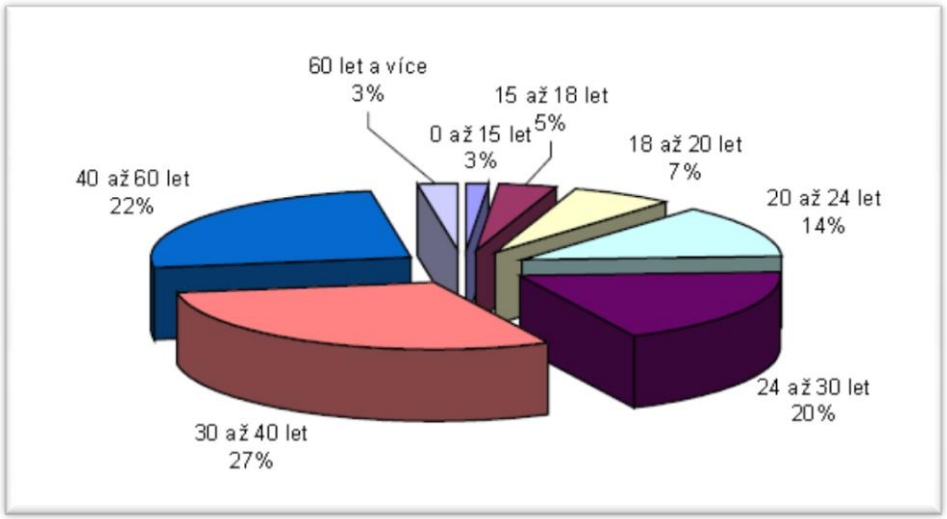

Zdroj: Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2010.

Celkem 46 % pachatelů trestných činů, kteří byli v roce 2010 odhaleni, tvořili mladí lidé ve věku 15-30let.

[75] Osoby, které v době spáchání trestného činu dovršily 15tý rok a nepřekročily 18tý rok svého věku.

Graf 30 Věk známých pachatelů trestných činů v roce 2010

Zdroj: Analýza trendů kriminality v roce 2010.

Děti i mladiství se dopouštějí převážně majetkových provinění, zejména krádeží a krádeží vloupáním, loupeží a ublížení na zdraví a ostatní kriminality (např. dopravní nehody, maření výkonu úředního rozhodnutí, sprejerství, nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek atd.) (*Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2010*).

Podle výzkumu *Mládež o kriminalitě a etice každodennosti*[76] má největší vliv na páchání trestné činnosti zneužívání psychotropních látek, zejména tvrdých drog a alkoholu, dále působení špatných kamarádů (delikventi se pohybují v sociálním prostředí, které je pro páchání trestné činnosti inspirativní a kde je takové jednání podporováno a oceňováno), touha vyniknout mezi vrstevníky a nedostatek pozitivních podnětů pro kvalitní trávení volného času. Respondenti také uvádějí, že kriminalita mládeže je výrazně zapříčiněna nevhodnou výchovou v rodině a obecně špatným příkladem dospělých osob (Večerka, 2012).

Mladí lidé se podle tohoto výzkumu domnívají, že některé zákony jsou příliš omezující a že určité uvolnění ve prospěch větších svobod by našemu zákonodárství prospělo. Tím se mladí lidé liší od výsledků zkoumání této otázky u celé populace v ČR, která si naopak přeje mírné zvýšení zákony zajištěného bezpečí i za cenu malé ztráty míry svobody (tamtéž).

[76] Večerka, K., *Mládež o kriminalitě a etice každodennosti*, 2012, dostupné na: http://www.ok.cz/iksp/docs/399.pdf. Jednalo se o výzkum na reprezentativním vzorku jedinců ve věku 15-24 let.

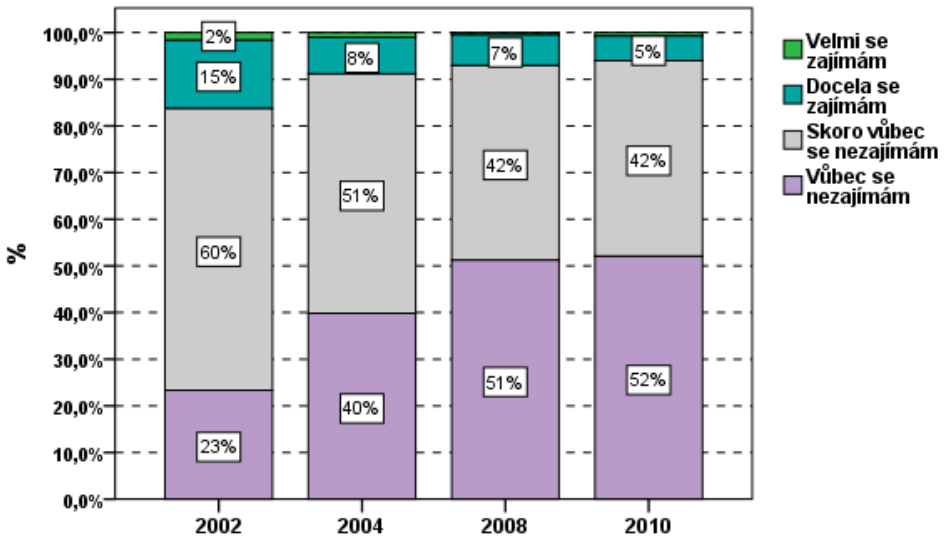
8. Participace mládeže

Přechod z mládí do dospělosti je dlouhodobý proces zahrnující komplexní zkušenost z různých oblastí života. Do tohoto procesu zcela nepochybně patří také socializace do společenského a politického prostředí, ve kterém mladý člověk vyrůstá a osvojení si základních „pravidel hry“ demokratické společnosti a rozvíjení osobních a politických názorů (*EU Youth Report*, 2012).

8.1. Zájem o společenské a politické dění

Česká republika se vyznačuje obecně velmi malým (a ještě v posledních letech klesajícím) zájmem o politiku. Podle Evropského sociálního výzkumu[77] se téměř nebo vůbec o ni nezajímá 94 % mladých ve věku 15-29 let, což je vůbec nejméně ze všech evropských zemí, kde je výzkum realizován. V průměru se o politické dění zajímá kolem 20 % mladých Evropanů. Se vzrůstajícím věkem respondenta ovšem jeho zájem o dění spíše stoupá a rozdíly mezi nejmladšími respondenty a těmi, kterým je téměř 30 let, jsou znatelné.

Graf 31 Zájem o politiku mezi 15-29letými

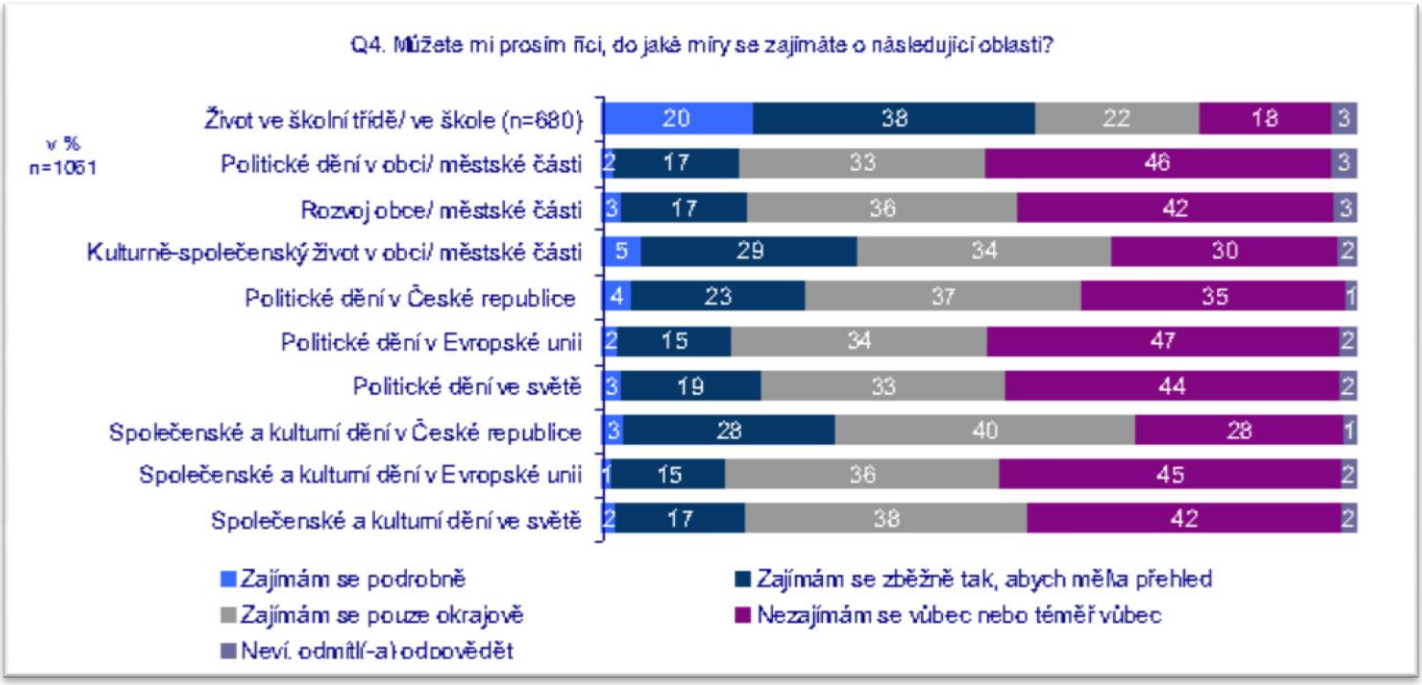

Zdroj: Vlastní výpočet na základě dat ESS – Data z let 2002, 2004, 2008 a 2010. Kód otázky: polintr.

[77] Evropský sociální výzkum (ESS) patří mezi přední projekty Evropského výzkumného prostoru. Vznikl v roce 2001 na půdě Evropské nadace pro vědu. Český uzel ESS, který je umístěn v Sociologickém ústavu AV ČR, v.v.i. Mezi opakující se témata patří: Sledování médií, Sociální a politická důvěra, Politické postoje a chování, Politická participace a sociopolitické orientace, Hodnotové orientace, Sociodemografické a sociostrukturální charakteristiky. V roce 2013 proběhlo již jeho 6. Kolo. Více o ESS na: http://ess.soc.cas.cz/ nebo na http://www.europeansocialsurvey.org/

Na problematiku informovanosti a účasti mladých lidí (ve věku 15-26 let) na společenském a politickém dění se zaměřil také výzkum realizovaný v rámci projektu Klíče pro život, *Informovanost a participace*[78]. Celkově lze říci, že zájem mládeže o veřejné dění, i na základě těchto zjištění, není příliš vysoký. Mladí lidé se aktivně zajímají o oblasti, které se jich bezprostředně týkají (jako je například dění ve škole), méně však už o společensko-politický život ve svém bydlišti, zemi i ve světě. U lidí, kteří se o veřejné dění zajímají, se jedná převážně o zájem okrajový, který se projevuje především sledováním veřejně dostupných informací a účastí u voleb. Nejvyšší míru zájmu projevují studenti vysokých a vyšších odborných škol a ti, kteří vyrůstají v prostředí vysokoškolsky vzdělaných rodičů (Informovanost a participace, 2009).

Graf 32 Zájem o okolní dění

Zdroj: Informovanost a participace, 2009.

Mezi nejčastěji zmiňované důvody, proč se mladí lidé o politické dění v České republice nezajímají, patří: nezájem o politiku obecně (65 %), znechucení ze stávající situace ve společnosti (38 %) a nulová možnost ovlivnit společenské dění (22 %) (tamtéž). Jako hlavní

[78] Národní institut dětí a mládeže, Ipsos Tambor, s.r.o.: *Informovanost a participace mládeže*, 2009. Zpráva z výzkumu je dostupná na: http://www.vyzkum-mladez.cz/zpravy/1259754857.pdf. Reprezentativní vzorek tvořilo 1061 respondentů.

překážka participace mládeže na životě společnosti se tedy jeví dlouhodobě vytvářené stereotypy ve společnosti, a to ve všech věkových kategoriích.

Více než polovina mladých lidí si myslí, že mládež není dostatečně informována o možnostech participace a také více než polovina má o takové informace zájem. Za jednu z nejpřínosnějších institucí, jejímž prostřednictvím lze ovlivňovat věci veřejné, považují mladí lidé zastupitelské orgány mládeže (studentské rady, parlamenty dětí a mládeže apod.). Nejvíce mladých lidí by chtělo být o možnostech zapojení se do veřejného dění informováno prostřednictvím internetových informačních portálů (Informovanost a participace, 2009).

Také dle hlavních zjištění výzkumu středoškolské mládeže, který byl realizován v rámci projektu Jeden svět na školách[79], si zhruba 80 % studentů myslí, že hlavní problémy, které kolem sebe vidí, ať už se jedná o problémy na úrovni lokální, republikové nebo globální, nemohou sami řešit (*Jeden svět na školách*, 2011).

Podle výzkumu *Mladé hlasy*[80] mezi dětmi a mládeží převažuje mínění, že jejich názory jsou při rozhodování vlády a jiných institucí o záležitostech, které se jich týkají, brány nedostatečně v potaz. Toto si myslí 66 % respondentů (vůbec ne 25 %, ne dostatečně 40 %). O participaci by však měli zájem, hlavně pokud jde o rozhodování týkající se školství a aktivit volného času (UNICEF, 2008).

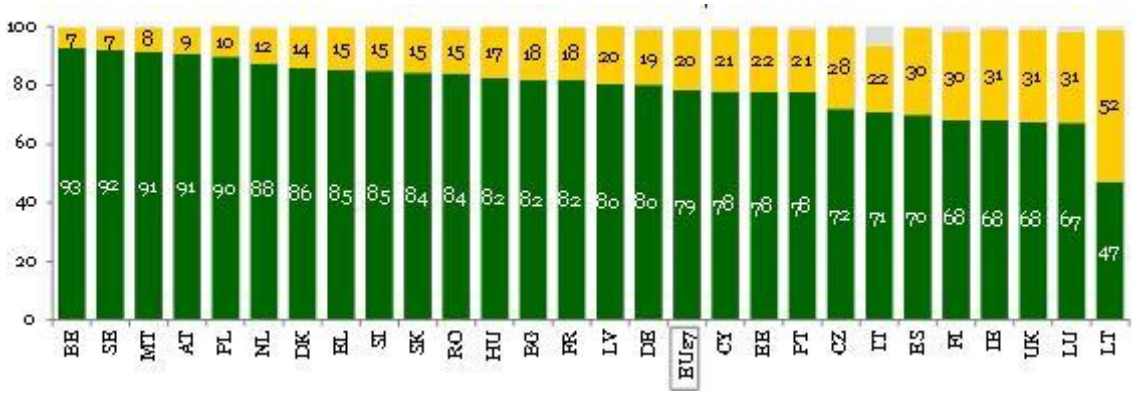
[79] Dotazníkové šetření z roku 2011 bylo realizováno na reprezentativním vzorku a je součástí vzdělávacího programu *Jeden svět na školách*, konkrétně projektu *Kdo jiný?*, zaměřeného na podporu aktivního občanství mladých lidí. Jde o druhé, opakované šetření tohoto typu, první bylo realizováno na přelomu roku 2008/2009. Vzorek tvoří 1100 respondentů ve věku 15 – 20 let. Zpráva je dostupná na: http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1351760311.pdf

[80] *Mladé hlasy* byl výzkum realizovaný v roce 2008 pro Český výbor UNICEF. Celkem bylo dotázáno 417 dětí a mládeže ve věku 9-17 let. Závěrečná zpráva je dostupná na: http://www.vyzkum-mladez.cz/cs/registr/vyzkumy/157-mlade-hlasy.html

8.2 Aktivní účast na společenském a politickém životě

Skutečná volební účast není Českým statistickým úřadem, který výsledky voleb zpracovává, sledována podle věkových kategorií, proto je třeba se spolehnout na zjištění z reprezentativních výzkumů. Podle výsledků Eurobarometru[81] volilo v uplynulých třech letech alespoň jednou 72 % mladých Čechů ve věku 15-30 let. Ve srovnání s jinými evropskými státy je tento údaj spíše podprůměrný. Podobně jako v případě zájmu o politiku s věkem stoupá podíl těch, kteří volili.

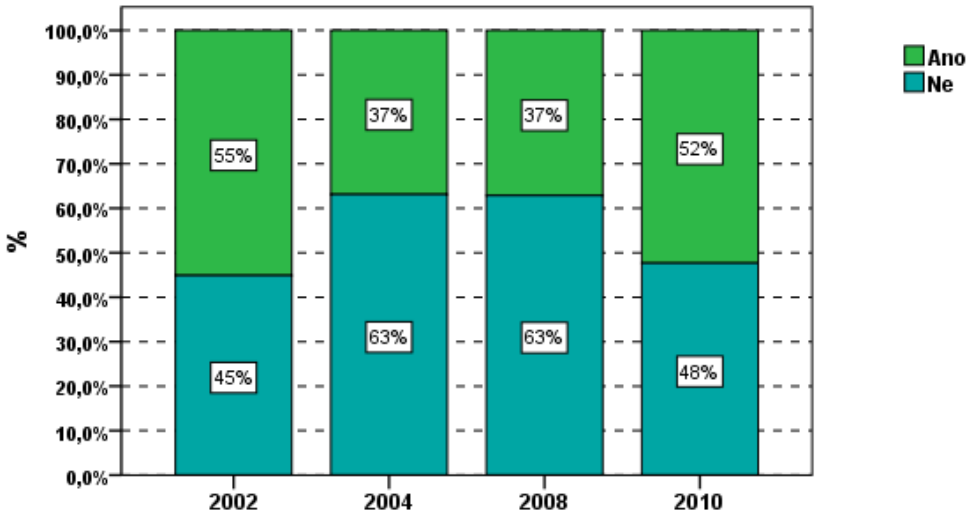
Graf 33 Volební účast v národních, lokálních nebo evropských volbách

Zdroj: Youth on the move, 2011.

Podle výsledků Evropského sociálního výzkumu v roce 2010 volilo v posledních národních volbách 52 % respondentů do 30 let věku, kteří měli v době voleb volební právo.

Graf 34 Účast v posledních vnitrostátních volbách ve věkové skupině 18 – 29 let

Zdroj: Vlastní výpočet na základě dat ESS – Data z let 2002, 2004, 2008 a 2010. Kód otázky: vote.

[81] Flash Eurobarometer Youth on the Move, 2011, zelené sloupce uvádějí počet respondentů, kteří odpověděli „Ano“.

Evropských voleb v roce 2009 se podle povolebního výzkumu Evropského parlamentu[82] zúčastnilo 23 % Čechů ve věku 18-24 let (celková účast byla v České republice 28 %). Voličům v tomto věku není příliš blízká žádná z politických stran. Zatímco celkem 43 % Evropanů uvádí, že je jim některá z politických stran blízká, ve věkové skupině 18-24 let toto tvrzení uvedlo pouze 30 % lidí. Mladí lidé ve věku 18-24 let stejně jako starší věkové skupiny nejčastěji uvedli jako důvod, proč se dostavili k volebním schránkám, plnění občanské povinnosti (46 %).

Vzhledem k tomu, že část respondentů, kteří spadají do cílové skupiny, na kterou se Zpráva zaměřuje, nemá možnost se voleb přímo zúčastnit, je zajímavé sledovat výsledky výzkumu realizovaného v rámci vzdělávacího projektu *Studentské volby*. Jeho cílem je přiblížit studentům základní demokratické principy, seznámit je s volebním systémem České republiky, podpořit dialog týkající se správy veřejných věcí mezi studenty samotnými, ale i mezi studenty a jejich pedagogy, a v neposlední řadě také zvýšit účast prvovoličů a mladých lidí v řádných volbách.[83]

Ochota zúčastnit se voleb zůstává u studentů v porovnání s rokem 2009, kdy bylo realizováno šetření poprvé, velmi podobná. Voleb by se zúčastnila více než polovina studentů. Mezi hlavní důvody pro neúčast ve volbách studenti řadí zejména nezájem o politiku a nespokojenost s politickými reprezentanty. Studenti i dle výsledků tzv. Studentských voleb inklinují spíše k malým stranám, jejich volební preference jsou *„relativně nezakotvené a častěji se zakládají na obecné politické identifikaci a afektivním rozhodování“* (Jeden svět na školách, 2011).

Zajímavým příspěvkem do této problematiky je také výzkumný projekt PIDOP[84], který srovnával postoje dvou věkových kategorií 15-19 let (střední a pozdní adolescence) a 20-28 let (mladá dospělost) a tří národností (česká, romská, ukrajinská). Závěry výzkumu upozorňují na specifika každé skupiny k přístupu k občanské angažovanosti a poukazují na to, že *„pokud chceme porozumět fenoménu občanské angažovanosti mladých lidí,*

[82] *Evropské volby 2009, Povolební průzkum*, Evropský parlament, Generální ředitelství pro komunikaci, Ředitelství C – Vztahy s občany, oddělení pro sledování veřejného mínění, dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/pdf/eurobarometre/post_electoral/EB71.3-FocusonAge-CS.pdf

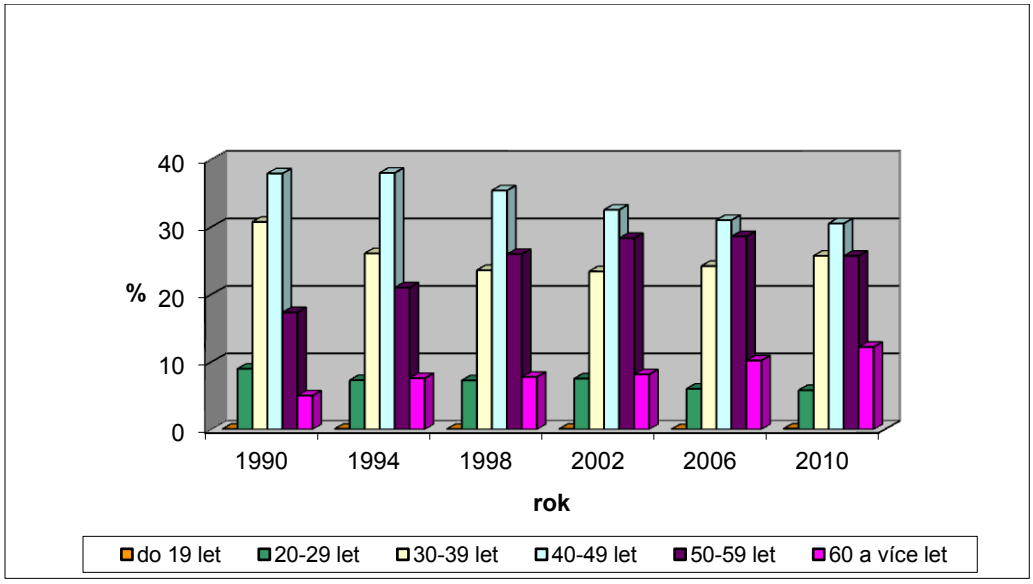
[83] Výsledky jsou dostupné na: http://www.jsns.cz/cz/article/0/Studentske_volby.html?id=32.

[84] PIDOP (Processes influencing democratic ownership and participation) je mezinárodní výzkumný projekt, který je zaměřen na zkoumání procesů, které ovlivňují demokratické občanství a participaci v osmi Evropských zemích. V České republice je tento projekt realizován Fakultou sociálních věd Masarykovy univerzity Brně. Cílovou skupinou jsou mladí lidé v období adolescence a mladé dospělosti včetně mladých příslušníků menšin. V České republice byla věnována pozornost, vedle majority, rovněž příslušníkům romské a ukrajinské menšiny. Více o projektu: http://www.fahs.surrey.ac.uk/pidop/ a na: http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/zprava-pro-ucastniky-ceske-casti-mezinarodniho-vyzkumneho-projektu-pidop-procesy-ktere-ovlivnuji-demokraticke-obcanstvi-a a v publikaci *Mladí a nevšední. Studie občanského života mladých lidí z etnických menšin a majority v České republice*, 2013.

nemůžeme je chápat jako jednolitou skupinu, ale musíme vždy zohlednit její různorodost" (*Zpráva pro účastníky české části mezinárodního výzkumného projektu PIDOP*, 2012).

Velmi malé procento mladých lidí do 30 let působí v České republice v politice na nejvyšší úrovni. Jen 1 %[85] mladých lidí je členem politické strany nebo hnutí. V roce 2006 bylo 7 poslanců mladších 30 let a v roce 2010 poslanců 12 (v té době měla Česká republika jedno z nejvyšších zastoupení mladých v parlamentu v Evropě). Po posledních volbách v říjnu roku 2013 působí v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky pouze 4 poslanci mladší 30 let. Mezi kandidáty do krajských zastupitelstev byli v roce 2008 mladí lidé ve věku 18 – 29 let zastoupeni celkem 11 % a zvoleno bylo celkem 2,5 % zastupitelů mladších 30 let[86]. Až na místní úrovni je podíl zastupitelů vyšší. V roce 2010 bylo necelých 5,9 % zastupitelů městských částí a obvodů a 6,6 % zastupitelů obcí a měst mladších 30 let. Od roku 1990 se jejich podíl výrazně nemění.

Graf 35 Zastupitelstva obcí a měst -Zastupitelé podle věku (%)[87]

Zdroj: Český statistický úřad, 2011.

V posledních letech se zejména díky vývoji nových technologií a rozšiřování přístupu k internetu, intenzivně rozvíjí nové možnosti a způsoby, jak se více či méně virtuálně do veřejného dění zapojovat. Na jedné straně se ukazuje síla a vliv cílených volebních kampaní vedených prostřednictvím nových médií, na straně druhé ovšem převládá spíše skeptický názor na reálné dopady vyjadřování občanských postojů na sociálních sítích.

[85] Na základě údajů z Evropského sociálního výzkumu pro věkovou kategorii 15–29 let.
[86] Struktura zastupitelů podle věku a pohlaví, dle údajů ČSÚ.
[87] Struktura zastupitelů podle věku a pohlaví, dle údajů ČSÚ.

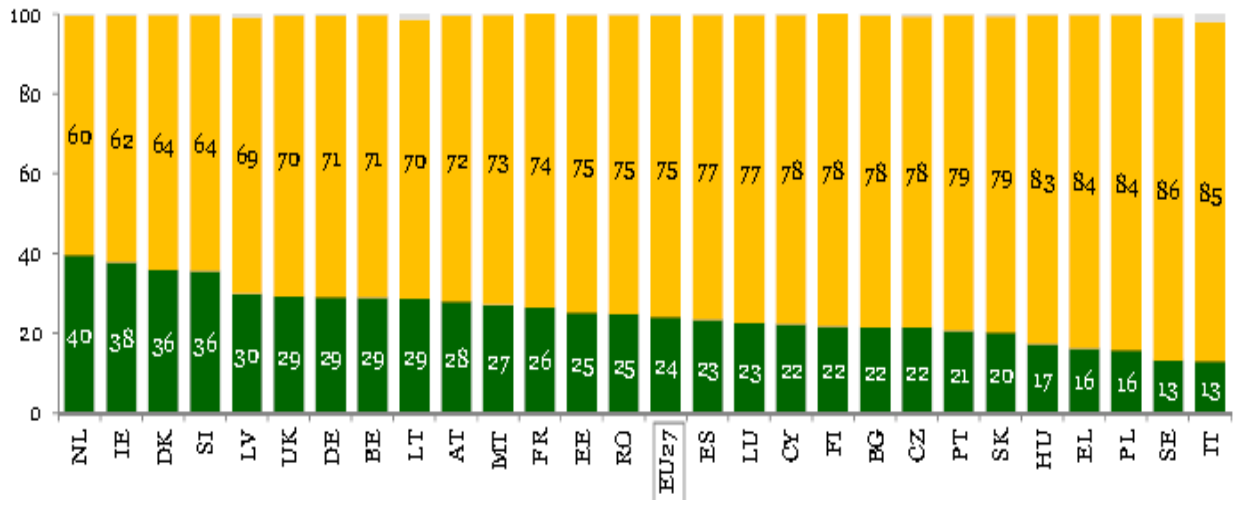
9. Dobrovolnictví mládeže

Účast mladých lidí na dobrovolnické činnosti je přínosem pro společnost a pro udržování sociální soudržnosti. Sami mladí dobrovolníci však prostřednictvím svých aktivit získávají řadu osobních i profesních schopností a dovedností, které mohou mimo jiné podpořit jejich úspěšnost ve vzdělávacím procesu a zvyšovat jejich atraktivitu na trhu práce (*EU Youth Report 2012*).

Mezi důležité faktory, které podporují účast mladých lidí na dobrovolnické činnosti, je zcela nepochybně existence právního a politického rámce, který by nastavoval způsoby formálního uznávání dobrovolnictví obecně, zároveň poskytoval možnosti získat finanční podporu na tyto činnosti a v neposlední řadě umožňoval jednotlivcům získat formální uznání osobních a profesních zkušeností, které díky svojí činnosti získali (tamtéž).

Česká republika patří mezi evropské země se spíše průměrně rozšířeným dobrovolnictvím mládeže. Celkem 22 % mladých lidí ve věku 15-30 let uvedlo v rámci šetření Eurobarometru Youth on the Move[88], že se za poslední rok účastnilo organizované dobrovolnické aktivity. Evropský průměr byl 25 %, ovšem v zemích, jako je Nizozemí nebo Dánsko, dosahuje hodnota tohoto ukazatele až 40 %.

Graf 36 Podíl mladých lidí, kteří se za poslední rok věnovali organizované dobrovolnické činnosti

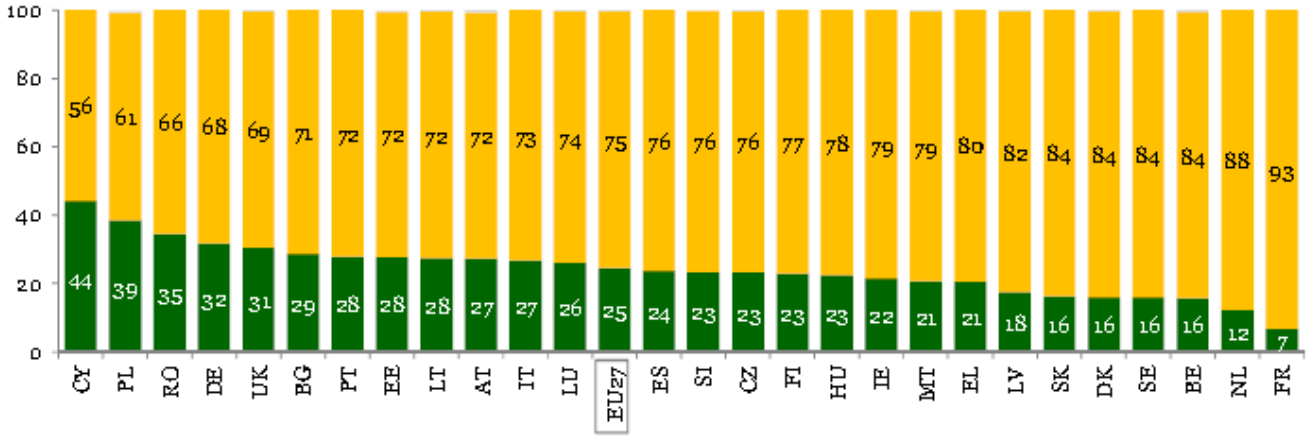
Zdroj: Youth on the Move, 2011.

[88] Flash Eurobarometer Youth on the Move, 2011.

Téměř polovina mladých dobrovolníků v České republice se v posledním roce zapojila přímo do akce, která se bezprostředně dotýkala lokálního problému v komunitě nebo v prostředí, ve kterém žijí[89].

Důležitou součástí přijímání dobrovolnictví společností je jeho formální uznávání. V České republice obdrželo nějakou formu uznání (certifikát, diplom apod.) 23 % dobrovolníků z věkové kategorie 15-30 let. Evropský průměr v roce 2011 byl 25 %[90].

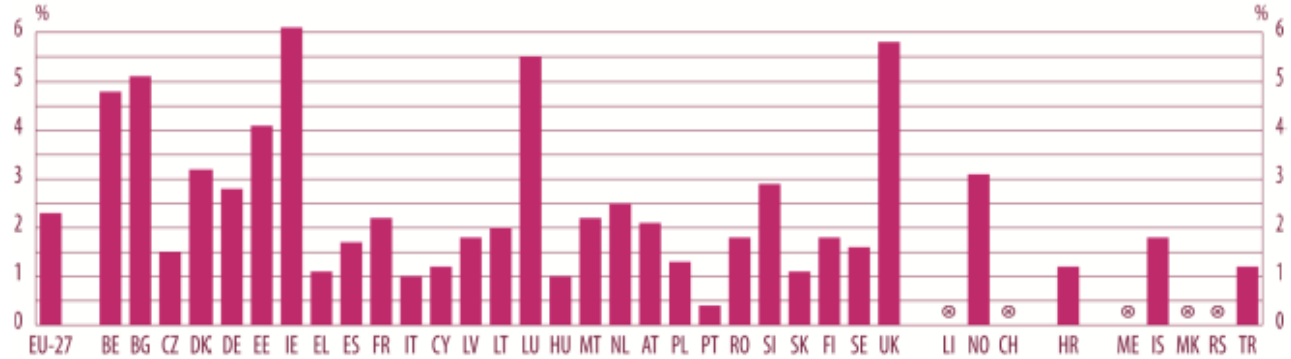
Graf 37 Podíl mladých lidí, kterým se dostalo za jejich dobrovolnickou činnost formálního ocenění (certifikát, diplom, apod.)

Zdroj: Youth on the Move, 2011.

V České republice také zatím není zcela rozšířená dobrovolnická činnost v zahraničí. Alespoň měsíc za tímto účelem pobývalo v cizí zemi 1,5 % mladých lidí. Tato forma dobrovolnictví je v Evropě nejběžnější mezi mladými Angličany a Iry, kde dosahuje až 6 %.

Graf 38 Podíl mladých lidí (15-30 let), kteří působili (alespoň měsíc) jako dobrovolníci v zahraničí

Zdroj: Youth on the Move, 2011, EU Youth Report 2012.

[89] Tuto otázku zodpovídali pouze ti, kteří odpověděli, že se dobrovolnické činnosti v předchozím roce věnovali.

[90] Tuto otázku zodpovídali, podobně jako v předchozím případě, pouze ti, kteří odpověděli, že se dobrovolnické činnosti v předchozím roce věnovali. Odpovědi „Ano" v grafu zobrazuje tmavě růžová barva.

Mezi základní výzkumy, které se zaměřily na problematiku dobrovolnictví, a to včetně dobrovolnictví mládeže, patří práce P. Friče a T. Pospíšilové *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*[91]. Na mládež je z hlediska její dobrovolné činnosti nahlíženo jako na specifickou skupinu, která se od ostatních věkových kategorií v mnohém odlišuje. Řada rysů dobrovolnictví mládeže se zcela pochopitelně odvíjí od věku a s ním spojeného postavení na začátku životní dráhy, nicméně mladé lidi lze vnímat i jako novou generaci, která si mnoho svých postojů, hodnot a vzorců chování ponese i po zbytek svého života (Frič, Pospíšilová, 2010).

Z dalších závěrů vyplývá, že v porovnání s ostatními věkovými kategoriemi (a to zejména seniory) inklinuje mládež ve věku 15-24 let spíše k tzv. periferním dobrovolnictví (periferní styl se týká 65 % lidí v tomto věku). Tito dobrovolníci pracují nejméně intenzivně ze všech věkových kategorií (v průměru 9 hodin za měsíc) a oproti ostatním se zvýšenou pravděpodobností pouze pro jednu organizaci, a to spíše krátkodobě, na kratší časový úsek a méně pravidelně.

Pokud se mládež dobrovolnické činnosti věnuje, nejčastěji se její aktivity zaměřují na zájmovou činnost v oblasti sportu (18 % dobrovolníků ve sportu představuje mládež), v oblasti činnosti mládeže (38 %) a dle autorů také překvapivě u dobrovolných hasičů (17 %). Mezi mladými lidmi je také zvýšený podíl těch, kteří organizacím nebo jednotlivcům pomáhají nikoliv přímo, ale zprostředkovaně nebo „na dálku“, a to například formou správy webových stránek, překladů nebo odborných konzultací a poradenství.

[91] Frič, P., Pospíšilová, T. a kol., 2010, dostupné na: http://www.dobrovolnik.cz/res/data/024/002868.pdf

10. Kultura, tvořivost a média

Zájem a účast na kulturních a uměleckých aktivitách mohou obohatit mnoho oblastí života mladého člověka. Kreativita a kulturní zájmy rozvíjí osobní, sociální i profesní dovednosti. Pomáhají vytvářet interkulturní kompetence potřebné k pochopení vlastní historie a identity, ale podporují také schopnosti otevřeného dialogu, vzájemného porozumění a tolerantního přístupu k jinakosti. Tyto kompetence pak sehrávají důležitou roli v boji proti diskriminaci a sociálnímu vyloučení. Díky kulturním aktivitám získává mladý člověk možnosti vytvořit si mezilidské vztahy, získávat kulturní a sociální kapitál. (*EU Youth Report 2012*)

10.1 Zapojení do kulturních aktivit

Mladí lidé ve věku 15-30 let patří ve srovnání s jinými věkovými skupinami mezi nadprůměrné návštěvníky kulturních aktivit. 87 % z nich navštívilo v posledním roce kino nebo koncert, 77 % potom památky, muzea nebo galerie a více než polovina (56 %) divadlo, taneční představení nebo operu.

Graf 39 Účast na kulturních aktivitách[92]

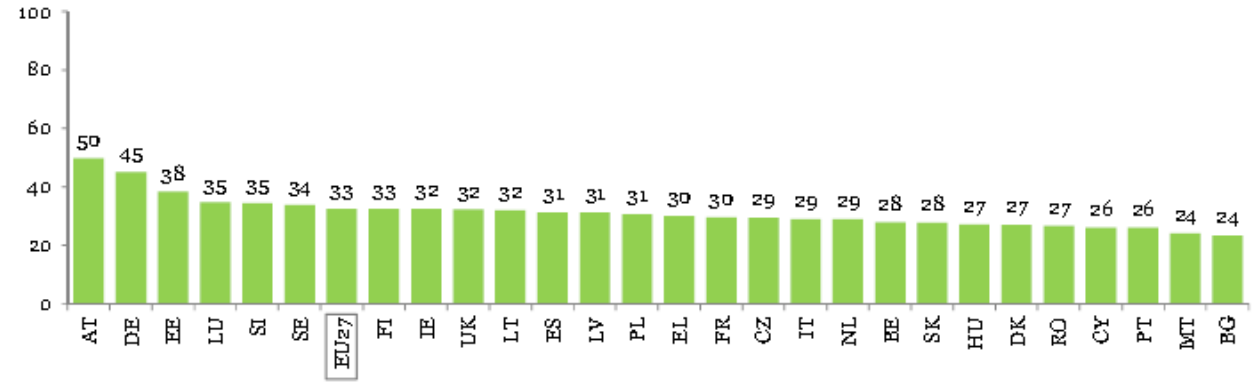
Zdroj: Youth on Move, 2011, EU Youth Report 2012.

Mezi nejčastěji udávané bariéry neúčasti na kulturním životě patří zejména nedostatek finančních prostředků, dále potom geografická, kulturní a sociální izolace a v neposlední řadě nabídka neodpovídající požadavkům mladého člověka (EACEA, 2008). I přesto, že mnoho těchto překážek pomáhá řešit postupující digitalizace kulturních obsahů, rozšiřování internetu a rozvoj nových technologií, je třeba brát v potaz existenci těchto bariér a podporovat všeobecný přístup k autentickým kulturním zážitkům.

[92] První sloupec znázorňuje podíl těch, kteří v uplynulém roce navštívili památky, muzeum nebo galerii, druhý potom návštěvu kina nebo koncertu a poslední potom zhlédnutí divadelního nebo tanečního představení, případně opery.

Nejrůznějším neprofesionálním kulturním aktivitám se v České republice věnuje 29 % mládeže. Tato hodnota je mírně pod průměrem Evropské unie.

Graf 40 Aktivní účast mladých lidí ve věku 15-30 let na neprofesionálních uměleckých aktivitách[93]

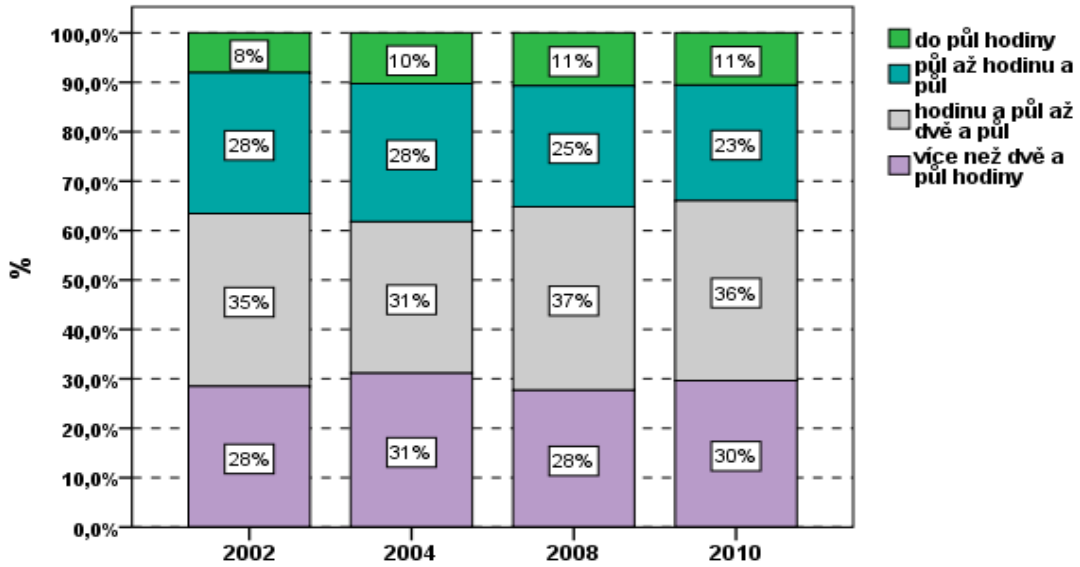

Zdroj: Youth on Move, 2011.

10.2 Mediální chování

Současná mladá generace tráví s médii více času než jakoukoli jinou aktivitou, kromě spánku. Děti a mládež užívají média stále intenzivněji a často více médií zároveň. I když stále platí, že nejvíce času tráví děti sledováním televize, ve starších věkových skupinách dětí hraje již důležitější roli internet.

Graf 41 Sledování televize ve věkové kategorii 15-29 let

Zdroj: Vlastní výpočet na základě dat ESS – Data z let 2002, 2004, 2008 a 2010. Kód otázky: tvtot.

[93] Graf znázorňuje podíl respondentů, kteří odpověděli „*Ano*“ na otázku: „*Věnoval/a jste se během posledního roku jakékoliv z následujících kulturních aktivit? (tj. neprofesionálním uměleckým aktivitám, např. hraní na hudební nástroj, zpěv, hraní divadla, tanec, psaní poezie, fotografování nebo tvorba filmů)*“.

Podle výsledků Evropského sociálního výzkumu patří sledování televize k nejrozšířenějším způsobům trávení volného času obecně. Třetina mladých lidí ve věku 15-30 let se dívá 1,5 až 2,5 hodiny denně. Tato hodnota se od roku 2002 až do roku 2010 výrazně nezměnila.[94]

Z výsledků výzkumu *Hodnotové orientace dětí ve věku 6-15 let*[95] vyplývá, že denně se na televizi dívají přibližně tři čtvrtiny dětí, ale několikrát do týdne ji sleduje více než 90 % dotázaných. Míra sledování televize stoupá s věkem a také souvisí s tím, zda ji dítě má ve svém pokoji. V tomto případě platí i vztah, že čím starší dítě je, tím spíše televizi v pokoji má. U televize také více času stráví děti rodičů s nižším vzděláním. Vzdělanostní úroveň rodiny se také odráží v celkovém trávení volného času. Děti z rodin s nižší vzdělanostní úrovní bývají pasivnější, navštěvují méně často organizované volnočasové aktivity a na televizi jim tak zbývá více času. Ve věkové kategorii 13-15 let uvedlo 45 %, že jim rodiče pořady v televizi nikdy nezakazují. U dětí pak nekontrolované sledování televize může nést následky jako je zaměňování „televizní reality“ s realitou všední, běžně žitou (*Hodnotové orientace dětí ve věku 6-15 let*, 2011).

Také ze studie *Stav mediální gramotnosti v ČR*[96] vyplývá, že dominantním médiem v rodině zůstává televize. Nicméně její role se mění a oslabuje svoje postavení média, které integruje rodinu a nabízí sdílené prožitky, a stává se spíše nástrojem individuální volby a spotřeby. Tendence ke vnímání televize jako prostředku individuální volby a spotřeby stoupá s věkem (*Stav mediální gramotnosti v ČR*, 2011).

Podle výsledků ESS dlouhodobě klesá ve věkové kategorii 15-30 let čtenost tisku a poslechovost rozhlasu a také zájem o sledování politiky a aktuálního dění ve všech typech médií.

Podle rozsáhlého opakovaného výzkumu čtenářství v České republice[97] se ukazuje, že nejmladší věková skupina výzkumu 15-24 let patří ve srovnání s ostatními věkovými kategoriemi, k nadprůměrným čtenářům. Alespoň jednu knihu ročně přečte 84 % z nich

[94] Sledování médií je zejména v posledních několika málo letech velmi dynamicky se rozvíjející oblastí a na základě zjištění z jiných výzkumů je možné odhadovat, že data ESS z roku 2013 (a to zejména pokud bychom se zaměřili na nejmladší věkovou skupinu 15 – 19 let) již budou jiná a bude docházet spíše k poklesu sledování TV.

[95] Výzkum byl realizován v rámci projektu Klíče pro život. Závěrečná zpráva je ke stažení na: http://www.vyzkum-mladez.cz/cs/registr/vyzkumy/236-hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-le.html

[96] *Stav mediální gramotnosti v ČR*, Výzkum úrovně mediální gramotnosti obyvatelstva nad 15 let a Výzkum úrovně mediální gramotnosti obyvatelstva do 15 let, 2011. Obě studie jsou výstupy výzkumů, které byly realizovány pro Radu pro rozhlasové a televizní vysílání prostřednictvím Centra mediálních studií při Univerzitě Karlově v Praze. Dostupná jsou na: http://www.rrtv.cz/cz/static/prehledy/medialni-gramotnost/index.htm

[97] Společný projekt Ústavu pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., a Národní knihovny ČR, první kolo výzkumu, které proběhlo na reprezentativním vzorku české populace nad 15 let, se uskutečnilo v roce 2007 a druhé v roce 2010, třetí v roce v plánu je opakování vždy po 3 letech. Výsledky prezentovány v knižních publikacích: Trávníček, J.: *Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*, 2008 a Trávníček, J.: *Čtenáři a Internauti, Obyvatelé české republiky a jejich vztah ke čtení*, 2011.

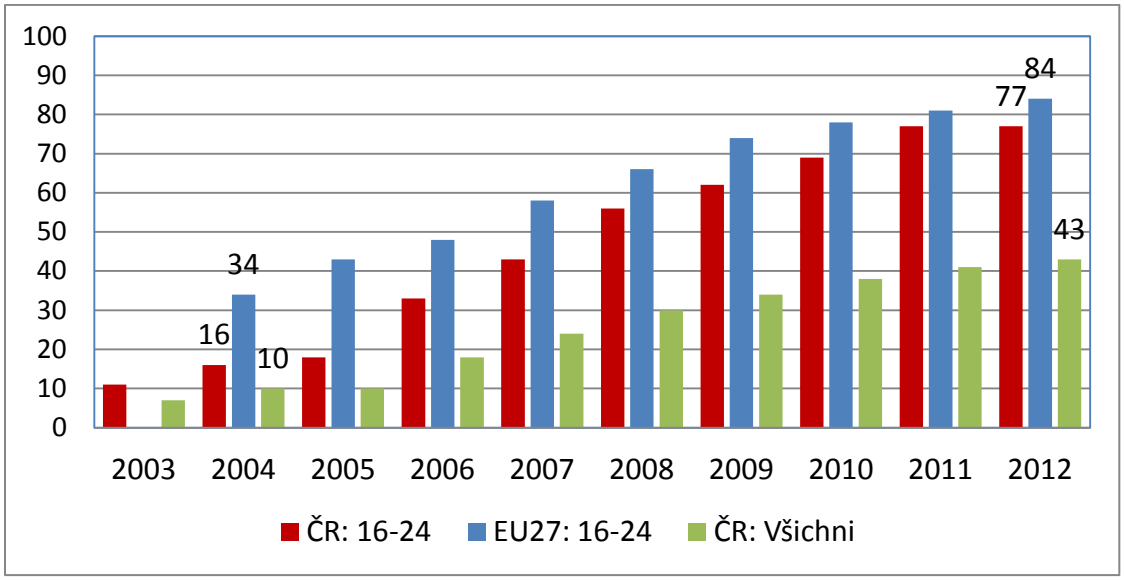
(16 % patří mezi nečtenáře, 30 % mezi sporadické (1-6 knih ročně), 16 % mezi pravidelné (7-12 knih) a 39 % mezi čtenáře časté, kteří přečtou 13 a více knih). Téměř tři pětiny z nich (59 %) bylo alespoň jednou v minulém roce v knihovně. Celkově se ukazuje, že mládež má ve vztahu ke knihám a čtenářství obecně horší pověst než ukazují data. Ačkoli patří mezi nadprůměrné uživatele internetu, toto médium knihy nenahrazuje. *„Hranice mezi čtením a nečtením pro ně není hranicí mezi knihou a internetem“.* Ve věkové skupině 25 – 34 let dochází, pravděpodobně v souvislosti s životním cyklem, k výraznému poklesu četby knih (74 % přečte ročně alespoň jednu knihu a jen 24 % jich přečte 13 a více) i návštěv knihoven (31 % z nich navštívilo v minulém roce knihovnu) (Trávníček, 2011).

Na základě výsledků analýzy čtenářské gramotnosti středoškoláků[98] je možné konstatovat, že dívky se čtení knih věnují přibližně dvakrát intenzivněji než chlapci. Přibližně polovina chlapců čte knihy méně než jednou týdně a má problém přečíst za dva měsíce aspoň jednu knihu. Lepší výsledky dívek jsou způsobeny jejich lepším vztahem ke čtení. Po očištění od vlivu vztahu ke čtení se ukazuje, že čtenářské schopnosti chlapců a dívek jsou vyrovnané. Žáci, kteří často používají počítač, mají stejné nebo lepší čtenářské dovednosti než ti, kteří s počítačem pracují méně často. Dobré výsledky v testu čtenářské gramotnosti souvisejí kladně i se čtením jiných textů než knih (*Analýza výsledků testu čtenářské gramotnosti v PRO23 2010/11*, 2012).

[98] *Analýza výsledků testu čtenářské gramotnosti v PRO23 2010/11*, 2012, text je dostupný na: http://scio.cz/download/analyzy/analyza_ctenarska_gramotnost_SS_2011.pdf
Test čtenářské gramotnosti byl v roce 2011 součástí projektu PRO23 pro střední školy. Tento projekt se zaměřuje na testování schopností a dovedností, které překračují hranice běžně vyučovaných předmětů, a to v druhých a třetích ročnících. Test komplexně postihoval základní dovednosti práce s textem, tedy vyhledávání informací, posouzení obsahu a interpretaci.

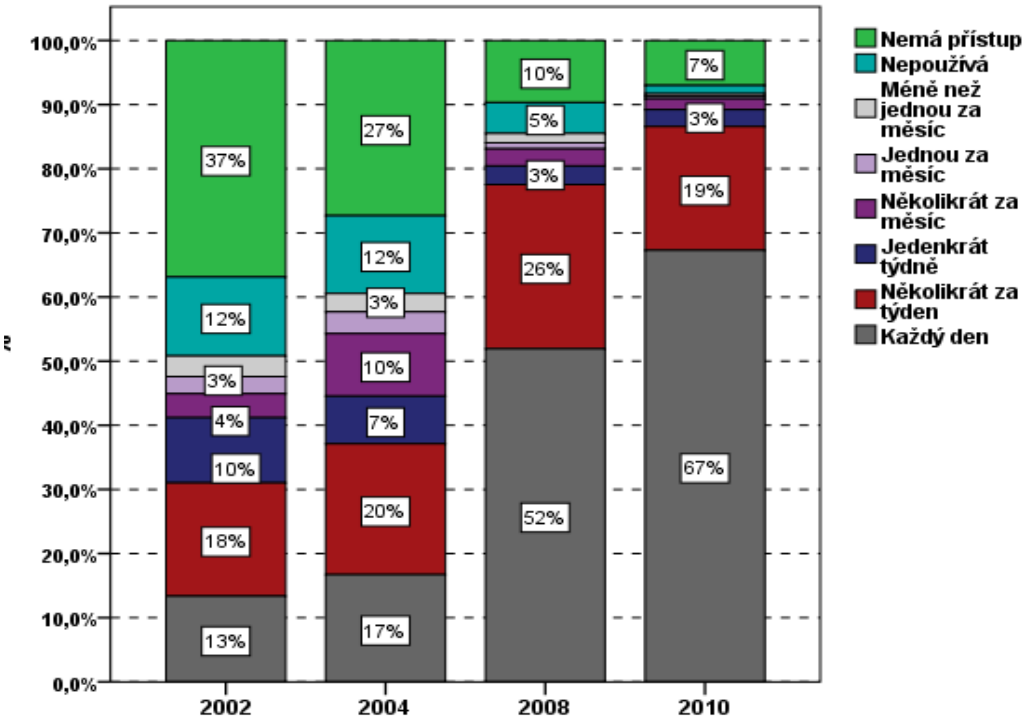
Zatímco sledovanost jiných médií v posledních letech spíše stagnuje nebo klesá, k výraznému rozvoji dochází v případě užívání internetu. Zatímco v roce 2004 používalo internet každý den 16 % mladých lidí ve věkové kategorii 16–24 let, v roce 2012 už to bylo 77 %. Podle výsledků ESS používalo v roce 2010 denně internet 67 % dotázaných ve věku 15-29 let (v roce 2002 jen 13 %).

Graf 42 Každodenní užívání internetu, údaje v %

Zdroj: Eurostat - ISS-HH (Survey on ICT Usage in Households and by Individuals), 2013.

Graf 43 Užívání internetu ve věkové kategorii 15-29 let

Zdroj: Vlastní výpočet na základě dat ESS – Data z let 2002, 2004, 2008 a 2010. Kód otázky: netuse.

K nejrozsáhlejším výzkumům zabývajících se chováním dětí ve věku 9 – 16 let na internetu patří mezinárodní šetření *EU KIDS on-line*[99]. České děti jsou ve srovnání s dalšími dětmi v Evropě nadprůměrnými uživateli internetu, a to jak z hlediska frekvence (75 % dětí uvedlo, že používají internet každý den nebo skoro každý den), tak i znalostí. Na jednu stranu jsou tedy více vystaveni rizikům, ale zároveň jsou schopni i lépe využívat možností, které jim internet poskytuje (např. v rámci školní práce). Českým dětem patří 5. místo v digitální vzdělanosti a patří mezi ty, které mají v největší míře profily na sociálních sítích (72 %). Děti a dospívající jsou více vystaveni riziku sledování pornografie na internetu (4. místo) a také se na internetu seznamují asi 2x častěji, než je průměr. Mezi varovná zjištění rovněž patří to, že 42 % českých dětí mělo kontakt s člověkem, se kterým se seznámily na internetu a 13 % dětí se pak s někým takovým sešlo tváří v tvář (*Final report EU Kids Online,* 2011).

[99] Mezinárodní projekt (proběhl ve 25 evropských zemích) zahrnuje výzkum, ale také formulaci doporučení propagující bezpečnější používání internetu. V České republice byl realizován pod vedením doc. D. Šmahela v Institutu výzkumu dětí, mládeže a rodiny na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity. Kompletní přehled výstupů, včetně závěrečné zprávy z projektu *Final report EU Kids Online,* je dostupný na : http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20Online%20reports.aspx, shrnutí za ČR na: http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20(2009-11)/EUKidsExecSummary/CzechExecSum.pdf

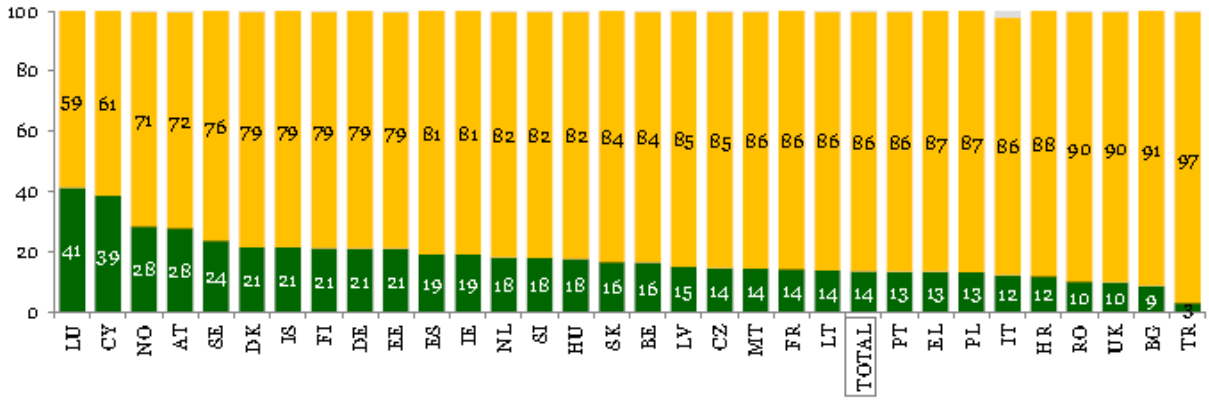
11. Mládež, Evropa a svět

Mladí lidé vyrůstající v éře neustále postupující globalizace společnosti a mnozí z nich se tak již poměrně brzy mohou setkávat s tématy a otázkami, které se týkají globálních změn klimatu, udržitelného rozvoje nebo prosazování lidských práv. Současná generace mladých lidí v České republice má, na rozdíl od generací předcházejících, otevřené dveře ke studiu a pracovnímu uplatnění v zahraničí, k cestování a poznávání zemí a kultur za hranicemi republiky.

11.1 Mobilita ve vzdělávání a v pracovním životě

Pouze 14 % mladých Čechů ve věku 15-30 let absolvovalo stáž nebo studijní pobyt v zahraničí. Tato hodnota se sice rovná evropskému průměru, nicméně za většinou evropských zemí spíše zaostáváme.

Graf 44 Podíl mladých lidí, kteří studovali nebo byli na stáži v zahraničí

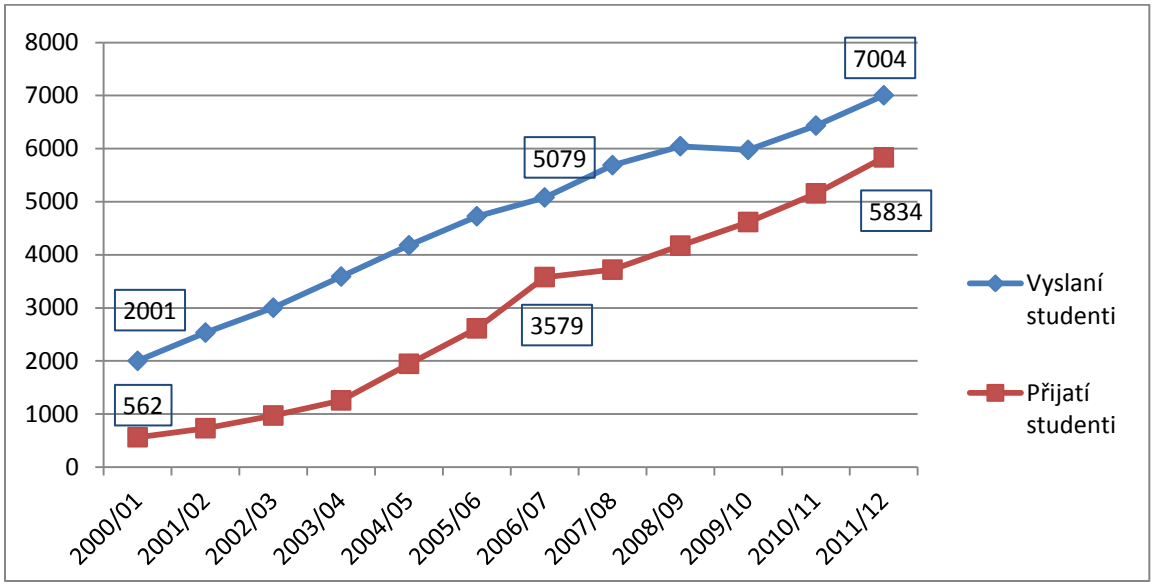

Zdroj: Youth on Move, 2011.

Podle údajů OECD tvoří studenti, kteří do České republiky přicházejí ze zahraničí, 8,5 % všech studentů. Nejčastěji se jedná o studenty ze sousedních zemí (67 %), přičemž ze Slovenska pochází 64,5 %. Významný podíl zahraničních studentů tvoří i studenti z Ruské federace (6,8 %). V zahraniční studuje 3,2 % českých studentů, nejčastěji studují na Slovensku (67,4 % Čechů studujících v zahraničí), ve Spojeném království (16 %) a v Německu (12 %). V České republice tedy převládá příchozí migrace za účelem studia nad migrací odchozí (Kleňhová, 2013).

Mezi nejpopulárnější způsoby, jak do zahraničí za studiem vycestovat, patří program Evropské unie Erasmus [100]. V akademickém roce 2010/2011 získalo grant na studium nebo stáž v zahraničí z programu Erasmus více než 231 000 studentů v celé EU (v ČR 6433, jednalo se o téměř 8% nárůst oproti roku předcházejícímu).[101] V roce 2011/2012 odjelo z České republiky díky tomuto programu 7004 studentů a počet vyslaných studentů od roku 2000 neustále narůstal. Od roku 2014 se stávající programy EU určené pro vzdělávání, školení, mládež a sport mění na jeden program Erasmus +[102].

Graf 45 Počty vyslaných a přijatých ERASMUS studentů[103]

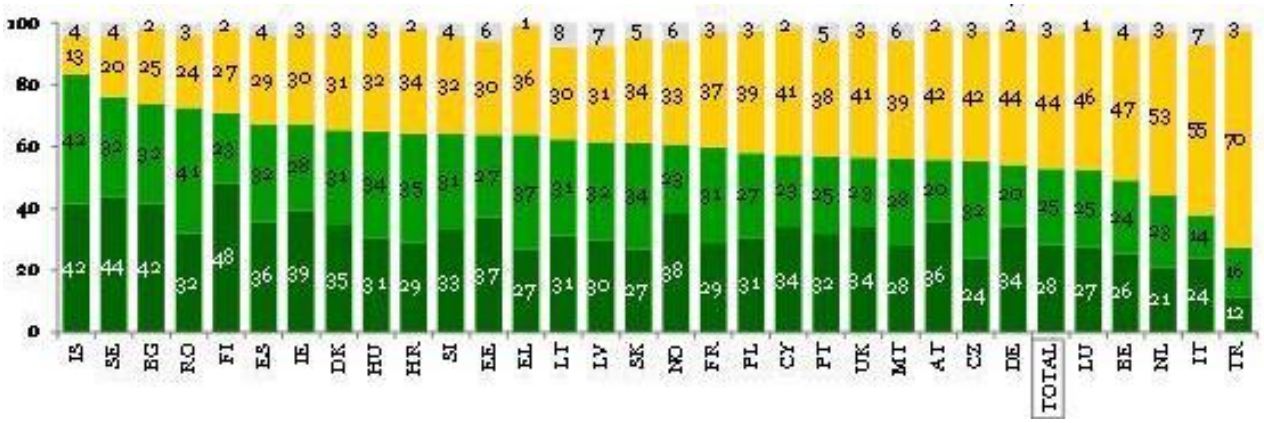

Zdroj: Evropská komise, 2012.

Mladí Češi ve věku 15-30 let nevynikají ani v ochotě přijmout zaměstnání v jiné evropské zemi. Čtvrtina z nich uvedla, že by v budoucnu chtěla pracovat v jiné zemi, ale pouze na omezený časový úsek, třetina je ochotna tam pracovat i dlouhodobě, 42 % respondentů ovšem uvedlo, že by v žádné jiné zemi než je Česká republika pracovat nechtělo.

[100] Více o programu Erasmus na http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/erasmus_en.htm.
[101] http://ec.europa.eu/ceskarepublika/press/press_releases/12_454_cs.htm.
[102] Více informací o novém programu na: http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/index_en.htm
[103] Údaje jsou uvedeny na: http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc/stat/1011/countries/cz_en.pdf

Graf 46 Ochota mladých lidí pracovat v jiné evropské zemi[104]

Zdroj: Youth on the Move, 2011.

K nejdůležitějším přínosům dlouhodobého pobytu v zahraničí ať už studijním, pracovním nebo dobrovolnickém řadí mladí lidé zejména: zlepšení úrovně znalostí cizího jazyka (79 %), zvýšení povědomí o jiné kultuře a schopnost přizpůsobit se novým situacím (27 %)a dále potom získání nových profesních schopností a sociálních dovedností (23 %).[105]

Vzhledem k poměrně nízkému počtu zahraničních mobilit mladých lidí v České republice, je důležité definovat bariéry, které tato omezení způsobují. Mezi nejčastější důvody, proč se mladí lidé pobytům v zahraničí vyhýbají, patří z jejich pohledu zejména: nedostatek finančních prostředků (34 %), celkový nezájem o zahraniční stáže (30 %), nedostatečná úroveň jazyka (26 %) a dále rodinné důvody a nedostatek informací o možnostech mobility (včetně další podpory). [106]

[104] Flash Eurobarometer Youth on the Move, 2011. Graf zobrazuje odpovědi na otázku *„Chtěl/a byste v budoucnu pracovat v jiné evropské zemi?“,* přičemž tmavě zelená znázorňuje podíl těch, kteří odpověděli *„Ano, ale pouze na omezenou dobu*“, světle zelená *„Ano, dlouhodobě“* a žlutá *„Ne“.*

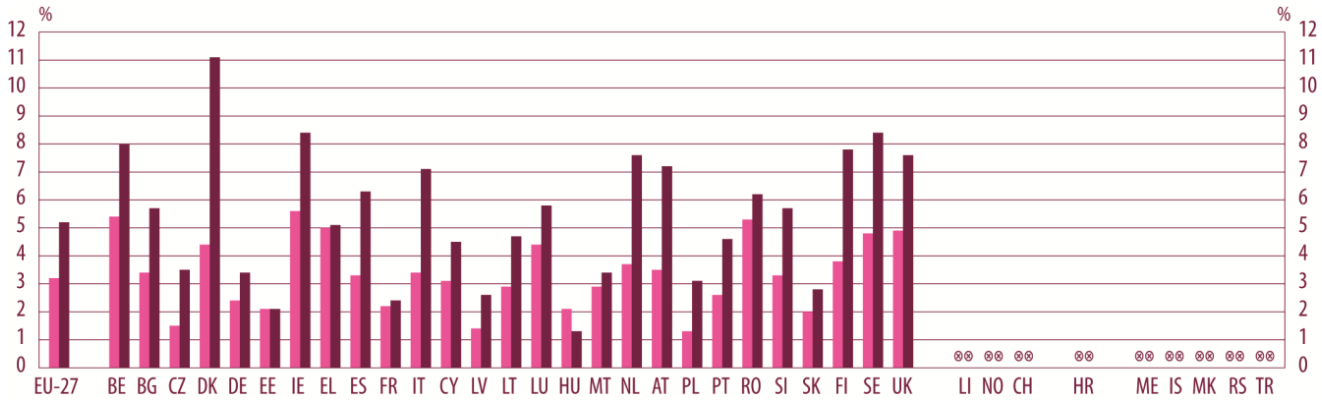
[105] Flash Eurobarometer on Youth, 2011. Odpovědi na zadání: *„Prosím vyjmenujte nejdůležitější přínosy Vašeho dlouhodobého pobytu v zahraničí.“* Výsledky jsou za všechny zúčastněné státy dohromady.

[106] Tamtéž. Odpovědi na otázku: *„Co bylo hlavním důvodem, že jste nestrávil/a nějakou dobu v cizině za účelem vzdělávání, stáže nebo dobrovolnického pobytu?“*

11.2 Globální témata

Ve srovnání s jinými evropskými zeměmi je míra participace české mládeže na projektech s globální tématikou poměrně nízká. 1,5 % uvedlo, že se v uplynulém roce zapojilo do činnosti neziskové organizace, která se zaměřuje na oblast globální změny klimatu nebo globálního oteplování, a 3,5 % participuje na činnosti organizace podporující lidská práva. Přibližně 2 % 15-30letých se během posledních 12 měsíců potom podílelo na aktivitách nebo projektech, jejichž cílem je podpora spolupráce mladých lidí z odlišných kontinentů (Youth on the Move, 2011).

Graf 47 Participace mladých lidí (ve věku 15-30 let) v nestátních organizacích působících v oblastech globální změny klimatu/globálního oteplování a lidských práv nebo globálního vývoje[107]

Zdroj: Youth on the Move, 2011, EU Youth Report 2012.

Česká republika se v roce 2008 stala pátou zemí, která byla v oblasti globálního rozvojového vzdělávání podrobena hodnocení nezávislých mezinárodních hodnotitelů pod vedením organizace GENE (Global Education Network Europe) a na jehož základě byla zpracována *Národní zpráva o globálním vzdělávání v České republice*[108], následně pak vytvořena Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání 2011 – 2015[109]. Hlavním cílem strategie je zajistit všem občanům České republiky přístup k informacím o rozvojových zemích a globálním rozvoji a motivovat je k aktivnímu přístupu při řešení globálních problémů a problémů rozvojového světa.

[107] Flash Eurobarometer Youth on the Move, 2011, Podíl mladých lidí (ve věku 15-30 let), kteří působili za posledních 12 měsíců v nestátních organizacích v oblastech globální změny klimatu/globálního oteplování (růžový sloupec), lidských práv nebo globálního vývoje (tmavě fialový sloupec).

[108] Evropský proces vzájemného hodnocení globálního vzdělávání, *Národní zpráva o globálním vzdělávání v České republice*, 2008, dostupná na: http://fors.cz/user_files/narodni_zprava.pdf

[109] Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání 2011 – 2015, Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2011, dostupná na: http://www.mzv.cz/file/612334/Narodni_strategie_globalniho_rozvojoveho_vzdelavani_pro_obdobi_2011___2015.pdf

12. Přílohy

12.1 Přehled evropských indikátorů mládeže

A: Existující indikátory

0. KONTEXTOVÉ INDIKÁTORY	
Indikátor	**Definice / Komentáře /Zdroje**
0.1. Dětská populace	Definice: Počet dětí ve věku 0-14 let k 1. lednu. Zdroj: Eurostat demographic data.
0.2. Populace mládeže	Definice: Počet mladých lidí ve věkových kategoriích 15–19, 20-24 a 25-29 let k 1. lednu. Zdroj: Eurostat demographic data.
0.3. Podíl mladých lidí na celkové populaci	Definice: Podíl mladých lidí v jednotlivých věkových kategoriích (15–19, 20-24 a 25-29 let) k celkové populaci k 1. lednu. Zdroj: Eurostat demographic data.
0.4. Průměrný věk odchodu mladých lidí z domácnosti rodičů	Definice: Průměrný věk odchodu mladých lidí z domácnosti rodičů. Zdroj: Eurostat EU Labour Force Survey (v ČR: Výběrové šetření pracovních sil).

1. VZDĚLÁVÁNÍ A ODBORNÁ PŘÍPRAVA		
Indikátor		**Definice / Komentáře /Zdroje**
1.1. Předčasně ukončené vzdělávání		Definice: Procento populace ve věku 18-24 let s nejvyšším ukončeným vzděláním na stupni nejnižší střední, kteří nepokračují v dalším vzdělávání nebo v odborné přípravě. Zdroj: Eurostat EU LFS.
1.2. Nedostatečné znalosti	Čtení	Definice: Podíl 15letých, kteří v testech PISA dosáhly výsledku 1 nebo méně (na škále 1-5). Zdroj: OECD – PISA 2009.
	Matematika	
	Věda	
1.3 Vysokoškolské vzdělání		Definice: Podíl populace ve věku 30-34 let s ukončeným vysokoškolským vzděláním. Zdroj: Eurostat EU LFS.
1.4. Mladí lidé (20-24 let) s ukončeným alespoň vyšším středoškolským vzděláním		Definice: Procento mladých lidí ve věku 20-24 let, kteří mají ukončené alespoň vyšší středoškolské vzdělání (na stupni ISCED 3c). Zdroj: Eurostat EU LFS.
1.5. Studium alespoň dvou cizích jazyků		Definice: Mladí lidé, kteří se na střední škole (ISCED úroveň 3, všeobecné programy, s výjimkou odborného vzdělávání) učí alespoň dva cizí jazyky. Zdroj: Eurostat datový soubor zaměřený na studium jazyků ve školách.

2. ZAMĚSTNANOST A PODNIKÁNÍ		
Indikátor		**Definice / Komentáře /Zdroje**
2.1. Nezaměstnanost mládeže	2.1.1. Míra nezaměstnanosti mládeže	Definice: Podíl nezaměstnaných v aktivní populaci (zaměstnaní i nezaměstnaní) ve věku 15-24 let. Zdroj: Eurostat EU LFS.
	2.1.2. Míra dlouhodobé nezaměstnanosti mládeže	Definice: Podíl nezaměstnaných ve věku 15-24 let, kteří neměli práci v posledních 12 měsících nebo déle, mezi nezaměstnanými v této věkové skupině. Zdroj: Eurostat EU LFS.
2.2. Podíl nezaměstnaných v celkové populaci		Definice: Podíl nezaměstnaných v celkové populaci 15-24letých (zaměstnaní, nezaměstnaní, neaktivní). Pozn. Tento ukazatel vyrovnává rozdíly v mírách ekonomické aktivity jednotlivých členských zemích, které mohou míru nezaměstnanosti ovlivňovat. Zdroj: Eurostat EU LFS.
2.3. Osoby samostatně výdělečně činné		Definice: Procento osob samostatně výdělečně činných ve věku 20-24 a 25-29 let. Zdroj: Eurostat EU LFS.
2.4. Mladí lidé, kteří by chtěli začít podnikat		Definice: Podíl mladých lidí ve věku 15-30 let, kteří odpověděli „Ano“ na otázku: „Chtěl/a byste si v budoucnu založit vlastní firmu?“ Zdroj: DG EAC Flash Eurobarometer on youth.
2.5. Mladí zaměstnanci se smlouvou na dobu určitou		Definice: Podíl mladých zaměstnanců (ve věku 20–29 let), kteří mají pracovní smlouvu na dobu určitou. Pozn. Tato věková skupina byla zvolena proto, že mladší jedinci mají často pracovní smlouvu na dobu určitou, protože jsou ještě v učebních oborech. Zdroj: Eurostat EU LFS.

3. ZDRAVÍ A ŽIVOTNÍ STYL	
Indikátor	**Definice / Komentáře /Zdroje**
3.1. Pravidelní kuřáci	Definice: Podíl mladých lidí ve věku 15-24 let, kteří denně kouří. Zdroj: Eurostat – Health Interview Survey (HIS) 2002 and EHIS 2008.
3.2. Obezita	Definice: Podíl mladých lidí ve věku 15-24 let, kteří mají BMI vyšší nebo rovno 30. Zdroj: Eurostat, EHIS.
3.3. Opilost v průběhu posledních 30 ti dní	Definice: Podíl studentů nad 16 let, kteří uvedli, že v průběhu posledního měsíce se opili. Zdroj: ESPAD.
3.4. Sebevražda jako příčina smrti	Definice: Smrt způsobená sebevraždou na 100tis. obyvatel ve věku 15-24 let. Zdroj: Eurostat, ECHIM.

3.5. Psychická zátěž	Definice: Mladí lidé ve věku 15-24 let, kteří byli za poslední 4 týdny vystaveni psychické zátěži. Zdroj: Eurostat, EHIS, ECHIM.
3.6. Zranění pocházející z dopravních nehod	Definice: Počet jedinců ve věku 14-24 let, kteří uvedli, že za poslední rok měli dopravní nehodu a jejich zranění si vyžádalo lékařské ošetření. Zdroj: Eurostat EHIS, ECHIM.
3.7. Užívání nelegální látek	Definice: Počet jedinců ve věku 14-34 let, kteří uvedli, že za poslední rok užili marihuanu. Zdroj: EMCDDA.

4. SOCIÁLNÍ INKLUZE		
Indikátor		**Definice / Komentáře /Zdroje**
4.1. Míra ohrožení chudobou nebo sociálním vyloučením	4.1.1. Děti do 18 let 4.1.2. Mladí lidé ve věku 18-24 let	Definice: Ukazatel míry ohrožení chudobou nebo sociálním vyloučením (Ukazatel je založen na třech dílčích ukazatelích chudoby: riziko chudoby, závažné materiální nedostatky a život v domácnosti s velmi nízkou intenzitou práce). Zdroj: Eurostat – Statistics on Income and Living Conditions (SILC).
4.2. Míra ohrožení příjmovou chudobou	4.2.1. Děti do 18 let 4.2.2. Mladí lidé ve věku 18-24 let	Definice: Je počítána na základě porovnání poměrného ročního příjmu připadajícího na jednu spotřební jednotku domácnosti s příjmem stanoveným jako hranice chudoby, tj. 60 % mediánu tohoto příjmu (ze šetření EU-SILC 2011 je předběžná hranice chudoby 114 097 Kč). Přepočet na spotřební jednotku zohledňuje velikost a demografické složení domácnosti, používá se tedy pro lepší srovnatelnost mezi různými typy domácností (rodiny s dětmi resp. bez dětí, jednotlivci apod.). Podíl dětí (mladých lidí), kteří v takovéto domácnosti žijí. Zdroj: Eurostat, SILC.
4.3. Míra materiální deprivace	4.3.1. Děti do 18 let 4.3.2. Mladí lidé ve věku 18-24 let	Definice: Míra materiální deprivace vyjadřuje podíl materiálně deprivovaných osob trpících určitým materiálním nedostatkem, tzn. osob, které si nemohou dovolit některé věci, služby či požitky. Konkrétně se určuje podíl osob, které postrádají 3 a více položek z vybraných 9[110] (domácnost respondenta má problém s placením nájemného, resp. hypotéky či půjček, nemůže si z finančních důvodů dovolit zaplatit dovolenou; jíst obden maso; dostatečně vytápět byt; zaplatit neočekávaný výdaj;

[110] V EU Youth Report, 2012 jsou uvedeny 3 položky. Dle údajů Českého statistického úřadu dostupných na http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/predbezne_vysledky_ze_setreni_zivotni_podminky_20111213 se jedná o položky 4.

		vlastnit pračku; barevný televizor; telefon či auto), jež se v šetření zkoumají. Zdroj: Eurostat, SILC.
4.4. Podíl domácností s velmi nízkou mírou pracovní intenzity	4.4.1. Děti do 18 let 4.4.2. Mladí lidé ve věku 18-24 let	Definice: Podíl dětí/mladých lidí, kteří žijí v domácnostech s velmi nízkou pracovní intenzitou (dospělí jedinci využívají svůj potenciál pracovní síly méně než z 20 %). Zdroj: Eurostat, SILC.
4.5. Neuspokojená potřeba lékařského vyšetření z důvodu přístupu		Definice: Podíl mladých lidí, kteří uvedli, že nebyla uspokojena jejich potřeba lékařského vyšetření z následujících důvodů: finanční bariéry, vzdálenost nebo čekací doba (vztaženo k celkové populaci). Zdroj: Eurostat, SILC.
4.6. Mladí lidé bez zaměstnání, nestudující ani se neúčastnící odborné přípravy (NEET)		Definice: Podíl mladých lidí (ve věku 15-24 let), kteří jsou nezaměstnaní, nestudují ani se neúčastní odborné přípravy. Zdroj: Eurostat, LFS.

B: Nové indikátory

5. KULTURA A KREATIVITA	
Indikátor	**Definice / Komentáře /Zdroje**
5.1. Aktivní účast na neprofesionálních uměleckých aktivitách	Definice: Podíl mladých lidí (15-30 let), kteří uvedli, že se za poslední rok účastnili alespoň jednou a alespoň jedné z uvedených aktivit: hra na hudební nástroj, zpěv, hraní divadla, tanec, psaní poezie, fotografování, filmování. Zdroj: DG EAC Flash Eurobarometr on Youth.
5.2. Účast na kulturních aktivitách	Definice: Podíl mladých lidí (15-30 let), kteří uvedli, že se za poslední rok účastnili alespoň jedné z uvedených aktivit: návštěva památek, návštěva muzea nebo galerií, návštěva kina, koncertu, divadla, tanečního vystoupení nebo opery. Zdroj: DG EAC Flash Eurobarometr on Youth.
5.3. Účast ve sportovních klubech, volnočasových nebo mládežnických klubech/asociacích nebo organizacích	Definice: Podíl mladých lidí (15-30 let), kteří uvedli, že se za poslední rok účastnili aktivit sportovních, volnočasových, mládežnických klubů, mládežnických asociací nebo kulturních organizací. Zdroj: DG EAC Flash Eurobarometr on Youth.

6. PARTICIPACE MLÁDEŽE	
Indikátor	**Definice / Komentáře /Zdroje**
6.1. Participace na aktivitách politických organizací/stran, nebo organizací zaměřených na místní komunitu anebo životní prostředí	Definice: Participace mladých lidí ve věku 15-30 let na aktivitách politických organizací/stran, organizací zaměřených na místní komunitu anebo životní prostředí během posledních 12 měsíců, posuzované dotazovanou osobou. Zdroj: DG EAC Flash Eurobarometr on Youth.
6.2. Účast ve volbách na místní, krajské, národní nebo evropské úrovni	Definice: Procento mladých lidí ve věku 18 – 30 let, kteří uvedli, že se účastnili voleb na lokální, regionální nebo evropské úrovni alespoň jednou v průběhu posledních 3 let. Zdroj: DG EAC Flash Eurobarometr on Youth.
6.3. Mladí lidé ve věku 18–30 let, kteří byli zvoleni do Evropského parlamentu	Definice: Počet poslanců Evropského parlamentu ve věku 18–30 let, kteří byli zvoleni ve volbách v roce 2009. Zdroj: Evropský parlament.
6.4. Mladí lidé využívající internet ke komunikaci s úřady	Definice: Procento jedinců ve věku 16–24 let, kteří v posledních 12 měsících použili internet za účelem interakce s orgány veřejné správy (vyhledávání informací na webových stránkách, stahování nebo zasílání formulářů). Zdroj: Eurostat ICT.

6.5. Mladí lidí využívající internet k diskusi a k vyjádření svých politických nebo občanských postojů na webových stránkách (blogy, sociální sítě, atd.)	Definice: Procento jednotlivců ve věku 16–24 let, kteří za poslední 3měsíce použili internet (resp. webové stránky jako např. blog, sociální sítě, atd.) k vyjádření a sdílení svých postojů a k diskusi nad společenskými a politickými tématy. Zdroj: Eurostat ICT.

7. DOBROVOLNICTVÍ	
Indikátor	**Definice / Komentáře /Zdroje**
7.1. Participace mladých lidí na organizovaných dobrovolnických aktivitách	Definice: Podíl mladých lidí (15-30 let), kteří uvedli, že se v posledním roce zapojili do dobrovolnické aktivity. Zdroj: DG EAC Flash Eurobarometr on Youth.
7.2. Participace mladých lidí na organizovaných dobrovolnických aktivitách na místní úrovni	Definice: Podíl mladých lidí (15-30 let), kteří uvedli, že se v posledním roce zapojili do jakékoli dobrovolné akce, která byla pořádána za účelem změny v jejich komunitě. Zdroj: DG EAC Flash Eurobarometr on Youth.
7.3. Participace mladých lidí na dobrovolnických aktivitách v zahraničí	Definice: Podíl mladých lidí (15-30 let), kteří pobývali v zahraničí za účelem dobrovolnické aktivity. Zdroj: DG EAC Flash Eurobarometr on Youth.
7.4. Uznávání dobrovolnictví	Definice: Podíl mladých lidí (15-30 let), kteří uvedli, že za svoji účast na dobrovolnických aktivitách obdrželi certifikát, diplom nebo jiný způsob formálního ocenění. Zdroj: DG EAC Flash Eurobarometr on Youth.

8. MLÁDEŽ A SVĚT	
Indikátor	**Definice / Komentáře /Zdroje**
8.1. Participace mladých lidí v nestátních organizacích působících v oblastech globální změny klimatu/globálního oteplování, lidských práv nebo globálního vývoje	Definice: Participace mladých lidí (ve věku 15-30 let) v nestátních organizacích působících v oblastech globální změny klimatu/globálního oteplování, lidských práv nebo globálního vývoje, posuzované dotazovanou osobou, během posledních 12 měsíců. Zdroj: DG EAC Flash Eurobarometr on Youth.
8.2. Participace na aktivitách nebo projektech, jejichž cílem je podpora spolupráce mladých lidí z odlišných kontinentů	Definice: Participace mladých lidí (ve věku 15-30 let) na aktivitách nebo projektech, jejichž cílem je podpora spolupráce mladých lidí z odlišných kontinentů, posuzované dotazovanou osobou, během posledních 12 měsíců. Zdroj: DG EAC Flash Eurobarometr on Youth.

12.2 Seznam grafů

Graf 1 Změny v populaci mladých lidí ve věku 15-29 let mezi 1. lednem 2000 a 1. lednem 2010. 12
Graf 2 Podíl populace ve věku 15-29 let. 13
Graf 3 Předpoklad vývoje populace EU 27 ve věkové kategorie 15-29 let v letech 2010-2060, (v milionech). 14
Graf 4 Míra nezaměstnanosti mladých lidí (ve věkových kategoriích 15-24 let a 25–29 let) dle zemí a věku v roce 2011 17
Graf 5 Vývoj podílu nezaměstnaných v populaci 15-24letých 18
Graf 6 Vývoj míry dlouhodobé nezaměstnanosti v populaci 15–24letých 19
Graf 7 Vývoj podílu zaměstnanců se smlouvou na dobu určitou 19
Graf 8 Míra nezaměstnanosti dle nejvyššího dosaženého vzdělání ve věkové kategorii 20-24 let 20
Graf 9 Míra nezaměstnanosti dle nejvyššího dosaženého vzdělání ve věkové kategorii 24 – 29 let 21
Graf 10 Ochota začít podnikat 22
Graf 11 Výskyt nadváhy a obezity 24
Graf 12 Podíl obézních osob dle věku a státu, 2008 24
Graf 13 Kouření tabáku 25
Graf 14 Podíl denních kuřáků v populaci dle státu, 2008 26
Graf 15 Konzumace alkoholu 26
Graf 16 Podíl 16letých, kteří uvedli, že byli opilí alespoň jednou za posledních 30 dní dle státu a pohlaví, 2011 27
Graf 17 Užívání marihuany v posledních 12 měsících, dle státu a věku 28
Graf 18 Zkušenosti a chování 16letých - ESPAD 2011 28
Graf 19 Ukončené vyšší střední vzdělání (stupeň ISCED 3) ve věkové skupině 20-24 let, porovnání z let 2000 a 2011 31
Graf 20 Ukončené univerzitní vzdělání ve věku 30 – 34 let 32
Graf 21 Studenti VŠ podle oborů vzdělávání, 2010 33
Graf 22 Účast mladých lidí na neformálním vzdělávání za poslední měsíc, 2011 35
Graf 23 Účast mladých lidí (15-30 let) ve sportovních klubech, mládežnických klubech nebo kulturních organizacích 38
Graf 24 Trávení volného času ve všední den, děti 13-15 let 39
Graf 25 Ukazatel míry ohrožení chudobou nebo sociálním vyloučením, 2010 40
Graf 26 Vývoj míry ohrožení chudobou nebo sociálním vyloučením v ČR 41
Graf 27 Podíl mladých lidí (ve věku 15-24 let), kteří jsou nezaměstnaní, nestuduji ani se neúčastní odborné přípravy (tzv. NEET rate), 2011 42
Graf 28 Vývoj podíl mladých lidí (ve věku 15-24 let), kteří jsou nezaměstnaní, nestuduji ani se neúčastní odborné přípravy (tzv. NEET rate) 43

Graf 29 Vývoj trestné činnosti dětí mladších 15 let a mladistvých v ČR, která byla evidována Policií ČR 46
Graf 30 Věk známých pachatelů trestných činů v roce 2010 47
Graf 31 Zájem o politiku mezi 15-29letými 48
Graf 32 Zájem o okolní dění 49
Graf 33 Volební účast v národních, lokálních nebo evropských volbách 51
Graf 34 Účast v posledních vnitrostátních volbách ve věkové skupině 18 – 29 let 51
Graf 35 Zastupitelstva obcí a měst -Zastupitelé podle věku (%) 53
Graf 36 Podíl mladých lidí, kteří se za poslední rok věnovali organizované dobrovolnické činnosti. 54
Graf 37 Podíl mladých lidí, kterým se dostalo za jejich dobrovolnickou činnost formálního ocenění (certifikát, diplom, apod.). 55
Graf 38 Podíl mladých lidí (15-30 let), kteří působili (alespoň měsíc) jako dobrovolníci v zahraničí. 55
Graf 39 Účast na kulturních aktivitách. 57
Graf 40 Aktivní účast mladých lidí ve věku 15-30 let na neprofesionálních uměleckých aktivitách 58
Graf 41 Sledování televize ve věkové kategorii 15-29 let 58
Graf 42 Každodenní užívání internetu 61
Graf 43 Užívání internetu ve věkové kategorii 15-29 let. 61
Graf 44 Podíl mladých lidí, kteří studovali nebo byli na stáži v zahraničí. 63
Graf 45 Počty vyslaných a přijatých ERASMUS studentů 64
Graf 46 Ochota mladých lidí pracovat v jiné evropské zemi 65
Graf 47 Participace mladých lidí (ve věku 15-30 let) v nestátních organizacích působících v oblastech globální změny klimatu/globálního oteplování a lidských práv nebo globálního vývoje 66

12.3 Seznam tabulek

Tabulka 1 Počet obyvatel v jednotlivých věkových kategoriích (údaje v celých tis.) 11
Tabulka 2 Podíl obyvatel ve věkové kategorii 15-29 let v jednotlivých krajích ČR v % 11
Tabulka 3 Počet cizinců žijící v ČR v jednotlivých věkových kategoriích 15
Tabulka 4 Počet cizinců z EU žijící v ČR v jednotlivých věkových kategoriích 15

12.4 Seznam použitých zkratek jednotlivých evropských států

Členské země EU v roce 2011:

BE - Belgie

BG - Bulharsko

CZ (ČR) - Česká republika

DK - Dánsko

DE - Německo

IE - Irsko

EL - Řecko

ES - Španělsko

FR - Francie

IT - Itálie

CY - Kypr

LV - Lotyšsko

LT - Litva

LU - Lucembursko

HU - Maďarsko

MT - Malta

NL - Nizozemí

AT - Rakousko

PL - Polsko

PT - Portugalsko

RO - Rumunsko

SI - Slovinsko

SK - Slovensko

FI - Finsko

SE - Švédsko

UK – Spojené království

Nečlenské země EU

LI – Lichtenštejnsko

NO - Norsko

CH - Švýcarsko

HR - Chorvatsko

ME – Černá Hora

IS - Island

MK - Makedonie

RS - Srbsko

TR - Turecko

12.2 Bibliografie

Agentura pro informace a marketing, s.r.o., 2005. *Rozvoj profesního vzdělávání pro podporu zaměstnanosti, vyhledávání a tvorbu pracovních míst pro absolventy škol a zdravotně postižené osoby a jejich umisťování na pracovní místa na základě monitorování regionálního trhu práce v Moravskoslezském kraji.* Ostrava: Agentura pro informace a marketing, s.r.o., dostupné na: http://www.mpsv.cz/files/clanky/1814/projekt.pdf.

Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR, 2012. *21. průzkum AMSP ČR - Podnikání mladých "Young Business"*. Praha: AMSP ČR, dostupné na: http://www.amsp.cz/uploads/Pruzkumy/Toplines_k_pruzkumu_Young_Business_.docx.pdf.

BOCAN, M., MAŘÍKOVÁ, H., SPÁLENSKÝ, A., 2011. *Hodnotové orientace dětí ve věku 6-15 let.* Praha: NIDM, dostupné na: http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1310479648.pdf.

Centrum mediálních studií, 2011. *Stav mediální gramotnosti v ČR. Výzkum úrovně mediální gramotnosti obyvatelstva nad 15 let.* Praha: Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, dostupné na: http://www.rrtv.cz/cz/static/prehledy/medialni-gramotnost/vysledky-studie-15-plus.pdf.

Centrum mediálních studií, 2011. *Stav mediální gramotnosti v ČR. FÁZE II. Výzkum úrovně mediální gramotnosti obyvatelstva do 15 let.* Praha: Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, dostupné na: http://www.rrtv.cz/cz/static/prehledy/medialni-gramotnost/vysledky-studie-do-15.pdf.

CSÉMY, L., CHOMYNOVÁ, P., SADÍLEK, P., 2009. *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) Výsledky průzkumu v České republice v roce 2007.* Praha: Úřad vlády České republiky, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, ISBN 978-80-87041-94-9, dostupné na: http://www.drogy-info.cz/index.php/publikace/vyzkumne_zpravy/evropska_skolni_studie_o_alkoholu_a_jinych_drogach_espad_2007.

CSÉMY, L., CHOMYNOVÁ, P., 2012. Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) in *Zaostřeno na drogy č.1/2012*, Praha: Úřad vlády ČR, ISSN 1214 -1089, dostupné na: http://www.drogy-info.cz/index.php/content/download/155159/655155/file/Zaostreno%202012_01_ESPAD_web.pdf.

Český statistický úřad, 2010. *Studenti a absolventi vysokých škol v roce 2010*. Praha: ČSU/ÚIV, dostupné na: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/studenti_a_absolventi_vysokych_skol_v_cr_celkem/$File/1_VS_studenti_celkem_11.pdf.

Český statistický úřad, 2013a. *Vývoj obyvatelstva České republiky v roce 2012*. Praha: Český statistický úřad, dostupné na:

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/vyvoj_obyvatelstva_ceske_republiky_v_roce_2012_zakladni_udaje.

Český statistický úřad, 2013b. *Vzdělávání dospělých: specifické výstupy z šetření Adult Education Survey 2011*. Praha: Český statistický úřad, ISBN 978-80-250-2354-9, dostupné na: http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/publ/3313-13-n_2013.

Český výbor pro UNICEF, Factum Invenio s.r.o., 2008. *Mladé hlasy.* Praha: UNICEF, dostupné na: http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1225714651.pdf.

Člověk v tísni, 2012. *Jeden svět na školách. Zpráva o dotazníkovém šetření na středních školách v roce 2012 včetně porovnání s rokem 2009.* Praha: Člověk v tísni, dostupné na: http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1351760311.pdf.

Deloitte, 2013. *First Steps into the Labour Market. The move that matters. International survey of students and graduates*. Central Europe, dostupné na: http://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/About-Deloitte/dttl-cei-firststeps2013-web-v03.pdf.

EACEA, 2008. *Access of young people to culture*. Brussels: EACEA, dostupné na: http://ec.europa.eu/youth/documents/study-on-youth-access-to-culture-full-report_en.pdf.

ECORYS, 2011. *Assessing practices for using indicators in fields related to youth – Final Report for the European Commission, DG Education and Culture*. Dostupné na: http://youth-partnershipeu.coe.int/youthpartnership/documents/EKCYP/Youth_Policy/docs/YP_strategies/Research/ECORYS_Final_Report.pdf.

ESPAD, 2009. *The 2007 ESPAD Report. Substance Use among Students in 35 European Countries*. Stockholm: The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs, dostupné na http://www.espad.org/Uploads/ESPAD_reports/2007/The_2007_ESPAD_Report-FULL_091006.pdf.

ESPAD, 2012. *The 2011 ESPAD Report. Substance Use Among Students in 36 European Countries*. Stockholm: The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs, dostupné na: http://www.espad.org/Uploads/ESPAD_reports/2011/The_2011_ESPAD_Report_FULL_2012_10_29.pdf.

EU Youth Report 2012. Results of the first cycle of the Open Method of Coordination in the youth field (2010-2012). Accompanying the document "Draft 2012 Joint Report of the Council and the Commission on the implementation of the renewed framework for European cooperation in the youth field (EU Youth Strategy 2010-2018)". Dostupné na: http://ec.europa.eu/youth/documents/national_youth_reports_2012/eu_youth_report_swd_results_of_eu_youth_strategy_2010-2012.pdf.

Eurofund, 2012. *NEETs – Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, dostupné na: http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1254.htm.

European Commission, 2007. *Young Europeans – A survey among young people aged between 15-30 in the European Union*. Flash Eurobarometer 202, dostupné na: http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_202_en.pdf.

European Commission, 2009. *Youth in Europe – A statistical portrait.* Luxembourg: European Commission, dostupné na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-78-09-920/EN/KS-78-09-920-EN.PDF.

European Commission, 2011a. *Commision Staff Working Dokument On EU indicators in the field of youth,* SEC(2011) 401 final. Brussels: European Commission, dostupné na: http://ec.europa.eu/youth/news/doc/sec401_en.pdf.

European Commission, 2011b. *Youth on the Move. Analytical Report. Flash Eurobarometer 319a.* Brussels: European Commission, dostupné na: http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_319a_en.pdf.

European Commission, 2011c. *Youth on the Move. Analytical Report. Flash Eurobarometer 319b.,* Brussels: European Commission, dostupné na: http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_319b_en.pdf.

European Commission/EACEA, 2011. *Study on Volunteering in the European Union. Final Report.* Brussels: European Commission/EACEA/GHK, dostupné na: http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/doc1018_en.pdf.

Evropská nadace pro zlepšení životních a pracovních podmínek, 2011. *Mladí lidé a skupina NEET v Evropě: První zjištění*. Dublin: Evropská nadace pro zlepšení životních a pracovních podmínek, dostupné na: http://www.cmkos.cz/data/articles/down_3412.pdf.

Evropský parlament, 2009. *Evropské volby 2009, Povolební průzkum*. Brusel: EP, dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/pdf/eurobarometre/post_electoral/EB71.3-FocusonAge-CS.pdf.

FRIČ, P., POSPÍŠILOVÁ, T. a kol., 2010. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: AGNES, dostupné na: http://www.dobrovolnik.cz/res/data/024/002868.pdf.

FRIŠTENSKÁ, H., 2010. *Specifická situace romské mládeže na trhu práce*. Praha: R-Mosty, o.s., dostupné na: http://www.r-mosty.cz/dokumenty/specificka-situace.pdf.

GAC, 2007. *Závěrečná zpráva výzkumného projektu Analýza postojů a vzdělávacích potřeb romských dětí a mládeže.* Praha: GAC pro NROS, dostupné na:

http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_ROMSKOLY_analyza_vzdelavacich_potreb_romskych_deti_FINAL.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_ROMSKOLY_analyza_vzdelavacich_potreb_romskych_deti_FINAL.pdf.

GAC, 2009. *Vzdělanostní dráhy a vzdělanostní šance romských žákyň a žáků základních škol v okolí vyloučených romských lokalit*. Praha: GAC, dostupné na: http://www.msmt.cz/file/1627_1_1/download/.

Global Education Network Europe, 2008. *Národní zpráva o globálním vzdělávání v České republice*. Amsterodam: GENE, dostupná na: http://fors.cz/user_files/narodni_zprava.pdf.

HORA, O., KOFROŇ, P., SIROVÁTKA, T., 2008. *Příjmová chudoba a materiální deprivace v České republice s důrazem na situaci dětí podle výsledků šetření SILC.* Praha: VÚPSV, v.v.i., ISBN 978-80-7416-002-8, dostupné na: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_266.pdf.

HORA, O., 2008. *Strategie dlouhodobě nezaměstnaných: vstupní analýza problému.* Praha: VÚPSV, v.v.i., ISBN 978-80-7416-004-2, dostupné na: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_267.pdf.

ILO (International Labour Organisation), 2012. *Global Employment Trends for Youth: 2012 Update*. Geneva: ILO, dostupné na: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_180977.pdf.

JIRÁK, J., PAVLIČIKOVÁ, H. a kol., 2013. *Média pod lupou (Mediální výchova jako téma celoživotního vzdělávání)*. Praha: Powerprint, ISBN 978-80-87415-70-2, dostupné na: http://www.mediapodlupou.cz/pdf/media_pod_lupou_publikace.pdf.

KALMAN, M. a kol., 2011. *Národní zpráva o zdraví a životním stylu dětí a školáků, na základě mezinárodního výzkumu uskutečněného v roce 2010, v rámci mezinárodního projektu „Health Behaviour in School-aged Children: WHO Collaborative Cross-National study (HBSC)“.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, ISBN 978-80-244-2985-4, dostupné na: http://www.upol.cz/fileadmin/user_upload/AKTUALITY_2012/HBSC_2010_narodni_zprava_o_zdravi_a_zivotnim_stylu_deti_a_skolaku_offline.pdf.

KLEŇHOVÁ, M., 2013. *České školství v mezinárodním srovnání, Česká republika v indikátorech OECD, resp. v indikátorech publikace Education at a Glance 2013.* Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Sekce koordinace politik a mezinárodních záležitostí, dostupné na: http://www.msmt.cz/file/30010/download.

KOLESÁROVÁ, K., TOMEK, I., 2012. *Využívání počítače a internetu: výsledky výzkumu*. (prezentace), Praha: ČTÚ, dostupné na: http://www.ctu.cz/aktuality/tiskove-zpravy.html?action=detail&ArticleId=10190.

KOTÝNKOVÁ, M., 2000. Rozsah a průběh sociálního vyloučení v české společnosti. In: *Sociální studia* 5/2000, dostupné na: http://socstudia.fss.muni.cz/dokumenty/080404095459.pdf.

KRZAKLEWSKA, E., 2013. *Visegrad Youth - Comparative review of the situation of young people in the V4 countries*. Warszawa: Ministry of National Education of Poland, dostupné na: http://www.msmt.cz/file/29056/download/.

KREJČÍ, V., KOPECKÝ, K., 2010. *Nebezpečí elektronické komunikace*. Olomouc: UPOL, dostupné na: http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1387881389.pdf.

LineArt, Perfect Crowd, Sugar&Ketchup 2013. *Kidmap.* Prezentace dostupná na: www.kidmap.cz.

The London School of Economics and Political Science, 2012. *Final Report, EU Kids Online II* . London: LSE, ISSN 2045-256X, dostupné na: http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20(2009-11)/EUKidsOnlineIIReports/Final%20report.pdf.

MAREŠOVÁ, A., CEJP, M., MARTINKOVÁ, M., SCHEINOST, M., VLACH, J., 2011. *Analýza trendů kriminality v roce 2010*. Praha: IKSP, ISBN 978-80-7338-117-2, dostupné na: http://www.ok.cz/iksp/docs/392.pdf.

MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A., 2011. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Praha: Portál.

Millward Brown, 2010. *Děti a TV reklama 2010.* prezentace dostupná na: http://www.slideshare.net/PanMediaWestern/millward-brown-dti-a-tv-reklama.

Ministerstvo vnitra ČR, 2011. *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2010.* Praha: Ministerstvo vnitra ČR, dostupné na: http://www.mvcr.cz/soubor/iii-zprava2010-pdf.aspx.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2001. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha*, Praha: ÚIV, Tauris, ISBN 80-211-0372-8.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007. *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007–2013*. Praha: MŠMT, dostupné na: http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/koncepce-statni-politiky-pro-oblast-deti-a-mladeze-na-obdobi.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2008. *Strategie celoživotního učení ČR*. Praha 2008, ISBN -80-254-2218-2, dostupné na: http://www.msmt.cz/file/9911_1_1/download/.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013. *Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2012* , Praha, ISBN 978-80-87601-17-4, dostupné na: http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyrocni-zpravy-o-stavu-a-rozvoji-vzdelavani-v-ceske-1.

Národní institut dětí a mládeže, 2005. *Aktuální problémy mladé generace lidí v ČR.* Praha: NIDM, dostupné na: http://www.vyzkum-mladez.cz/zpravy/1174039212.pdf.

Národní institut dětí a mládeže, 2010. *Zdravé klima v zájmovém a neformálním vzdělávání.* Praha: NIDM, dostupné na: http://www.vyzkum-mladez.cz/zpravy/1273140196.pdf.

Národní institut dětí a mládeže, Factum Invenio, s.r.o., 2008. *Zdroje informací a kritéria při výběru volnočasových aktivit.* Praha: NIDM, dostupné na: http://www.vyzkum-mladez.cz/registr_detail.php?kod=&lang=CZ&id=161.

Národní institut dětí a mládeže, GAC, spol. s r.o., 2009. *Multikulturalita v zájmovém a neformálním vzdělávání,* Praha: NIDM, dostupné na: http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1259756256.pdf.

Národní institut dětí a mládeže, Ipsos Tambor, s.r.o., 2009. *Informovanost a participace mládeže.* Praha: NIDM, dostupné na: http://www.vyzkum-mladez.cz/zpravy/1259754857.pdf.

NEŠPOROVÁ, O., 2007. *Rodiny přistěhovalců I.* Praha: VÚPSV, v.v.i., ISBN 978-80-87007-55-6, dostupné na: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_224.pdf.

NEŠPOROVÁ, O., KUCHAŘOVÁ, V., 2009. *Rodiny přistěhovalců II.* Praha: VÚPSV, v.v.i., ISBN 978-80-7416-040-0, dostupné na: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_298.pdf.

NIPOS, 2007. *Děti a estetické aktivity – výzkumný projekt. Význam vybraných dětských uměleckých aktivit pro utváření osobnosti dítěte ve věku povinné školní docházky.* Praha: NIPOS, dostupné na: http://www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2012/11/Shrnuti_vyzkumna_temata.pdf.

NOVÁ, A., 2013. Nezaměstnanost mládeže v Evropě, IN: *VZDĚLÁVÁNÍ, čtvrtletníku Národního ústavu pro vzdělávání*, 2/2013, ISSN 1805-3394, dostupné na http://nuv.cz/publikace-a-periodika/vzdelavani-2-2013.

OECD, 2013. *PISA 2012 Results: What Students Know and Can do: Student Performance in Mathematics, Reading and Science (Volume I)*. PISA, OECD Publishing, dostupné na: http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-volume-i.htm.

OECD, 2013. *PISA 2012 Results: Excellence Through Equity: Giving Every Student the Chance to Succeed (Volume II) [Preliminary Version]*. PISA, OECD Publishing, dostupné na: http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-volume-ii.htm.

OECD, 2013. *PISA 2012 Results: Ready to Learn: Students' Engagement, Drive and Self-Beliefs (Volume III) [Preliminary Version]*. PISA, OECD Publishing, dostupné na: http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-volume-iii.htm.

OECD, 2013. *PISA 2012 Results: What Makes Schools Successful? Resources, Policies and Practices (Volume IV)*. PISA, OECD Publishing, dostupné na: http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-volume-iv.htm.

PEŠEK, R., NEČESANÁ, K., 2009. *Prevence užívání tabáku, alkoholu a jiných drog u dospívajících.* Písek: Arkáda - sociálně psychologické centrum pro Ministerstvo zdravotnictví České republiky, ISBN 978-80-254-5971-3.

PROTIVÍNSKÝ, T., DOKULILOVÁ, M., 2012. *Občanské vzdělávání v kontextu českého školství*. Brno: Masarykova univerzita, dostupné na: http://www.obcanskevzdelavani.cz/work/ke-stazeni/COV2012-Analyza_PVO.pdf.

PYŠŇAKOVÁ, M., HOHNOVÁ. B., 2010. Od monolitické masy k neomezenému individualismu? Význam spotřeby v každodenním životě „mainstreamové mládeže", *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, Vol. 46, No. 2, dostupné na: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/4ac82b6e6780969305d1ae29171af44f8d7b2fc6_Pysnakova.pdf.

SAK, P., SAKOVÁ, K. 2004. *Mládež na křižovatce.* Praha: Svoboda servis, ISBN 80-86320-33-2.

SCIO, 2012. *Motivace, priority a kvalita uchazečů o VŠ studium, Vybraná zjištění z projektů Vektor a Národní srovnávací zkoušky.* Praha: Scio, dostupné na: http://scio.cz/download/analyzy/souhrn_poznatku_Vektor_uchazeci.pdf.

SCIO, 2012. *Analýza výsledků testu čtenářské gramotnosti v PRO23 2010/11*. Praha: Scio, dostupné na: http://scio.cz/download/analyzy/analyza_ctenarska_gramotnost_SS_2011.pdf.

SOVINOVÁ, H., 2011. *Czech Republic 2011 Country Report, Global Youth Tobacco Survey (GYTS).* Praha: Státní zdravotní ústav, dostupné na: http://www.szu.cz/uploads/documents/czzp/zavislosti/koureni/GYTS_2011.pdf.

STRAKOVÁ, J., VESELÝ, A., KELBLOVÁ, L., 2013. *Hlavní zjištění z mezinárodního výzkumu vědomostí a dovedností dospělých PIAAC*. Praha: Dům zahraniční spolupráce, dostupné na: http://www.piaac.cz/attach/vysledky/PIAAC_hlavni_zjisteni.pdf.

ŠAFR, J., 2010. Zájmové kroužky a oddíly jako zdroj sociálního kapitálu. *Socioweb 2010/4* (SOÚ), dostupné na: http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=344&lst=107.

ŠAFR, J. a kol., 2012. *Mechanismy mezigenerační reprodukce nerovností.* Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., ISBN 978-80-7330-188-0.

ŠEREK, J., PETROVIČOVÁ, Z., 2012. *Zpráva pro účastníky české části mezinárodního výzkumného projektu PIDOP.* Brno: Institut výzkumu dětí, mládeže a rodiny, Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, dostupné na: http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/report_pidop.pdf.

ŠEREK, J., PETROVIČOVÁ, Z., PORUBANOVÁ, M., 2012. *Mladí a nevšední. Studie občanského života mladých lidí z etnických menšin a majority v České republice*. Brno : Masarykova univerzita, ISBN 978-80-210-6055-5.

ŠTRUSOVÁ, T., BOCAN, M., 2006. *Aktuální problémy mladé generace v České republice*. Praha: NIDM, dostupné na: http://www.vyzkum-mladez.cz/zpravy/1174039212.pdf.

ŠVEC, J. (ed.), 2009. *Příručka pro sociální integraci*. Praha: Úřad vlády ČR, odbor pro sociální začleňování v romských lokalitách, dostupné na: http://www.mvcr.cz/soubor/dokumenty-cele-socialni-vylouceni-prirucka-pdf.aspx.

Úřad vlády České republiky, 2013. *Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2012*. Praha: Úřad vlády České republiky, dostupné na: http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/III_Zprava_pripominky_1_11_2013.pdf.

VAVREČKOVÁ, J., DOBIÁŠOVÁ, K., 2012. *Integrace dětí cizinců z třetích zemí na základě mezinárodního šetření OECD PISA a řízených rozhovorů s pedagogy základních škol.* Praha: VÚPSV, v.v.i., ISBN 978-80-7416-107-0, dostupné na: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_348.pdf.

VEČERKA, K., 2012. *Mládež o kriminalitě a etice každodennosti*. Praha: IKSP, dostupné na: http://www.ok.cz/iksp/docs/399.pdf.

VEČERKA, K. a kol., 2011. *Ohrožená mládež mezi prevencí a represí.* Praha: IKSP, ISBN 978-80-7338-118-9, dostupné na: http://www.ok.cz/iksp/docs/393.pdf.

VEČERKA, K., HOLAS, J., TOMÁŠEK, J., DIBLÍKOVÁ, S., BLATNÍKOVÁ, Š., 2009. *Mládež v kriminologické perspektivě.* Praha: IKSP, ISBN 978-80-7338-079-3, dostupné na: http://www.ok.cz/iksp/docs/354.pdf.

Velký sociologický slovník. 1996. Praha: Karolinum, ISBN 80-7184-311-3.

VOJTĚCH, J., CHAMOUTOVÁ, D. 2013. *Předběžná zpráva o nezaměstnanosti čerstvých absolventů škol ke konci dubna 2013*. Praha: NÚV, dostupné na: http://www.nuv.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/Nezamestnanost_duben_2013_strucna_zprava_finalprotisk_i_www.pdf.

VOJTĚCH, J., CHAMOUTOVÁ, D. 2013. *Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků a studentů ve středním a vyšším odborném vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání se stavem v EU – 2012/13.* Praha: NÚV, dostupné na: http://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-75&NazevSeo=Vyvoj-vzdelanostni-a-oborove-struktury-zaku-a-.

VOJTÍŠKOVÁ, K. 2011. Děti cizinců a jejich integrace/inkluze na pražských základních školách. Pp. 557-565 In M. Bargel, M. Jůzl, E. Jarosz (eds.): *Sociální pedagogika ve střední Evropě*. Brno: Institut mezioborových studií, ISBN 8087182081.

WHO Regional Office for Europe, 2012. *Social Determinants of Health and Well-being among Young People*. HBSC international report from the 2009/2010 survey. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe, dostupné na: http://www.euro.who.int/en/health-topics/Life-stages/child-and-adolescent-health/publications/2012/social-determinants-of-health-and-well-being-among-young-people.-health-behaviour-in-school-aged-children-hbsc-study.

Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. (Školský zákon), text je dostupný na: http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon.

ZELENDA KUPCOVÁ, A., PUDLÁK, Š., 2013. *Zpráva k průzkumu Multipolis*. Praha: Scio, dostupné na: http://scio.cz/download/analyzy/Zprava_z_pruzkumu_Multipolis_13-07.pdf.